

1163

Εγκρίθηκε ἐπὶ πενταετία.

1563

ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟ

1563

Θ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐγκριθένη διὰ πέντε ἔτη.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐγκριθεῖσα ὡς ἡ ἀρίστη πασῶν ἐν τῷ διαγωνισμῷ τοῦ 1902

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΑΡΡΕΝΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΘΗΛΕΩΝ

ΥΠΟ
Δ^{ος} ΘΕΟΔΩΡΟΥ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τύποις Ἀποστολοπούλου.

13975/1/2013

ΕΡΓΑ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ

- Αλφαριθμητικό, Τεύχος Α', τρις έγκριθεν έν διαγωνισμοίς ώς τó άριστον.
• Αλφαριθμητικό, Τεύχος Β', τρις έπίσης έγκριθεν έν διαγωνισμοίς.
• Ο καλός μαθητής, άναγν. τής Β' τάξεως, έγκριθεν ώς τó άριστον διά 5 έτη.
• Ο χρηστός άνθρωπος, άναγν. τής Γ' τάξ. έγκριθεν έπίσης ώς τó άριστον διά 5 έτη.
• Ο Έλλην πολίτης, άναγν. τής Δ' τάξ. έγκριθεν έπίσης ώς τó άριστον διά 5 έτη.
• Ηρόδοτος, άναγν. τής Δ' έπίσης τάξεως, έγκριθεν τρις έν τρισί διαγωνισμοίς.

- Γεωγραφία έγκριθείσα « άσμένως ώς ή άρίστη πασών » διά 5 έτη.
• Ιστορία τής νεωτέρας Έλλάδος, έγκριθείσα μετ' έπαινων διά 5 έτη.
• Ιστορία τής Αρχαίας Έλλάδος, όμοίως διά 5 έτη έγκεκριμένη.
• Αριθμητικάί άσκήσεις Β' τάξ. έγκριθείσαι διά 5 έτη.
• Αριθμητικάί άσκήσεις και προβλήματα γ' τάξ. έγκριθείσαι διά 5 έτη.
• Αριθμητικά προβλήματα Δ' τάξεως, έγκριθέντα διά 5 έτη.

- Παλαιά Διαθήκη, μετ' εικόνων, έγκεκριμένη διά 5 έτη.
Καινή Διαθήκη, μετ' εικόνων, έγκεκριμένη δις δι' άλλα 5 έτη.
Χριστιανική Κατήχησις, έγκεκριμένη δις δι' άλλα πέντε έτη.
Εύαγγελικάί περικοπαί μετá σχολίων, δις έγκριθείσαι δι' άλλα 5 έτη.

- Χάρτης τής Έλλάδος μέγας, έγκεκριμένος διά πέντε έτη.
Χάρτης τής Έλληνικής Χερσονήσου άριστος, έγκεκριμένος διά 5 έτη.
Χάρτης τής Παλαιστίνης ό μόνος έπίσης έγκεκριμένος διά 5 έτη.
Χάρτης τής Εύρώπης, ό μόνος έπίσης διά 5 έτη έγκεκριμένος.
Χάρτης τής Ασίας, ό μόνος έγκριθείς έπίσης διά 5 έτη.
Χάρτης τής Αμερικής, ό μόνος έπίσης έγκριθείς διά 5 έτη.
Χάρτης τοῦ Ανατολ. Ημισφαίριου, έπίσης ό μόνος έγκριθείς διά 5 έτη.
Χάρτης τοῦ Δυτ. Ημισφαίριου, έπίσης ό μόνος έγκριθείς διά 5 έτη.

- Καλλιγραφία νέα μεγάλη, δημοτ. σχολείων, έγκεκριμένη διά 5 έτη.
• Ίχνογραφία νέα μεγάλη, δημ. σχολείων, τεύχη τρία, έγκεκρ. διά 5 έτη.
Καλλιγραφία νέα τών Έλλ.ν. σχολείων, έγκεκριμένη διά πέντε έτη.
• Ίχνογραφία μεγάλη είς τεύχη τρία τών έλλ. σχολ., έγκεκριμένη διά 5 έτη.

**Χάρται Ἑλλάδος, Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, Παλαιστίνης, Εὐρώ-
πης καὶ Ἀσίας, Ἑλληνικῶν Σχολείων, πάντες ἐγκεκριμένοι διὰ 5 ἐτη.**

Ἰκνογραφία μικρὰ δημ. σχολ. εἰς τεύχη 4, φέρουσα ἔγκριδιν τοῦ Ὑπουργείου.
Χάρτης τῆς Ἑλλάδος **μικρός**, πρῶτην ἐγκεκριμένος (μετὰ τῆς Γεωγραφίας).
Αἱ Προδευχαὶ τῶν παιδῶν, αἱ μόναι φέρουσαι ἔγκριδιν τοῦ Ὑπουργείου.
Ἀριθμητικὴ πλήρης, Τεύχος Β', μετὰ προβλημάτων, ἐγκεκριμένη.
Ἀριθμητικὴ μικρὰ μετ' εἰκόνων, Τεύχος Α', διὰ τὴν Α' τάξιν.
Ἀναγνώσματάριον, περιέχον ἑλληνικά παραμύθια καὶ διηγήματα.
Ὁ Ἀπόλλων, συλλογὴ ποιημάτων ἐγκεκριμένη.

Γραμματικὴ τῆς Ἑλλ. γλώσσης, ἐπαινεθεῖσα ἐν τῷ διαγωνισμῷ τοῦ 1902.
Πατριδογραφία, βιβλίον νέον, πρῶτην φορὰν ἐλθὼν εἰς φῶς.
Ἀνθρωπολογία μετὰ πλείστων εἰκόνων.
Γεωγραφία τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν λοιπῶν ἡπείρων, ἄλλοτε ἐγκριθεῖσα.
Ἡ Παλλιγενεΐα τῆς Ἑλλάδος, σύντομος ἱστορία τοῦ 1821 μετ' εἰκόνων.
Σκηνογραφίαι ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως μετ' εἰκόνων.
Ἀλφαριθμητικὸν μικρόν. — **Προδευχικάριον μικρόν**. — **Προπαιδεΐα**.
Ἐλεγχος διαγωγῆς καὶ προσόδου. — **Μισθοδοτικαὶ καταστάσεις** κλπ. κλπ.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

Ὅδῳ τῶν Δημοδιδασκάλων μετὰ ὑποδειγμάτων διδασκαλίας κλπ.
Τὸ Δίκαιον τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας, πραγματεία νομική.
Στιχοῦργικὴ τῆς συγχρόνου ποιήσεως, πρακτικὴ καὶ θεωρητικὴ.
Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν περὶ διδασκικῶν βιβλίων. Σελίδες 100.
Μελέτη περὶ σταφιδευπορίας, ἀγόμεναι ἐν τῷ Α' Σταφιδικῷ Συνεδρ. Πατρῶν.
Διάφοροι δημοδιεύσεις ἐν ἐφημερίαι, περιοδικαῖς καὶ ἰδιαίτεροις φυλλαδοῖς.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ

Κινητὴ ἀλφάβητος. — **Κινητοὶ ἀριθμοί**. — **Κινηταὶ εἰκόνες**.
Ἀναγνώστηρια. — **Ἀριθμητήρια**. — **Πίνακες Ἀναγνώσεως**.
Μαθητολόγιον. — **Γενικὸς ἔλεγχος**. — **Μηνιαῖος καὶ καθημερ. ἔλεγχος**.
Εἰκόνες Π. καὶ Κ. Διαθήκης. — **Πίνακες Ζωολογίας καὶ Βοτανικῆς**.
Πίνακες ἀνατομικῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς φυσικὸν μέγεθος. **Εἰκόνες 4**.
Ὑδρογείοι σφαῖραι ἑλληνιστὶ εἰς τρία διάφορα μεγέθη.
Πίνακες Οὐρανογραφίας. — **Πίνακες Φυσικῆς**.
Σχήματα Στερεομετρίας. — **Βιομηχανικὸν μουσεῖον**.

ΕΓΚΡΙΣΙΣ
ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΥΠΟ
ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

« Ἡ ταξινόμησις τῆς ὕλης κατὰ περιε-
κτικὰ καὶ εὐσύννοπτα κεφάλαια, ἡ ὁμαλότης
τῆς γλώσσης, τὸ εὐληπτον καὶ ἡ ἐν πᾶσι
φιλοκαλία διακρίνουσι τὸ βιβλίον τοῦτο ». . .
Τὸ βιβλίον ἐγκρίνεται.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 9 Μαΐου 1902.

Ὁ Πρόεδρος
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Τὰ μέλη

Βασίλειος Ίατρίδης, Ἐπιθεωρ. σχολείων Ἡλείας
Ἀναστάσιος Σακελλάριος, Διευθ. Διδασκαλείου
Νικόλαος Βοῦλτις, Ἐπιθεωρ. σχολείων Εὐρυτανίας
Δημήτριος Κουβελάς, Ἐπιθεωρ. σχολείων Λαοίας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου ζητεῖται ἐν τῇ προκηρύξει «*Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος*», ἐκ τυπογραφικῶν φύλλων »*τεσσάρων περίπου*, διὰ τὴν τετάρτην τάξιν τοῦ δημοτικοῦ »*σχολείου*, ἐξιστοροῦσα *διεξοδικώτερον* τὰ κατὰ τὴν Ἑλ- »*ληνικὴν Ἐπανάστασιν βιογραφικῶς ἢ ἐν συνεχείᾳ*. Διὰ τοῦ »*ἱστορικοῦ* τούτου βιβλίου σκοπὸς τῶν συγγραφέων ἔστω »*νά γνωρίσωσι τοῖς παιδίοις τὰ ἐνδοξα τῶν προγόνων* »*ἔργα, τὰ παθήματα τοῦ ἔθνους, τοὺς εὐγενεῖς τῶν δια-* »*πρεπῶν ἀνδρῶν χαρακτῆρας, τοὺς πόθους καὶ τὰς ἐλπί-* »*δας τοῦ Γένους*» ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅχι μόνον γνώσεις »*νά μεταδώσωσιν, ἀλλὰ καὶ συναισθήματα νά διεγείρω-* »*σιν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀναγνώστων καὶ νά φρονηματί-* »*σωσιν αὐτοὺς. Ἔστωσαν, δὲ τῇ Πολιτικῇ Ἱστορίᾳ συνυπα-* »*σμένα ἐπιτηδεύως καὶ ὅσα ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστο-* »*ρίας, ἀπτόμενα τῆς Ἑθνικῆς, συντελοῦσιν εἰς ἐπίτευξιν* »*τῶν ἀνωτέρω δηλωθέντων σκοπῶν*».

Αὕτη εἶναι ἡ τοῦ Ὑπουργείου περὶ Ἱστορίας προκήρυ-
ξις, πρὸς ἣν συνεμορφώθην ἐπιμελῶς ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ
βιβλιαρίου τούτου, οὗ τὴν ὕλην ἡντλησα ἐκ τῶν ἐμῶν
Σκηνογραφιῶν τοῦ Ἱεροῦ Ἀγώνος, ἃς εἶχον ἔκτενεῖς πρὸ
δωδεκαετίας συγγράφει ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἱστοριῶν Μεν-
δελσῶνος Βαρθόλδου, Σπυρ. Τρικούπη, Κ. Παπαρηγο-
πούλου καὶ Pouqueville (*Histoire de la Régénération
de la Grèce. Paris*).

Τὸ βιβλίариον τοῦτο εἶναι τὸ τελευταῖον ὃ συνέγραψα.
Δι' αὐτοῦ ἤχθην, μετὰ πολυετῇ ἐργασίᾳ, εἰς τὸν εὐάρε-

στον λιμένα της συμπληρώσεως τοῦ παιδευτικοῦ συστήματος μου, οὐ ἔχουσι μὲν μέχρι τοῦδε ἐγκριθῆ ὑπὸ τῶν Σῶν Κων Κριτῶν καὶ τῆς Πολιτείας περὶ τὰ δώδεκα διδακτικά βιβλία (πλὴν τῶν Χαρτῶν, Ἰχνογραφικῶν καὶ Καλλιγραφίας), ὑποβάλλονται δὲ σήμερον πρὸς ἔγκρισιν ἕτερα ὁκτὼ ἐν χειρογράφῳ. Διὰ τὴν συγγραφὴν τούτων τῶν τελευταίων ἐμόχθησα ἐπὶ χρόνον μακρόν, ἐμελέτησα πολὺ, καὶ ἔλαβον ὑπ' ὄψει τὰς τελευταίας προόδους τῶν παιδευτικῶν συστημάτων ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ. Οὕτω δὲ κατήρτισα ἄρτιον τὸ ἐμὸν σύστημα. Δὲν ἀμφιβάλλω δ' ὅτι οἱ κ. Κριταὶ θέλουσιν ἐκτιμῆσαι καὶ ἐγκρίνει τοὺς πολυετεῖς μόχθους μου ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὑπὲρ ἧς ἀφιέρωσα τὸν βίον μου πάντα, καὶ με ἐνθαρρύνει ἐν τῷ ἔργῳ μου τούτῳ, παρορῶντες ἢ διορθοῦντες ἢ ὑποδεικνύοντές μοι πρὸς διόρθωσιν εἰ πού τι ἔχει με διαλάβει ἐν τῷ πελάγει τῆς τοσαύτης συγγραφικῆς ἐργασίας, ἢ εἰ πού τι κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν παρεισέδω τὸ πλημμελές, ὃ ὁ ἐμὸς ὀφθαλμὸς δὲν διέκρινε. Πέποιθα ὅμως, ὅτι οἱ κ. Κριταί, ὡς ἄνδρες λίαν εὐμαθεῖς καὶ ἐμπειροὶ τῶν παιδευτικῶν συστημάτων, θέλουσι κυρίως ἀποβλέψει εἰς τὸ ὅλον τοῦ συστήματος καὶ κρίνει ἂν αὐτὸ εἶναι ὑγιὲς καὶ ὠφέλιμον καὶ εὐσυνείδητον ἢ οὐ.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν τῇ ἐργασίᾳ μου δὲν ἐβάδισα τυφλῶς τὴν τετριμμένην καὶ πεπατημένην, ἀλλ' ἐσεβάσθην μὲν αὐτήν, προέβην δέ, τερῶν ἐν πολλοῖς καὶ νέαν ὁδόν. Τὴν πορείαν ταύτην ἠκολούθησα λελογισμένως ἀείποτε ἀπὸ εἰκοσαετίας ἐν τῇ ἀτομικῇ μου δράσει καὶ σταδιοδρομίᾳ, καὶ παρατήρησα ὅτι μέχρι τοῦδε δὲν ἀπέτυχον. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν ἐλπίζω νὰ μὴ κριθῶ ὡς ἀποτυχών. Ἄν ὅμως συμβῇ τὸ ἐναντίον, θέλει μείνει εἰς ἐμὲ τὸ πικρὸν ἄλγος ὅτι μάτην κατηνάλωσα μακρόν τοῦ βίου μου χρόνον

εις τὴν μελέτην καὶ πολλαπλὴν θεραπείαν τῶν παιδευτικῶν συστημάτων παρ' ἡμῖν, ὡς οὐκ ἄγνωστον.

Συγγνώμην, ὅτι ἡ καρδία μου παρατρέπει ἰσως κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν γραφίδα μου γράφουσιν οἷα ἄνωθι ἔγραψε. Διὰ τοῦτο ἐπανέρχομαι ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον.

Τὴν Ἱστορίαν ταύτην τῆς Νεωτ. Ἑλλάδος, ὑποβληθεῖσαν πέρυσιν εἰς τὸν διαγωνισμόν, ἀπέρριψαν οἱ κ. Κριταί. Καὶ πάνυ δικαίως. Διότι ἐπῆνεσαν μὲν τὸ πρῶτον αὐτὴν ὡς πάνυ καλῶς ἔχουσιν ἀπὸ τῆς σελίδος 1 μέχρι τῆς 150 τοῦ τότε χειρογράφου, κατέκριναν δὲ ὡς ἀνωμάλως ἔχουσιν ἀπὸ τῆς σελίδος 151 μέχρι τῆς 170. Καὶ ἀληθῶς αἱ τελευταῖαι ἐκεῖναι σελίδες εἶχον ταξινομηθῆ ἀτάκτως διὰ χειρὸς τινος ἀδεξίου, ἐροῦ τότε ἀπελθόντος εἰς Εὐρώπην. Ἐφέτος ὅμως ἐξετέλεσα ἰδίᾳ χειρὶ τὴν ἐργασίαν ταύτην, συγγράψας αὐτῇς τὸ ὅλον τοῦ βιβλίου ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους λίαν ἐπιμελῶς, ὡς θέλουσι παρατηρήσει οἱ Σοὶ Κοι Κριταί.

Παρατηρητέον προσέτι ὅτι ἐν τῇ ἐμῇ ταύτῃ συγγραφῇ οὐδὲν οὐδαμοῦ ὑπάρχει χάσμα, ὡς ἐν συγγραφαῖς ὁμοίαις ἄλλων, ἀλλ' ὁ ἱστορικὸς δεσμός καὶ ἡ συνάφεια καὶ ἡ ἀλληλουχία τῶν γεγονότων διήκει ἀρρήκτως δι' ὅλου τοῦ βιβλίου. Ἐτι δὲ αἱ διηγήσεις πᾶσαι ἔχουσιν ἐκτρογυλωθῆ, οὕτως εἰπεῖν, καὶ οἱ κρίκοι αὐτῶν ἔχουσι περιβληθῆ αὐτοτέλειαν τινα, ἀπηλλαγμέναι μὲν φόρτων περιττῶν, περιλαμβάνουσιν δὲ ὕλην τὴν ἀμέσως τὴν καρδίαν δίγουσαν καὶ ἐθνικῶς τὸν παῖδα μορφοῦσαν. Οὕτω δὲ τηρεῖται συμμετρία ὕλης καὶ γεγονότων ἐν τε τοῖς ἐπὶ μέρους κεφαλαίοις καὶ ἐν τῷ συνόλῳ τῆς συγγραφῆς. Τὸ μέτρον τοῦτο παρετήρησα ὅτι ἄλλοι συγγραφεῖς παραβαίνουσι λίαν καταφανέστατα, διατρέχοντες ἐν ὀλιγίσταις

σελίσι τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, ἀντικειμένως καὶ αὐτὴ τῇ προκηρύξει τοῦ Ὑπουργείου, κατακτείνοντες δ' οὕτω τὴν ἁρμονίαν τὴν ἀπαραίτητον ἐν τῷ εἰρμῷ παντὸς διδακτικοῦ βιβλίου. Τοῦτο ποιοῦσι, φαίνεται, δι' οἰκονομίαν τυπογραφικοῦ χώρου. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη δικαιολογία δὲν εἶναι ἐπαρκὴς οὐδὲ πείθουσα, διότι ἡ φονικὴ τῶν μάχαιρα ἐγγχειρεῖ τῇ Ἱστορίᾳ λίαν θανασίμως, μάλιστα ἐν διδακτικῷ βιβλίῳ.

Ἡμεῖς τὸνναντίον, τηρήσαντες, ὡς εἶπομεν ἄνωθι, αὐστηρὰν ἁρμονίαν καὶ συμμετρίαν **τοῦ ὅλου**, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ βιβλιαρίου τούτου, ὅσον ἡ ἔκτασις αὐτοῦ επέτρεπε, παρέχομεν τοῖς μαθηταῖς βοήθημα πλήρες, ἄρτιον, ἄνευ ἀσυνδεσιῶν, χασμάτων καὶ ἀπορημάτων, προσπαθήσαντες πανταχοῦ νὰ περιλάβωμεν *τὸ πολὺ ἐν τῷ ἐν*.

Τοιαύτην οὖσαν τὴν Ἱστορίαν ταύτην ὑποβάλλομεν ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην κρίσιν τῶν κ. Κριτῶν, ὧν ἀπεκδεχόμεθα εὐγνωμόνως πᾶσαν παρατήρησιν, ὑπισχνούμενοι τὴν διόρθωσιν πάσης πλημμελείας, ἣν οὗτοι ἤθελον εὐαρεστηθῇ νὰ ὑποδείξωσιν ἡμῖν πρὸς μείζονα ὠφέλειαν τῆς μαθητευούσης νεότητος ἐκ τοῦ ὅλου ἡμῶν παιδευτικοῦ συστήματος.

Ἐν Παλαιῷ Φαλήρῳ, τῇ 25 Νοεμβρίου 1901.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ.

Ὑστερόγραφον.— Εὐτυχῶς οἱ κ. Κριταὶ μετὰ προσοχῆς καὶ εὐσυνειδησίας κρίναντες ΠΑΣΑΝ τὴν ἐργασίαν μου ἐνέκριναν ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ τὸ σύστημά μου, ὅπερ εἶναι σήμερον τὸ μόνον πλήρες καὶ ἄρτιον ἐν Ἑλλάδι, ἐπαινέσαντες αὐτὸ ἐν τῇ ἐπισήμῳ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐκθέσει των, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστάς, δι' οὓς ἡσθάνθημεν λύπην ὅτι ὑπέστησαν οἱ πλείστοι πανωλεθρίαν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 21 Μαΐου 1902.

ΘΕΟΔ. Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1. Ἡ Ἑλλάς.

1. Ἡ Ἑλλάς εἶναι ἡ μεγάλη καὶ ἐνδοξος πατρὶς ἡμῶν. Οἱ κατοικοῦντες δὲ τὴν Ἑλλάδα καλούμεθα Ἑλλη-
νες καὶ εἴμεθα γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλή-
νων. Οἱ πρόγονοι ἡμῶν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς των,
ἀπετέλουν τὸ μέγιστον καὶ ἰσχυρότατον βασίλειον τοῦ τότε
κόσμου· ἡ δὲ ἱστορία καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν θαυμάζονται το-
σοῦτον, ὥστε οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ὀνομάζονται διδάσκα-
λοι ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος.

2. Οὐχὶ δὲ μόνον κατὰ τὴν σοφίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν
ὑπερτέρουν πάντας τοὺς ἄλλους λαούς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν
φιλελευθερίαν καὶ τὴν φιλοπατρίαν, διὰ τὴν ὁποίαν θαυ-
μάζονται μέχρι σήμερον ὑπὸ παντὸς τοῦ πεπολιτισμένου
κόσμου. Ἄν καὶ ἦσαν δὲ ὀλίγοι κατὰ τὸν πληθυσμὸν,
κατώρθωσαν ὅμως νὰ νικήσωσι τοὺς Πέρσας ἐν Μαραθῶνι,
Σαλαμῖνι, Πλαταιαῖς, Μυκάλη, βραδύτερον δὲ νὰ διαδώ-
σωσι διὰ τοῦ κατακτητοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τὸν ἐλ-
ληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ φῶτα εἰς τὰς κατακτηθείσας χώ-
ρας, μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας.

3. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἔσον μεγάλη καὶ ἔνδοξος καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ Ἑλλάς ἐν τῇ ἀρχαιότητι, δὲν ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ ἐπ' ἀπειρον τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς. Διότι ἀπὸ τοῦ ἔτους 250 πρὸ Χριστοῦ ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ βαθμηδόν, ἔνεκα ἐμφυλίων πολέμων τῶν διαφόρων πόλεων αὐτῆς, ἕως οὗ τέλος ὑπεδουλώθη κατὰ τὴν πρώτην φορὰν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων (τῷ 146 πρὸ Χριστοῦ), οἱ ὅποιοι κατέστησαν τὴν Ἑλλάδα Ῥωμαϊκὴν Ἐπαρχίαν ὀνομάσαντες αὐτὴν **Ἀχαΐαν**.

4. Ἡ Ἑλλάς ὑποταχθεῖσα εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἀπώλεσε μὲν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν της, δὲν ἀπώλεσεν ὅμως καὶ τὸν ἐθνισμόν της, οὐδὲ ὅτε ἐγένετο ὑπόδουλος εἰς τοὺς Ῥωμαίους, οὐδὲ μετὰ ταῦτα, ὅτε ὑπεδούλωσαν αὐτὴν ἄλλοι κατακτηταί. Ὅφειλεται δὲ ἡ δύναμις τῆς διατηρήσεως τοῦ ἐθνισμοῦ, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, εἰς τὴν μεγάλην ὑπεροχὴν περὶ τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας· διότι ἰδίως αἱ Ἀθηναὶ δὲν εἶχον παύσει νὰ εἶναι ἐστία φωτῶν· συνέρρεον δὲ εἰς αὐτὴν τὰ τέχνα τῶν πλουσιωτέρων καὶ εὐγενεστέρων τῆς Ῥώμης οἰκογενειῶν, ἵνα τελειοποιήσωσι τὴν ἑαυτῶν μόρφωσιν.

5. Ἐξήκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὁ **Μιθριδάτης**, βασιλεὺς τοῦ Πόντου ἐν Ἀσίᾳ (πρὸς τὸν Εὐξείνιον), παρεκίνησε καὶ ἐβοήθησε τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐπαναστατήσωσι κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς **Σύλλας**, ἐλθὼν εἰς Ἑλλάδα, κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐπιμώρησε τοὺς ἐπαναστατήσαντας, καταστρέψας μὲν παντελῶς τὸν Πειραιᾶ,

σφάζας δὲ πλείστους Ἀθηναίους, ἄλλους δὲ πωλῆσας ὡς ἀνδράποδα.

6. Πολλοὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης ἠγάπησαν καὶ εὐηργέτησαν τὴν Ἑλλάδα, θεώρουν δὲ τιμὴν νὰ λάβωσι τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος τῶν Ἀθηνῶν καὶ νὰ καλῶνται **Φιλελλήνες**. Ἐκ τῶν φιλελλήνων αὐτοκρατόρων ἐπισημότατοι ἦσαν ὁ **Τραιανός**, ὁ **Ἀδριανός**, ὁ **Ἀντωνῖνος Πῖος**, ὁ **Μάρκος Αὐρήλιος** καὶ ἄλλοι πολλοί.

7. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἔζη ἐν Ἀθήναις ὁ πλουσιώτατος καὶ εὐπαίδευτος λόγιος καὶ διάσημος ῥήτωρ **Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς**, γεννηθεὶς ἐν Μαραθῶνι τῷ 103 μετὰ Χριστόν· τῷ 143 δὲ διωρίσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὕπατος (ἄρχων) ἐν Ἀθήναις. Οὗτος δι' ἰδίας του δαπάνης ἔκτισεν ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, ἐπὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς αὐτῆς, τὸ **ᾠδεῖον**, τὸ ὁποῖον ἐκλήθη πρὸς τιμὴν τοῦ **θεάτρου Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ**, σώζεται δὲ μέχρι σήμερον ἡρειπωμένον. Πλὴν τούτου ἔκτισε διάφορα ἄλλα δημόσια οἰκοδομήματα, κατεσκεύασεν ὑδραγωγεῖον καὶ ἄλλα ἔργα, συνετέλεσε δὲ εἰς τὴν ἀνόρθωσιν πολλῶν πόλεων, αἵτινες εἶχον ὑποστῆ καταστροφάς.

2. Ὁ Χριστιανισμός.

1. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑποταγῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ **Ὀκταβιανοῦ Αὐγούστου**, ἐγεννήθη ἐν Βηθλέεμ τῆς Ἰουδαίας ὁ **Σωτὴρ τοῦ κόσμου**, ὁ **Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός**,

ἔστις ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν.

2. Οἱ Ἕλληνες ἠσπάσθησαν τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν ἐκήρυξεν ὁ μὲν Ἀπόστολος Παῦλος κατὰ πρῶτον ἐν Ἀθήναις καὶ Κορίνθῳ, ὕστερον δὲ ἐν Μακεδονίᾳ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Κύπρῳ. Ὁ δὲ Ἀπόστολος Ἀνδρέας ἐκήρυξεν ἐν Ἀχαΐᾳ καὶ Θράκῃ. Οἱ δὲ Ἕλληνες διέδωκαν εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς διὰ τῆς ὠραιότητος Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἣτις εἶχε τότε διαδοθῇ καθ' ἅπαντα τὸν γνωστὸν κόσμον καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ συνεγράφησαν τὰ Εὐαγγέλια καὶ λοιπὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Οἱ πρῶτοι δὲ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἦσαν Ἕλληνες διὰ τοῦτο δὲ ὁ Ἑλληνισμὸς συνεδέθη στενωτάτα μὲ τὸν Χριστιανισμὸν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς.

3. Ἡ νέα τοῦ Χριστοῦ πίστις, παλαίους κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας, ὑπέστη διωγμοὺς φοβεροὺς ἐκ μέρους τῶν ὁπαδῶν ταύτης. Οἱ φοβερώτατοι δὲ τῶν διωγμῶν ἐξετελέσθησαν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Διοκλημιανοῦ καὶ Νέρωνος, ὅτε οἱ Χριστιανοὶ ὑπέστησαν φρικωδέστατα μαρτύρια, ὡς διδάσκει ἡ Ἑκκλησιαστικὴ Ἱστορία.

3. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος

1. Οἱ διωγμοὶ κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἔπαυσαν ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅστις ἔγεινεν αὐτοκράτωρ τῷ 306 μετὰ Χριστόν. Πατὴρ αὐτοῦ ἦτο Κωνσταντῖνος ὁ Χλωρός, καὶ μήτηρ ἡ εὐσεβεστάτη Ἑλένη.

2. Μετὰ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου συνεβασίλευον ἐν τῷ ἀπερράντῳ Ῥωμαϊκῷ Κράτει καὶ δύο ἄλλοι Ῥωμαῖοι αὐτο-

κράτορες, ὁ **Δικίνιος** ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἔχων πρωτεύουσαν τὸ *Βυζάντιον*, καὶ ὁ **Μαξέντιος** ἐν τῇ Δύσει ἔχων πρωτεύουσαν τὴν *Ρώμην*.

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας.

3. Ὁ Κωνσταντῖνος παραγκωνισθεὶς τὸ πρῶτον, καὶ διορισθεὶς «δεύτερος Καῖσαρ», ἠγανάκτησε καὶ ἀπεράτισε νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ἑαυτὸν πᾶσαν τὴν κυριαρχίαν τῆς ἀπεράν-

του *Ῥωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας*. Ἐκήρυξε λοιπὸν πόλεμον πρῶτον μὲν κατὰ τοῦ *Μαξεντίου*, ὅστις εἶχε πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου του τὴν *Ῥώμην*. Ἐκστρατεύσας δέ, εἶδεν ἐν τῷ οὐρανῷ ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ μέγα φωτεινὸν σημεῖον, ἔχον τὸ σχῆμα τοῦ Σταυροῦ καὶ γράμματα λέγοντα «*ἐν τούτῳ νίκα*».

4. Κοιμηθεῖς δὲ τὴν νύκτα, εἶδε καθ' ὕπνον τὸν Χριστὸν κρατοῦντα τὸν Σταυρὸν καὶ λέγοντα: «*Κωνσταντίνε, πάντοτε θὰ νικᾷς τοὺς πολεμίους, ἔχων ὡς ὄπλον ἀήττητον τὸν Σταυρὸν*». Τὴν πρωτὰν ἐγερθεὶς ὁ Κωνσταντῖνος, κατεσκέυασεν εἶδος σημαίας ἰδίας διὰ τὸν στρατόν, ἐχούσης τὸ σχῆμα τοῦ Σταυροῦ, φερούσης δὲ ὀθόνην κρεμαμένην καὶ ἐπ' αὐτῆς τὰ στοιχεῖα Χ. Ρ., ἥτοι *Χριστός*, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου· ἐκλήθη δὲ *λαβάρον* ἢ σημαία ἐκείνη.

5. Ἦγουμενου λοιπὸν τοῦ λαβάρου, ὁ Κωνσταντῖνος, πλήρης ἐνθουσιασμοῦ, ἐπελθὼν κατὰ τοῦ *Μαξεντίου* νικᾷ αὐτὸν κατὰ κράτος, πλησίον τῆς *Ῥώμης*. Καὶ ὁ μὲν *Μαξέντιος* ἐπνίγη εἰς τὸν ποταμὸν *Τίβεριν*. ὁ δὲ Κωνσταντῖνος εἰσῆλθεν εἰς τὴν *Ῥώμην* νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος.

6. Κατόπιν δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ἐπῆλθε κατὰ τοῦ *Λικινίου* καὶ νικήσας καὶ αὐτὸν κατέστη μόνος κυρίαρχος τοῦ ὅλου *Ῥωμαϊκοῦ Κράτους* τῷ 323 μετὰ Χριστόν, ἀνεγνώρισε δὲ ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τὴν *Χριστιανικὴν*.

7. Τῷ 325 ἔτει ὁ Κωνσταντῖνος, θέλων νὰ καταπαύσῃ τὰς διαφοροὺς θρησκευτικὰς αἰρέσεις, αἵτινες ἐτάρασσον τότε τὴν Ἐκκλησίαν, συνεκάλεσεν ἐν *Νικαίᾳ* τῆς *Μικρᾶς Ἀσίας* τὴν πρώτην *Οἰκουμενικὴν Σύνοδον*, εἰς τὴν ὁποίαν

ἔλαβον μέρος. **318 Θεοφόροι Πατέρες**, συγτάξαντες τὰ ἑπτὰ
πρῶτα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως μέχρι τοῦ «οὐκ
ἔσται τέλος. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον».

8. Πρὸς τούτοις ὁ Κωνσταντῖνος, βλέπων ὅτι ἡ πρω-
τεύουσα Ῥώμη ἦτο πόλις εἰδωλολατρική, κατέστησε κατὰ
Μάιον τοῦ **330** ἀντ' αὐτῆς πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους τὸ
Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον ἕως τότε δὲν ἦτο μεγάλη πόλις, με-
τονομάσας αὐτὸ **Νέαν Ῥώμην**· ὁ λαὸς δ' ἐκάλεσε **Κων-
σταντινούπολιν** ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Αὐτοκράτορος.
Τὴν πόλιν ταύτην, κειμένην ἐν τῇ εισόδῳ τοῦ Θρακικοῦ
Βοσπόρου, ἐξωράισε καὶ ἐκαλλώπισε μεγάλως ὁ Κωνσταν-
τῖνος, ὡχύρωσε δὲ δι' ἰσχυρῶν τειχῶν. Προέτι δὲ ὠκοδό-
μησε τῷ **325** τὸν ναὸν τῆς τοῦ **Θεοῦ σοφίας**, ὅστις,
καεῖς βραδύτερον, ἀνωκοδομήθη τῷ **537** ὑπὸ τοῦ αὐτο-
κράτορος **Ἰουστινιανοῦ** πολὺ μεγαλοπρεπέστατος, σφίζεται
δὲ μέχρι τῆς σήμερον.

9. Ἡ δὲ μήτηρ τοῦ Κωνσταντίνου **Ἑλένη** ἀνεῦρε τὸν
τίμιον Σταυρὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις
ἐπὶ τοῦ θείου δὲ τούτου χώρου ἀνήγειρε τὸν καὶ μέχρι τῆς
σήμερον σφύζομενον ναὸν τῆς **Ἀναστάσεως**. Προέτρεψε
δὲ πολὺ τὸν αὐτοκράτορα υἱὸν τῆς νὰ βαπτισθῇ **Χριστιανός**,
ὅπερ καὶ ἔπραξεν οὗτος περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του·
ἀπέθανε δ' ὁ Κωνσταντῖνος τὴν **21 Μαΐου τοῦ 337** εἰς
ἡλικίαν **63** ἐτῶν. Κατὰ τὴν ἡμέραν δὲ ταύτην ἑορτάζει τὴν
μνήμην αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν, ὡς καὶ τῆς μητρὸς αὐ-
τοῦ **Ἑλένης**, ἀνακηρύξασα αὐτούς, ἕνεκα εὐγνωμοσύνης,
Ἀγίους καὶ Ἱσαποστόλους. Ἡ ἱστορία, διὰ τὰ κατορθώ-
ματα αὐτοῦ, ἐπεκάλεσε τὸν **Κωνσταντῖνον Μέγαν**.

4. Διαίρεσις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους.

1. Μετὰ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον κατεδιώχθη πάλιν ὁ Χριστιανισμὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ἐπονομασθέντος οὕτω, ἐπειδὴ ἀπηρνήθη τὸν Χριστιανισμόν, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε βαπτισθῇ.

2. Ὁ Ἰουλιανὸς ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου, ἠθέλησε δὲ ν' ἀνορθώσῃ τὴν ἀρχαίαν εἰδωλολατρικὴν θρησκείαν, ἀλλ' εἰς μάτην ἐκοπίασε· διότι ὁ Χριστιανισμὸς, ἕνεκα τῆς θείας του καταγωγῆς, εἶχεν ἐπεκτείνει πλέον τὰς ρίζας του καὶ καθ' ἐκάστην ἐξηπλοῦτο καὶ ἐθριάμβευε.

3. Τὸ δὲ ἀπέραντον Βυζαντιακὸν Κράτος διηρέθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (τῷ 395 μ. Χρ.) εἰς Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικόν.

4. Καὶ τὸ μὲν Ἀνατολικὸν εἶχε πλέον τελείως ἐξεληνησθῇ καὶ ἐχριστιανισθῇ, ἐπωνομάσθη δὲ **Βυζαντιακὸν Κράτος** ἀπὸ τῆς πρωτεύσης αὐτοῦ *Βυζαντίου*, καὶ **Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία**.

5. Τὸ δὲ **Δυτικὸν Κράτος** διετηρήθη μόνον ἐπὶ 80 περίπου ἔτη, κατελύθη δὲ ὑπὸ τῶν εἰς αὐτὸ εἰσβαλόντων διαφόρων Γερμανικῶν λαῶν (476 μετὰ Χρ.).

5. Ὁ Ἰουστινιανός.

1. Μεταξὺ τῶν πρώτων Αὐτοκρατόρων τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀξιολογώτατος εἶναι Ἰουστινιανὸς ὁ Α', ὅστις διεδέχθη ἐν τῷ θρόνῳ τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἰουστίνον (τῷ 527 μ. Χρ.).

2. Ὁ Ἰουστινιανὸς κατέβαλε τοὺς πολεμίους τοῦ Κρά-

τους Πέρσας, ἔπειτα δὲ τοὺς Βανδήλους ἐν Ἀφρικῇ, ἀνέκτησε δὲ καὶ τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τῶν Γότθων.

3. Ἀλλὰ τὸ λαμπρότατον ἔργον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον κατέστησεν αὐτὸν ἀθάνατον, εἶναι τὸ **νομοθετικὸν δόγμα**, ἥτοι πλήρης συλλογὴ καὶ τακτοποιήσις πάντων τῶν *Ῥωμαϊκῶν Νόμων καὶ Διαταγμάτων*, τὴν ὁποίαν κατήρτισαν σοφοὶ νομοδιδάσκαλοι κατὰ δικταγὴν αὐτοῦ, καὶ ἡ ὁποία ὠνομάσθη **Ἀστικὸν Δίκαιον** Ἰουστινιάνειον. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ καὶ σήμερον ἔτι τὴν βάσιν τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης εἰς πάντα σχεδὸν τὰ πεπολιτισμένα Κράτη τοῦ κόσμου.

4. Πλὴν τούτου, ἕτερον μέγα ἔργον τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ἀποτεφρωθέντος ναοῦ τῆς τοῦ **Θεοῦ σοφίας** ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὸν ναὸν τοῦτον εἶχε τὸ πρῶτον ἀνεγείρει ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος (τῷ 325). νῦν δὲ (532—537) ἀνωκοδόμησεν αὐτὸν μέγιστον καὶ μεγαλοπρεπέστατον ὁ Ἰουστινιανός, ἐργαζομένων δεκαχισχιλίων ἀνδρῶν ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ δαπανηθέντων 324 ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Ὁ θαυμαστὸς οὗτος ναός, ὀνομαζόμενος κοινῶς «**Ἀγία Σοφία**» σφίζεται ἀκέραιος μέχρι τῆς σήμερον, ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ κατακτηταὶ Τοῦρκοι ἔχουσι μεταβάλλει αὐτὸν εἰς Τζαμίον (τουρκικὴν Ἐκκλησίαν).

5. Πλὴν τούτων ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπροστάτευσεν καὶ διέδωκε τὴν μεταξοσκωληκοτροφίαν καὶ μεταξουργίαν, ἥτις ἐπὶ πῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐγένετο γνωστὴ ἐν Εὐρώπῃ διὰ δύο μοναχῶν· οὗτοι ἔφεραν κρυφίως ἐκ τῆς Κίνας σπόρους μεταξοσκωλήκων, κρύψαντες αὐτοὺς ἐντὸς τοῦ κοίλου τῶν χαλαμίνων βακτηριῶν των, ἵνα μὴ φανερωθῶσι καὶ συλ-

ληφθῶσιν, ἐπειδὴ ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς ἡ ἐξαγωγή τοῦ σπόρου τῶν μεταξοσκωληκων ἔξω τῆς Κίνας· πρῶτοι δὲ ἐδίδαξαν καὶ τὴν μεταξοσκωληκοτροφίαν, ἰδόντες καὶ ἐκμαθόντες αὐτὴν ἐν τῇ Σινικῇ (Κίνα). Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ μέταξα ἐνομιζέτο προῖον δένδρου!

6. Πρὸς τούτοις ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκαλλώπισε μεγάλως τὴν πόλιν ἀνεγείρας μεγαλοπρεπῆ σικοδομήματα, ναούς, νοσοκομεῖα, γεφύρας, φρούρια, ὑδραγωγεία· ἀπέθανε δὲ κατὰ τὸ ἔτος 565 μετὰ Χριστόν.

6. Ὁ Ἡράκλειος.

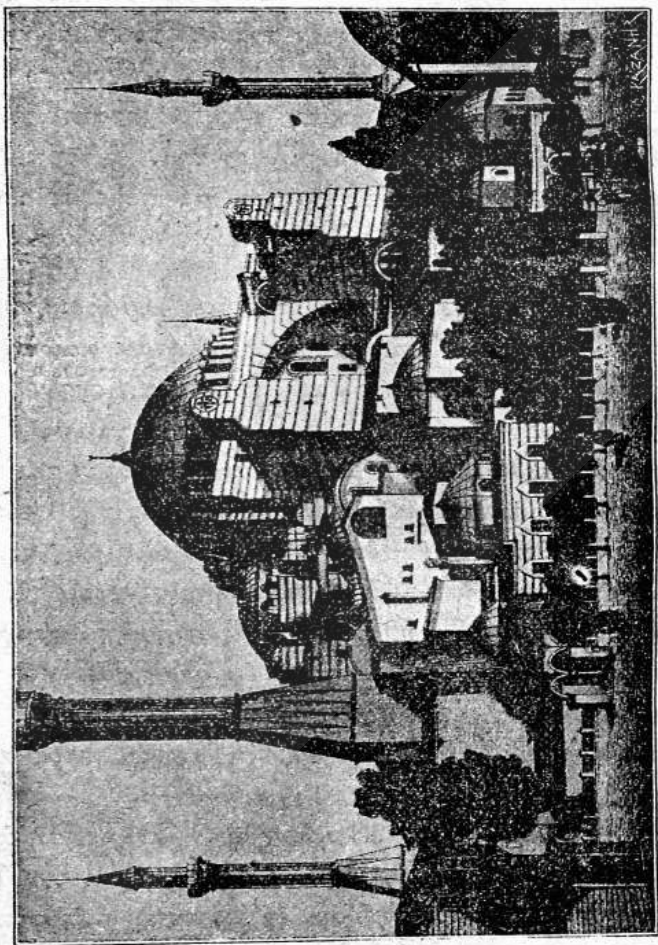
1. Τὸν Ἰουστινιανὸν διεδέχθησαν αὐτοκράτορες ἄσημοι καὶ ἀνίκανοι. Ἐνεκα τούτου δὲ οἱ Πέρσαι, οἱ ἝΑβαρες* καὶ οἱ Σλαῦοι ἐπῆλθον κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἐκυρίευσαν πολλὰς χώρας αὐτῆς. Οἱ Πέρσαι δὲ μάλιστα ἐκυρίευσαν καὶ τὴν Παλαισίην καὶ ἤρπασαν ἐξ Ἱεροσολύμων τὸν Τίμιον Σταυρόν.

2. Κατὰ τὸ ἔτος 610 μ. Χ. ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ὁ Ἡράκλειος. Οὗτος ἦτο λίαν φιλόθρησκος καὶ ἐμπειρότατος στρατηγός. Γενόμενος αὐτοκράτωρ, εὔρε τὸ Κράτος ἐν οἰκονομικῇ παραλυσίᾳ, ἠπειλεῖτο δὲ μεγάλως ὑπὸ τῶν Περσῶν, οἵτινες ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Χοσρόην τὸν Β' ἐπολιόρχησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

3. Τότε ὁ Ἡράκλειος, λαβὼν τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἀγίας

* Οἱ ἝΑβαρες ἢ Ἀῶοι ἦσαν πολεμικοὺς λαοὺς Ταταρικῆς καταγωγῆς, οἵτινες ἐκ τῶν δυτικῶν τῆς Σιβηρίας εἰσῆλθασαν εἰς Εὐρώπην τὸν ἕκτον αἰῶνα μ. Χ. καὶ κατεχέειραν μέγιστον μέρος αὐτῆς. Τῷ 797 μ. Χ. ὅμως ἡττηθέντες, ἐξαφανίζονται ὁλοτελῶς ἀπὸ τῆς Ἱστορίας μετὰ τὸ 827.

Σοφίας, ἐξοικονόμησε δι' αὐτῶν τὰς δεινὰς ἀνάγκας τοῦ Κράτους. Πρὶν δ' ἐκστρατεύσῃ, μετέβη εἰς τὸν Ναόν, φο-

Ὁ Ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας (κοινῶς Ἀγία Σοφία)

ρῶν τὰ μαῦρα πέδιλα τοῦ μαχητοῦ καὶ προστυγχέθη ἐνώ-
πιον τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ.

4. Ἐπειτα δὲ πεζὸς καὶ ἀκολουθούμενος ὑφ' ὅλου τοῦ πλήθους τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦλθε καὶ ἐπεβιβάσθη μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὰ πλοῖα. Ἐξέπλευσε δὲ πρὸς τὴν Περσίαν, ἀπεβίβασεν ἐκεῖ τὸν στρατόν του καὶ προεχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα αὐτῆς. Τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Χοσρόην νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ σπεύσῃ εἰς τὸ βασίλειόν του. Κατόπιν δὲ ὁ Ἡράκλειος συνωμολόγησεν εἰρήνην μὲ τοὺς Πέρσας, διασώσας ὅλας τὰς χώρας τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας.

5. Κατόπιν ὁμοῦ, ὀγδοήκοντα χιλιάδες Ἀβάρων, συμμαχήσαντες μετὰ τῶν Περσῶν, ἐπολιόρχησαν καὶ πάλιν τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ὁ λαός, ἐπικαλεσθεὶς τὴν βοήθειαν τῆς Θεοτόκου διὰ τοῦ Πατριάρχου **Σεργίου**, ἐπέπεσε κατὰ τῶν πολεμίων καὶ ἔσωσε καὶ τὴν φορὰν ταύτην τὴν Κωνσταντινούπολιν. Διὰ τὴν βοήθειαν δὲ τῆς Θεοτόκου καθιερώθη ἕκτοτε ἡ ἱερὰ ἀκολουθία τοῦ ὠραίου **Ἀκαθίστου Ὕμνου**,* ὅστις ψάλλεται ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς ἡμῶν. Τὸ τροπάριον «*Τῇ ὑπερμάχῳ σιραιηγῷ τὰ νικητήρια*» καὶ πολλὰ ἄλλα, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ *ᾠδαί*, αἱ ἔχουσιν ἐμφωδὸν τὸ «*Χαῖρε, Νύμφη ἀνύμφευτε*», ἀνήκουσιν εἰς τὴν θείαν ἀκολουθίαν τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου πρὸς τὴν Θεοτόκον.

6. Ὁ Ἡράκλειος τῷ 628 ἡδυνήθη ν' ἀνακτήσῃ ἀπὸ τῶν Περσῶν τριακοσίας Χριστιανικὰς σημαίας καὶ τὸν **Τίμον Σταυρόν**, τὸν ὁποῖον ᾤψωσεν ἐν τῷ τόπῳ τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἥτοι ἐν τῷ Γολγοθᾶ (Κρανίου τόπῳ)

* Ἀκάθιστος ἐκλήθη, ἐπειδὴ ἐστάθησαν πάντες ὄρθιοι κατ' ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην.

τὴν 14 Σεπτεμβρίου 628. Ἐκτοτε δὲ ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἐφορτάζει τὸ γεγονός τοῦτο. Ἐπανελθὼν δ' ὁ Ἡράκλειος ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἀπέθανε τῷ 641 μ. Χρ.

7. Λέων ὁ Ἰσαυρος.

Εἰρήνη - Θεοδώρα. — Βούλγαροι - Σλαῦοι.

1. Βραδύτερον, ἐπὶ τῆς βασιλείας **Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου** (717 μ. Χ.), οἱ Ἀραβες ἐκυρίευσαν πολλὰς ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους. Οἱ Βυζαντινοὶ ὅμως κατέκαυσαν τὸν στόλον τῶν Ἀράβων διὰ τοῦ λεγομένου «ὄγρου ἢ ἐλληνικοῦ πυρός», τὸ ὅποιον εἶχεν ἐφεύρει ὁ Ἑλληὴν Καλλίνικος καὶ τὸ ὅποιον μένει ἄγνωστον πῶς ἐπενήργει. — Ὁ **Λέων** δὲ ἀπηγόρευσε τὴν λατρείαν τῶν **Ἀγίων Εἰκόνων**· τοῦτο δὲ προεκάλεσε ταραχὰς εἰς τὸ Κράτος καὶ διωγμούς.

2. Μετὰ τὸν Λέοντα ὑπῆρξαν **Εἰκονομάχοι** καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες. Ἡ αὐτοκράτειρα ὅμως **Εἰρήνη**, συγκαλέσασα **Οἰκουμενικὴν Σύνοδον** τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀποκατέστησε πάλιν τὴν προσκύνησιν τῶν Εἰκόνων.

3. Ἡ αὐτοκράτειρα δὲ **Θεοδώρα** κατῴρθη νὰ καταπαύσῃ ἐντελῶς τὴν αἵρεσιν ταύτην τῶν Εἰκονομάχων.

4. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νέοι λαοί, οἱ **Βούλγαροι** καὶ οἱ **Σλαῦοι**, εἰσέβαλον εἰς τὸ Βυζαντιακὸν Κράτος. Καὶ οἱ μὲν Βούλγαροι κατέλαβον τὸ βορειότερον μέρος τῆς Θράκης, τὸ ὅποιον ἀπ' αὐτῶν ὠνομάσθη **Βουλγαρία**.

5. Οἱ δὲ Σλαῦοι προεχώρησαν εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἑλ-

λάδος μέχρι Πελοποννήσου, όπου και εγκατεστάθησαν πολλοί, συγχωνευθέντες βαθμηδόν με τους λοιπούς Έλληνες και αφομοιωθέντες προς αυτούς.

~~~~~

8. Βασίλειος ο Β' ο Βουλγαροκτόνος.

1. ^{μ. 96} Εἰς ἐκ τῶν ἀρίστων αὐτοκρατόρων τῆς Βυζαντιακῆς ἢ Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπῆρξε **Βασίλειος ο Β'** (976 μ. Χ.). Πρῶτος ὁ καλὸς οὗτος αὐτοκράτωρ διέταξεν, ἵνα πάντα τὰ δημόσια ἔγγραφα γράφονται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐνῶ ἕως τότε ἐγράφοντο εἰς τὴν Λατινικὴν, ὡς καὶ οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα· ἐπροστάτευσεν δὲ προσέτι σπουδαίως τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας.

2. Ὁ Βασίλειος ἀνέβη τὸν θρόνον εἰκοσαετῆς τὴν ἡλικίαν. Ἐν πρώτοις κατέβαλε τὸν δεινὸν ἐπαναστάτην στρατηγὸν αὐτοῦ Βάσσαν, κατόπιν δ' ἐπῆλθε κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἐπὶ τινα μὲν χρόνον εἶχον προσαρτηθῆ εἰς τὸ Βυζαντικὸν Κράτος, ἀποστατήσαντες ὅμως κατέλαβον τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ἐπωφελοῦμενοι τῶν ἐσωτερικῶν ἐρίδων τῶν Βυζαντινῶν.

3. Ἡ ἐπίθεσις τοῦ Βασιλείου κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐν πρώτοις μὲν ἀπέτυχε. Μετὰ τινα ὅμως ἔτη, εἰσβαλόντων τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀπέστειλε κατ' αὐτῶν ὁ Βασίλειος τὸν στρατηγὸν τοῦ *Νικηφόρου Οὐρανόν*, ὅστις κατέσφαξεν αὐτοὺς ἐν δεινῇ μάχῃ παρὰ τὸν Σπερχεῖον ποταμὸν.

4. Μετὰ μακροὺς δὲ καὶ αἱματηροὺς ἀγῶνας κατῴρθωσεν ἐπὶ τέλους ὁ Βασίλειος τὰ ὑποτάξῃ τοὺς Βουλγάρους,

καταστήσας αὐτοὺς φόρου ὑποτελεῖς εἰς τὸ Βυζαντιακὸν
κράτος (τῷ 1018 μ. Χ.).

Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος.

5. Πλὴν τῶν Βουλγάρων ὁ Βασίλειος ὑπέταξε καὶ τοὺς
Σέρβους.

6. Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν χρόνον ὁ Ἡγεμὼν τῆς Ῥωσίας ἐζήτησε καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Βασιλείου **Ἄνναν**. Ἐκτοτε δὲ ἤρχισε σχέσις στενὴ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ῥώσων, εἰσήγετο δὲ βαθμηδὸν ὁ ἐλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ εἰς Ῥωσίαν.

7. Τότε ὁ Βασίλειος κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας ἐκ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν κατὰ Βουλγάρων καὶ Σέρβων, ἀνῆλθε δὲ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἔχων λαμπρῶς παρατεταγμένον τὸν στρατὸν του. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸν Παρθενῶνα, ὅστις εἶχε μετατραπῇ εἰς ναὸν τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐπονομαζομένης **Ἀθηναίωσης**, εὐχαρίστησε τὸν Θεὸν καὶ ἀνέθηκε διάφορα ἀφιερώματα διὰ τὰς νίκας του κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

8. Ἐπειτα δὲ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως κατῆλθεν ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἔνθα εἶχε συγκεντρώσει τὸν στόλον του, καὶ ἐκεῖθεν ἀπέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς, ἐπονομασθεὶς τότε ὑπὸ τοῦ πλήθους **Βουλγαροκτόνος** διὰ τὰς νίκας κατὰ Βουλγάρων. Ἀπέθανε δὲ τῷ **1025** μ. Χ. ἐξ αἰφνιδίου θανάτου, ἄγων τὸ 70 ἔτος τῆς ἡλικίας του.

9. Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν σχίσμα.

1. Ὅτε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ὁ σοφὸς **Φώτιος**, ἤρχισε διχόνοια καὶ σχίσμα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ **Πάπα** τῆς Ῥώμης· διότι οὗτος ἐνόθευσε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, μετέβαλε δὲ καὶ αὐτὸ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, ἀξιών νὰ ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι ἀνιπρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

2. Ὁ Φώτιος ἀπέκρουσε τὰς ἀξιώσεις ταύτας τοῦ Πάπα·

κατόπιν δὲ ὁ Πατριάρχης *Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος* ἀφώρισε τὸν Πάπαν καὶ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν (τῷ 1038) ὡς **σχιζματικούς**. Καὶ οὕτω ἐπῆλθεν ὀριστικῶς τὸ **σχιῶμα** μεταξύ **Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας** καὶ **Δυτικῆς**.

10. Αἱ Σταυροφόροι.

1. Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους πολυαριθμότατοι Χριστιανοὶ μετέβαινον ἐτησίως ἐκ πολλῶν τόπων εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἵνα προσκυνήσωσι τὸν **Ἅγιον Τάφον τοῦ Σωτῆρος**.

2. Ἄλλος ὅμως βάρβαρος λαός, ὁ **Τουρκικός**, προελθὼν ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας, κατέκτησε τοὺς Ἁγίους Τόπους. Οἱ προσκυνηταὶ δὲ Χριστιανοὶ ὑπέφερον τότε ἐκ τῶν Τούρκων τὰ πάνδεινα.

3. Τότε ὁ Πάπας τῆς **Ῥώμης Οὐρβανὸς ὁ Β'** συνεκάλεσε μεγάλην **Σύνοδον**, ἐν τῇ ὁποίᾳ παρευρέθησαν καὶ οἱ Πρέσβεις πάντων τῶν Χριστιανικῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης· ἀπεφασίσθη δὲ νὰ ἐκστρατεύσωσι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἁγίων Τόπων ἀπὸ τῆς δεσποτείας τῶν ἀπίστων Τούρκων. Οἱ μετασχόντες δὲ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἔφερον τὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν **Σταυροφόροι**, αἱ δὲ ἐκστρατεῖαι τῶν **Σταυροφόρων**.

4. Οἱ ἐκστρατεύσαντες σύμμαχοι ἦσαν **Ἑνετοί, Γάλλοι** καὶ ἄλλοι λαοὶ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, τοὺς ἐποίους οἱ Βυζαντινοὶ ὠνόμαζον **Λατίνους** ἢ **Φράγκους**.

5. Οἱ Σταυροφόροι, μεταβαίνοντες εἰς Παλαιστίνην, διήρχοντο διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ διέπραττον

ἐν αὐτῇ πολλάς καταστροφάς. Τέλος δέ, ἐπαφελούμενοι ἐκ τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους καὶ προσφαιζόμενοι ὅτι ἤθελον ν' ἀναβιδάσωσιν εἰς τὸν θρόνον τὸν νεαρὸν **Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν**, κατέλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ **1204** μ. Χ. ἀνεκήρυξαν δὲ αὐτοκράτορα τὸν Γάλλον *Βαλδουῖνον*.

6. Οἱ Φράγχοι, καταλαβόντες τὴν πόλιν, ἐλεηλάτησαν τὰς οἰκίας καὶ τὰ ἀνάκτορα καὶ τοὺς ναοὺς· συνέτριψαν δὲ καὶ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἵνα ἀρπάσωσι τὰ βαρύτιμα μέταλλα, ἐκ τῶν ὁποίων ἦτο κατεσκευασμένη. Τοιοῦτοτρόπως ὑπεδουλώθη ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ σὺν αὐτῇ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ Κράτους. Ἐμείναν δὲ ἐλεύθερα βασιλεία μόνον ἡ **Ἡπειρος** ἔχουσα ἡγεμόνα τὸν *Μιχαὴλ Κομνηνόν*, ἡ **Τραπεζοῦς** ἔχουσα ἡγεμόνα τὸν **Ἀλέξιον Κομνηνόν** καὶ ἡ **Νίκαια** τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔχουσα ἡγεμόνα τὸν *Θεόδωρον Λάσκαριν*. Οὗτος ὁ Λάσκαρις ἦτο ἀνὴρ ἔξοχος, καὶ λίαν πεπαιδευμένος, τὸ δὲ βασιλεῖον αὐτοῦ ἦτο ἐπισημότερον τῶν ἄλλων.

7. Οἱ Φράγχοι ὀλίγον χρόνον ἔμειναν κύριοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως· διότι ὁ **Μιχαὴλ Παλαιολόγος**, γένόμενος βασιλεὺς τοῦ ἐν Νικαίᾳ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Φράγκων, ἐξεδίωξεν αὐτοὺς καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν (τῷ **1261** μ. Χ.)

8. Ἀλλὰ ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀπελευθερωθῇ ὁλόκληρος ἀπὸ τῶν Φράγκων· διότι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πελοποννήσου, ἔτι δὲ αἱ Ἀθῆναι, αἱ Θῆβαι ἡ Εὐβοία καὶ πολλαὶ νῆσοι ἔμειναν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἑνετῶν καὶ μικρῶν τινῶν ἡγεμόνων Φράγκων.

11. "Αλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος.

1. Οἱ **Τούρκοι** κατάγονται ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας (τοῦ Τουρκεστάν)· ὀνομάζονται δὲ καὶ Ὀσμανῖται ἢ Ὀθωμανοὶ ἐκ τοῦ Ὀσμάν ἢ Ὀθωμάν, ἔστις ἦτο ὁ πρῶτος Σουλτᾶνος αὐτῶν, ἔχων τὴν ἐδραν τοῦ ἐν Προύσῃ τῆς Βιθυνίας, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσε.

2. Τοῦ Ὀσμάν διάδοχος ὑπῆρξεν ὁ Ὀρχάν, ἔστις κατέκτησε τὴν **Θρακικὴν Χερσόνησον** καὶ προὐχώρησεν εἰς τὸ Ἑσωτερικὸν τῆς Θράκης. Ὁ Ὀρχάν οὗτος εἶναι ὁ ιδρύσας καὶ τὸ **Τάγμα τῶν Γιανισάρων**.

3. Κατόπιν ὁ Σουλτᾶνος **Μουράτ ὁ Α΄** ἐκυρίευσε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους (τῷ 1361 μ. Χ.). Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἡ Αὐτοκρατορία τοῦ Βυζαντίου περιωρίσθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὀλίγιστα μέρη τῆς Θράκης.

Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος.

4. **Μωάμεθ ὁ κατακτητής.** — Κατὰ τὸ ἔτος 1451 μ. Χ. ἀνῆλθεν εἰς τὸν Τουρκικὸν θρόνον **Μωάμεθ ὁ Β΄**. Οὗτος ἐπεθύμησε νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ

νὰ καταστήσῃ αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους του.

5. Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος. — Τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτωρ ἦτο τότε (ἀπὸ τοῦ ἔτους 1449 μ. X). *Κωνσταντῖνος ὁ ΙΑ΄ ὁ Παλαιολόγος*, ὅστις ἐπεκαλεῖτο καὶ *Δραγάσης*, ἦτο δὲ πρότυπον ἀληθοῦς γενναιότητος καὶ φιλοπατρίας.

6. Ὁ Μωάμεθ ἀπὸ πολλοῦ προπαρασκευάζετο διὰ τὸν μέλλοντα ἀγῶνα, κτίσας καὶ φρούριον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου καὶ ὀχυρώσας αὐτὸ διὰ πολλῶν τηλεβόλων. Προπαρασκευασθεὶς δὲ καλῶς ἐξεστράτευσεν ἐξ Ἀδριανουπόλεως κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1453, ἔχων στρατὸν ὑπὲρ τὰς 160 χιλιάδας καὶ 145 πλοῖα· ἤρchiσε δ' ἀμέσως ἀπὸ τῆς 6 Ἀπριλίου τὴν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν πολιορκίαν αὐτῆς.

7. Ὁ Κωνσταντῖνος μόλις ἠδύνατο νὰ παρατάξῃ 8 χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ 26 πλοῖα· ἐκ τῶν ἀνδρῶν δὲ τούτων αἱ 3 χιλιάδες ἦσαν Ἰταλοὶ μισθοφόροι· πρὸς τούτοις δὲ ὑπεστηρίζετο καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει *Γενοואτῶν* ὑπὸ τὸν *Ἰωάννην Ἰουστινιάνην*. Οἱ ἄλλοι Χριστιανικοὶ ἡγεμόνες δὲν παρέσχον βοήθειαν, πλὴν ὀλιγίστων.

8. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἐπὶ ἑπτὰ ἐβδομάδας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Μωάμεθ δὲν ἔπαυσε κανονιοβολῶν καὶ κρημνίζων τὰ τείχη τῆς πόλεως, τὰ ὁποῖα οἱ πολιορκούμενοι πάλιν ἐπεσκεύαζον, ὥς ἠδύναντο, ἰδίως τὴν νύκτα. Ὁ Κωνσταντῖνος δέ, τρέχων εἰς πάντα τὰ ἐπικίνδυνα μέρη, ἐνεθάρρυνε τὸν στρατὸν πρὸς γενναίαν ἀντίστασιν.

9. Ὁ Μωάμεθ, προεικάζων τὴν ἔκβασιν τῆς πολιορκίας, προέτεινεν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον νὰ τῷ παραδώσῃ οὗτος τὴν

πόλιν καὶ νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τῶν θησαυρῶν του καὶ τῶν οἰκείων του καὶ τῶν μεγιστάνων του ἀνενόχλητος εἰς τὴν Πελοπόννησον, τῆς ὁποίας τὴν ἡγεμονίαν παρεχώρει εἰς αὐτόν, ἣ ὅπου ἀλλαχοῦ ἤθελεν. Ὁ γενναῖος ὅμως Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ἀπέρριψε μετ' ἀποστροφῆς τὰς Σουλτανικὰς προτάσεις, εἰπὼν· «*Μὲ ἀλλοπίστους δὲν συνθηκολογῶ.*» Προετίμησε δὲ νὰ ἀποθάνῃ μαχόμενος γενναίως ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος. X

10. Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ὠργίσθη ὁ Μωάμεθ καὶ ἀπεράσισε γενικὴν ἔφοδον ἀπὸ τε ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης· ὑπεσχέθη δὲ εἰς τοὺς στρατιώτας του τριήμερον λαφυραγωγίαν τῆς πόλεως, ἐὰν ἤθελον κυριεύσει αὐτήν.

11. Ὁ Κωνσταντῖνος δέ, μαθὼν ταῦτα, συνεκάλεσε τοὺς στρατηγούς καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς νὰ δειχθῶσι γενναῖοι· αὐτὸς δέ, μεταβὰς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας μετέλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων· ἐκεῖθεν δ' ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορά του, ἵνα ἀποχαιρετίσῃ αὐτὰ διὰ τελευταίαν φοράν, ἐδάκρυσεν, ἐζήτησε συγχώρησιν παρὰ τῶν θεραπόντων του καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς τὰ τείχη.

12. Κατὰ τὴν ἐσπέραν δὲ τῆς 28 Μαΐου (τοῦ 1453) τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον μεγάλῃ ἡγε χαρὰν διὰ φωτογυσιῶν· *Δερβίσαι* δὲ ἐκήρυττον ὅτι ὅσοι φονευθῶσι κατὰ τὴν γενικὴν ἔφοδον θὰ συγγευματίσωσι μετὰ τοῦ προφήτου **Μωάμεθ** ἐν τῷ Παραδείσῳ.

13. Οἱ ἐντὸς τῶν τειχῶν Χριστιανοὶ ἡγρύπνου καὶ προσήχοντο. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ὥραν τῆς πρωίας τῆς 29 Μαΐου, ἅπας ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἐπεχείρησε τὴν γενικὴν

ἔφοδον ἐν μέσῳ κανονιοβολισμῶν καὶ φοβερῶν κρότων σαλπίγγων καὶ τυμπάνων καὶ ἀγρίων ἀλαλαγμῶν. Οἱ Ὅσμανίδαι ἐφώρμων λυσσωδῶς κατὰ τῶν φρουρίων προσπαθοῦντες ν' ἀναβῶσιν αὐτὰ διὰ κλιμάκων.

14. Οἱ Ἕλληνες ἀντέστησαν γενναίως εἰς τρεῖς λυσσαλέας ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν, ἀποκρούσαντες καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν Μωάμεθ, ἐφορμήσαντα μετὰ τῶν Γιανιτσάρων του· περὶ τὰ ἐξημερώματα ὅμως οἱ Τοῦρκοι, εὐρόντες μικράν τινα πύλην, λησμονηθεῖσαν ἀφρούρητον, εἰσῆλθον δι' αὐτῆς ὀλίγοι καὶ ἔπειτα πολλοί, ἄλλοι δὲ ἀνέβησαν διὰ κλιμάκων ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ τοιοῦτοτρόπως ἅπας ὁ Τουρκικὸς στρατὸς εἰσορμήσας εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει.

15. Οἱ Ἕλληνες τότε περιῆλθον εἰς δεινὴν θέσιν, ἡμύνοντο δὲ ἥρωϊκῶς. Ὁ Κωνσταντῖνος, ἰδὼν αἰφνης νὰ περικυχλωθῇ ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων Τούρκων, ἐφώρμησε κατὰ τοῦ πυκνοτέρου σώματος αὐτῶν καὶ ἐμάχετο ἥρωϊκῶς μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν του. Ἐφρονεύθησαν δὲ πάντες οἱ περὶ αὐτὸν οἰκεῖοι, αὐτὸς δὲ μείνας μόνος καὶ μαχόμενος κατὰ τοῦ ἐγγίζοντος θανάτου, ἐφώνησε· «Δὲν εὐρίσκεται κανένας χριστιανὸς νὰ μου πάρη τό κεφάλι!» Τότε οἱ ἐχθροὶ τραυματίζουσιν αὐτὸν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς τὰ νῶτα καὶ τὸν ῥίπτουσι κατὰ γῆς νεκρόν. Τοιοῦτο τέλος ἔσχεν ὁ γενναῖος ἀλλ' ἀτυχὴς Αὐτοκράτωρ *Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος*, τελευτήσας ἐν ἡλικίᾳ 49 ἐτῶν.

16. Οἱ Τοῦρκοι, γενόμενοι κύριοι τῆς πόλεως, ἐτράπησαν πρὸς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, διαρρήξαντες δὲ τὰς πύλας αὐτοῦ εἰσῆλθον ἐν αὐτῷ, καὶ εὐρόντες πολλοὺς χριστιανούς, καταφυγόντας ἐκεῖ πρὸς σωτηρίαν, κατέσφαξαν τοὺς

πλείστους· τοὺς λοιποὺς δ' αἰχμαλωτίσαντες ἐπώλησαν μετὰ ταῦτα ὡς ἀνδράποδα.

17. Ἐπεδόθη δὲ ὁ στρατὸς εἰς τριήμερον λεηλασίαν τῆς πόλεως καὶ σφαγὴν τῶν κατοίκων. Τεσσαράκοντα χιλιάδες Ἑλλήνων κατεσφάγησαν, ἐξήκοντα δὲ χιλιάδες ἡχμαλωτίσθησαν !

18. Ὁ Μωάμεθ μετὰ τῆς ἀκολουθίας του μετέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς *Ἀγίας Σοφίας*, ὅπου Τοῦρκος ἱερεὺς προσηυχήθη μεγαλοφώνως· ἀπὸ τῆς στιγμῆς δ' ἐκείνης, ὁ μεγαλοπρεπέστατος οὗτος χριστιανικὸς ναὸς μετεβλήθη εἰς *Τουρκικὸν τέμενος* (τζαμίον).

19. Τὸ πτώμα τοῦ Κωνσταντίνου ἀνευρεθὲν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Μωάμεθ, ἀπεκεφαλίσθη. Καὶ ἡ μὲν κεφαλὴ αὐτοῦ προσηλώθη ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ *Ίουστινιανοῦ*, ἐν τῇ πλατείᾳ, ἣτις καλεῖται *Αὐγουσταῖον*, τὸ δὲ σῶμα ἀπεδόθη τοῖς Χριστιανοῖς καὶ ἐτάφη ἐν πομπῇ· σφίζεται δ' ἀκόμῃ ὁ τάφος αὐτοῦ εὐτελής, φέρων λίθον ἄνευ ἐπιγραφῆς· κατὰ πᾶσαν δ' ἐσπέραν ἀνάπτεται ἐπ' αὐτοῦ *λυχνία*, τῆς ὁποίας τὸ ἔλαιον παρέχει ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις !

20. Τοιοῦτοτρόπως ἐκυριεύθη ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ *Κατακτητοῦ* ἡ Κωνσταντινούπολις τὴν **29 Μαΐου 1453 μ.Χ.** ἡμέραν ἀποφράδα (ἀπαισίαν) **Τρίτην**, γενομένη ἕκτοτε πρωτεύουσα τοῦ ἐν *Εὐρώπῃ* ἰδρυθέντος *Τουρκικοῦ Κράτους*. Βαθμηδὸν δὲ κατόπιν ἐκυριεύθησαν καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι χώραι αἱ κατεχόμεναι ὑπὸ Ἑνετῶν ἢ Ἑλλήνων, κατελύθη δὲ ἡ *Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία*, ἣτις διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ **395 μ.Χ.** μέχρι τοῦ **1453**, ἤτοι ἐπὶ **1058** ἔτη.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

1. Τουρκοκρατία.—Σχολεῖα.

1. ^{δύχι} Ἡ Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος ἀρχε-
ται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1453, ὅτε οἱ Τοῦρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Κων-
σταντινούπολιν. Ἐκτοτε οἱ κατακτηταὶ οὗτοι ἐβασάνιζον σκλη-
ρῶς τοὺς ὑποδουλωθέντας Ἕλληνας, οἵτινες οὔτε ζώῃν, οὔτε
τιμὴν οὔτε περιουσίαν ὠρίζον πλέον. Τοὺς Ναοὺς αὐτῶν μετέ-
βαλον εἰς τουρκικὰ τεμένη (τζαμιά), διήρπασαν δὲ τὰ καλὰ
κτῆματα αὐτῶν· ἄφησαν δὲ μόνον τὰ ὀρεῖνά καὶ πετρώδη εἰς
τοὺς χριστιανούς, ἵνα καλλιεργῶσιν αὐτὰ καὶ πληρώνωσι τοὺς
βαρεῖς φόρους.

2. Προσέτι δὲ δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐνδύ-
ωνται εὐπρεπῶς, ἢ νὰ ἱππεύωσιν ἵππον, εἰ μὴ μόνον ἡμίονον
ἢ ὄνον. Δὲν ἐπετρέπετο νὰ ιδρύωσι σχολεῖα, καὶ διὰ τοῦτο ἡ
παιδεία περιωρίζετο ὡσεπιτοπλεῖστον εἰς τὰ Μοναστήρια· ὅθεν
καὶ οἱ πλείστοι πεπαιδευμένοι ἦσαν κληρικοί, ὠφελήσαντες πολὺ
τὸ ὑπόδουλον ἔθνος. Ἀπὸ δὲ τῶν ἀρχῶν κυρίως τοῦ 18 αἰῶ-
νος, ἥτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1700 καὶ ἐφεξῆς, ἤρχισαν νὰ ιδρύων-
ται σχολεῖα ἑλληνικά, ὡς ἐν Ἀθῶν, ἐνθα ἐδίδαξε τὴν φιλο-
σοφίαν ὁ μέγας διδάσκαλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους *Εὐ-
γένιος Βούλγαρις*· ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Ἀθή-
ναις, ἐν Ἰωαννίνοις, Σμύρνῃ, Κερκύρᾳ, ἐν Πε-

λοποννήσῳ, Στερεῷ Ἑλλάδι, Θεσσαλίᾳ, Μακεδονίᾳ, Χίῳ καὶ ἄλλαχού. Τοιουτοτρόπως δὲ εἰς τὰ Σχολεῖα ἐξ ἑνὸς καὶ εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν ἐξ ἑτέρου εὗρισκον τὴν μόνην παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν οἱ ὑποδουλωθέντες Ἕλληνες.

3. Ἐκ τῶν σχολείων δὲ ὑπερεῖχον τὰ τῶν Ἰωαννίνων, διότι φιλογενεῖς Ἕλληνες παροικοῦντες ἐν Ῥωσίᾳ, ἰδίᾳ δὲ οἱ Ζωσιμάδαι καὶ οἱ Καπλάναι, ἠύξησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν σχολείων τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος των, δηλαδὴ τῶν Ἰωαννίνων, καὶ δι' ἀφθόνων δωρεῶν ἐξησφάλισαν αὐτά.

4. Διδάσκαλοι δὲ ὀνομαστοὶ ἀνεδείχθησαν τότε καθ' ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, ὁ Ἀθανάσιος Ψαλίδας, ὁ Δωρόθεος Πρώιος, ὁ Λάμπρος Φωτιάδης, ὁ Κωνσταντῖνος Κούμας, ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, ὁ Βάμβας, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

2. Τὸ παιδομάζωμα.

1. Ἡ φοβερωτάτη τῶν συμφορῶν τῶν ὑποδουλωθέντων Ἑλλήνων ἦτο τὸ **παιδομάζωμα**, δηλαδὴ ἡ στρατολογία τῶν καλλίστων καὶ εὐρωστοτάτων ἑλληνοπαίδων, τοὺς ὁποίους ἀπὸ τῆς ἐξαετοῦς καὶ ἄνω ἡλικίας ἤρπαζον οἱ Τούρκοι ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, ἐνέκλειον εἰς στρατῶνας, ἐξετούρχιζον καὶ ἐξεγύμναζον στρατιωτικῶς.

2. Τὰ τάγματα ταῦτα τῶν στρατιωτῶν ἐκαλοῦντο **Γενί-τσαροι**, ὅπερ εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν σημαίνει νέος στρατός (γενί σερί). Οἱ νέοι δὲ οὗτοι στρατιῶται ἐξεγυμνάζοντο τόσον ἐπιτηδεῖως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὥστε ἀπέβαινον φοβεροὶ διώκται καὶ αὐτῶν τῶν χριστιανῶν.

3. Ἡ φοβερά αὕτη στρατολογία ἤρχισεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁρχάν (τῷ 1329 μ. Χ.) κατελύθησαν δὲ διὰ βίας καὶ

σφαγῆς τὰ τέγματα τῶν Γενιτσάρων τῷ 1826, διότι ἀπέ-
βησαν ἐπίφοβα καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Σουλτάνους.

3. Ὁ κεφαλικὸς φόρος.

1. Οἱ Τούρκοι μετεχειρίζοντο τοὺς Ἕλληνας ὡς ἀνδράποδα, ὀνομάζοντες αὐτοὺς *θραγιάδες*, ὅπερ εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν σημαίνει ὑπηκόους βαρέως δεδουλωμένους. Ἐφρόνουν δὲ ἀτιμωρτί τοὺς Χριστιανούς, διότι τὸ Κοράνιον (τουρκικὸν Εὐαγγέλιον) ἐκήρυττε θάνατον κατὰ τῶν γκiausούρηδων, δηλαδὴ τῶν ἀπίστων *χριστιανῶν*!

2. Πλὴν δὲ τῶν βαρέων φόρων, τοὺς ὁποίους ἐπλήρωνον διὰ τὰ κτήματά των, ὑπεχρεοῦντο ἀπὸ τοῦ 12 ἔτους τῆς ἡλικίας των νὰ πληρώνωσιν ἐτησίως φόρον ἴδιον διὰ τὰς ἰδίας ἐαυτῶν κεφαλὰς Ὁ φόρος οὗτος ἐκαλεῖτο *χαράτσι*, ἤτοι κεφαλικὸς φόρος, ὁ δὲ εἰσπράκτωρ ἐκκλεῖτο *χαρατοήμπασης* (τουρκιστί).

3. Ὁ χαρατοήμπασης ἐξεδίδεν ἀποδεικτικὸν λέγον· «Ὅστις φέρει τὸ παρὸν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ ἐπὶ ἐν ἔτος τὴν κεφαλὴν του ἐπάνω εἰς τοὺς ὤμους του!»

4. Ὁ βαρὺς καὶ ἀτιμωτικὸς κεφαλικὸς φόρος, τὸ παιδομάζωμα καὶ ἄλλαι βάσανοι τῶν Ἑλλήνων ἀνῆπτον σφοδρὸν τὸ πῦρ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἐν ταῖς ἐκυτῶν καρδίαις, καὶ ἔλεγον·

Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,

Παρὰ σαράντα χρόνων σκλαβιὰ καὶ φυλακή.

4. Ἐκκλησιαστικὰ προνόμια τῶν Ἑλλήνων.

1. Ὁ κατακτητὴς Μωάμεθ ἐχορήγησεν εὐτυχῶς εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τινὰ προνόμια, τῶν ὁποίων σπουδαιότατον ἦτο τὸ νὰ τελῶσιν ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας των· ἀνεγνώρισε δὲ καὶ τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ

τοῦ Ὁρθοδόξου Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διορίσας εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τὸν περαι-
δευμένον καὶ ἱκανώτατον **Γεώργιον Σχολάριον** (περὶ τὰς
ἀρχὰς τοῦ 1454), ὅστις μετωνομάσθη **Γεννάδιος ὁ Β΄**.

2. Ὁ Πατριάρχης εἶχε τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῶν Ἐκ-
κλησιῶν καὶ τῶν Μοναστηρίων. Ἡδύνατο νὰ διορίζῃ καὶ νὰ
καθαίρῃ Ἐπισκόπους καὶ Ἀρχιεπισκόπους. Ἔτι δὲ νὰ λύῃ
πάσας τὰς δικαστικὰς διαφορὰς τῶν κληρικῶν καὶ πολλὰς τῶν
λαϊκῶν Χριστιανῶν. Ἔμενε δὲ προσέτι ἀφορολόγητος ὁ Πατρι-
άρχης καὶ ὁ κλῆρος ἅπας.

3. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ὁ Πατριάρχης ἀπέβη οὐ μόνον Ἀνώ-
τατος Ἐκκλησιαστικὸς Ἀρχων, ἀλλὰ καὶ **Ἐθνάρχης**, δη-
λαδὴ ἀρχηγὸς τοῦ ὑποδουλωθέντος Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τοῦ
οποίου ἦτο τὸ στήριγμα καὶ ἡ παρηγορία.

5. Πολιτικὰ προνόμια τῶν Ἑλλήνων.

1. Οἱ Τοῦρκοι πρὸς εὐκολωτέραν εἰσπραξιν τῶν φόρων,
ἀνεγνώρισαν αὐτοδιοίκησιν τινὰ εἰς τοὺς Ἑλληνας. Δηλαδὴ
ἐπέτρεψεν αὐτὸς ὁ Μωάμεθ, ἵνα πᾶσα πόλις πᾶσα κώμη, πᾶν
χωρίον ἔχῃ ἰδίους ἄρχοντας, τοὺς οὗτους συνήθως μὲν ἐξέλε-
γεν ἡ Κοινότης τῶν Χριστιανῶν, ἐνίοτε δὲ διώριζεν ὁ Τοῦρκος
ἄρχων. Ἀνεγνώρισε λοιπὸν ὁ Μωάμεθ **Κοινότητας Ἑλ-
ληνικὰς**.

2. Οἱ ἄρχοντες οὗτοι τῶν Κοινοτήτων ὠνομάζοντο δημογέ-
ροντες, ἀλλὰ καὶ προεστοί, γέροντες, ἐπίτροποι, ἄρχοντες, τουρ-
κιστὶ δὲ κοιζαμπάσηδες.

3. Οὗτοι ἐφρόντιζον περὶ εἰσπράξεως τῶν φόρων τῆς Κοι-
νότητος ἀναλόγως τῆς περιουσίας ἐκάστου Ἑλλήνου, διεχειρί-
ζοντο τὰς κοινοτικὰς περιουσίας, ἐπρωστάτεον πάντα κατα-
διωκόμενον Χριστιανόν· τέλος δέ, εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε δι΄

ἀντιπροσώπου, ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν πάσης τῆς Ἐπαρχίας ὡς σύμβουλοι ἢ πάρεδροι τοῦ Τούρκου Διοικητοῦ, ὅστις ἐκαλεῖτο βοεβόδας.

4. Ἡ τοιαύτη μικρὰ αὐτοδιοικήσεις τῶν χριστιανικῶν πόλεων, κωμῶν ἢ χωρίων ὑπῆρξε πολὺ ὠφέλιμος εἰς τὸν ἑλληνισμόν, διότι ἐπέτρεπεν εἰδὸς τι ἀνεξαρτησίας καὶ αὐθυπαρξίας.

6. Δημόσια ἀξιώματα.

1. Πλὴν τῆς θρησκείας, τῆς γλώσσης, τῶν σχολείων καὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως διὰ τῶν Κοινοτήτων ἔσωσε τὸν ἑλληνισμόν καὶ ἡ ἀπαιδευοῖα τῶν Τούρκων.

2. Ὁ Τουρκικὸς λαὸς ἦτο βάρβαρος καὶ ἀπαιδευτος. Ἐνεκα τούτου ἡ Ὑψηλὴ Πύλη εὐρίσκετο ἠναγκασμένη τὰς διαφόρους δημοσίας θέσεις καὶ πολλὰ ἄλλα ὑψηλὰ ἀξιώματα νὰ ἐμπιστεύηται εἰς Ἕλληνας, οἵτινες ἦσαν ἀσυγκρίτως περισσότερον πεπαιδευμένοι τῶν Τούρκων καὶ νοημονέστεροι ἐκείνων.

3. Διὰ ταῦτα τὸ ἀξίωμα τοῦ γραμματέως, τοῦ διερμηνέως, τοῦ στρατηγοῦ, τοῦ ἡγεμόνος καὶ διαφόρων ἀνωτάτων ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους συγχάκις ἐδίδετο εἰς Ἕλληνας, οἵτινες οὐδέποτε ἐλησμόνουν, ὅτι ἦσαν Ἕλληνες καὶ ὅτι εἶχον καθήκοντα πρὸς τὴν δεδουλωμένην Πατρίδα των.

4. Ἄλλοι δὲ πάλιν ἐκ τῶν Ἑλλήνων, μὴ δυνάμενοι νὰ ζώσιν ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, ἀπῆρχοντο εἰς τὴν γείτονα Ἱταλίαν, ὅπου μετέδιδον τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἐπιστήμην καὶ ἐφώτιζον τοὺς Εὐρωπαίκοὺς λαοὺς.

7. Κλέφται.

1. Πολλοὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ὀλίγον μετὰ τὴν ἔλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὴ δυνάμενοι νὰ ζώσιν ὑπὸ τὸν βάρυν

ζυγόν τῆς τυραννίας, ἐλάμβανον τὰ ὄπλα των καὶ ἀνέβαινον εἰς τὰ βουνά, ἵνα ζήσωσιν ἐκεῖ ὡς **Κλέφται**, ἔχοντες ἡμέρια, δηλαδὴ κατοικίαν, τὰ σπήλαια καὶ τὰ δάση καὶ τοὺς βράχους.

2. **Κλέφτης** ἐσήμαινε παλληκάρι, ἐχθρὸν φοβερόν τοῦ Τούρκου.

Τὰ παλληκάρια.

Τὸ Κλεφτόπουλο ἔλεγε :

«Μαννα, σοῦ λέω, δὲν ἔμπορῶ τοὺς Τούρκους γὰρ δουλεύω.
» Δὲν ἠμπορῶ, δὲν δύναμαι ἐμάλλισ' ἡ καρδιά μου.
» Θὰ πάρω τὸ τουφέκι μου νὰ πᾶ' νὰ γίνω κλέφτης.
» Νὰ κατοικήσω τὰ βουνά καὶ ταῖς ὕψηλας ὄρεσιν.
» Νᾶχω τοὺς λόγγους συντροφιά, μὲ τὰ θεριὰ κουβέντα,
» Νᾶχω τὸν οὐρανὸ σκεπή, τοὺς βράχους γιὰ κρεβάτι,
» Νᾶχω μὲ τὰ κλεφτόπουλα καθημερνὸ ἡμέρι.
» Θὰ φύγω, μάννα, καὶ μὴν κλαῖς, μόν' δός μου τὴν εὐχή σου,
» Δ' εὐχήσου με, μαννούλα μου, Τούρκους πολλοὺς νὰ σφάζω.

3. Ὁ Κλέφτης εἶχεν ἀδιάκοπον πόλεμον κατὰ τῶν Τούρ-

κων. Ὁσάκις δὲ ὁ Πασᾶς ἢ ὁ Βεζύρης προσεκάλουν τινὰ νὰ προσκυνήσῃ, ἐκεῖνος ἀπήντα·

«Πασᾶ μου ἔχω τὸ σπαθί, Βεζύρη τὸ τουφέκι,
 » Κάλλιο γὰ ζω μὲ τὰ θεριά, παρὰ γὰ ζω μὲ Τούρκους».

4. Οἱ Κλέφται κατ' ἀνάγκην ἔζων ἀπὸ τῆς ληστείας. Συνήθως ἐπέπιπτον κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἤρπαζον τὰ εἰς τὰ ὄρη βόσκοντα ποιμνία τοῦ πασᾶ ἢ εἰσέβηλλον εἰς τὰ κτήματά των (τσιφλίκια) καὶ πολλάκις ἠχμαλώτιζον καὶ αὐτοὺς τοὺς μπέηδες καὶ τοὺς ἀγάδες, τοὺς ὁποίους τότε μόνον ἀπέλυον, ὅταν ἐλάβανον ἱκανὰ λύτρα. Πολλάκις δὲ ἐμάχοντο κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας ἄϋπνοι καὶ νήστες· προετίμων δὲ πάντοτε νὰ φονευθῶσιν, οὐδέποτε δμως νὰ παραδοθῶσιν εἰς χεῖρας τοῦ Τούρκου.

5. Οἱ Κλέφται κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως ἐγυμνάζοντο εἰς ποικίλας ἀσκήσεις. Ἀσκούμενοι εἰς τὴν σκοποβολήν, ἔρριπτον εἰς τὸ σημάδι μὲ ἀκρίβειαν πολλάκις θυμαστήν. Ἐγυμνάζοντο εἰς τὴν δισκοβολίαν (ἔρριπτον τὸ λιθάρι), εἰς τὸ ἄλμα (πήδημα) καὶ εἰς τὸν δρόμον (τρεχάλαν).

6. Περὶ τοῦ ὀπλρχηγοῦ Νικοτσάρα, καταγομένου ἐκ Θεσσαλίας, λέγεται ὅτι ἠδύνατο εἰς τὸν δρόμον νὰ φθάσῃ ἵππον, καὶ ὅτι δι' ἐνὸς ἄλματος ἠδύνατο νὰ πηδήσῃ ἐπὶ ἵππους παρατεταγμένους στοιχηδόν. Ὁμοίως περὶ τοῦ Ἀνδρούτσου, ὅτι ἠδύνατο εἰς τὸν δρόμον νὰ περάσῃ ἵππον. Ὡσαύτως περὶ τοῦ Ζαχαρίου, ὅτι αἱ πτέρναι του ἤγγιζον τὰ ὦτα, ὁσάκις ἔτρεχε.

7. Προσφιλὴς δὲ καὶ συνήθης τροφή τῶν Κλεφτῶν ἦτο ὁ ὀβελίς ἀμνός (ἀρνίον τῆς σούβλας)· ἐν τῷ σκακιδίῳ των δ' ἔφερον ἐλαίας, τυρὸν καὶ ξηρὸν ἄρτον, ἐν δὲ τῇ πλώσῃ ἢ τοῦτορα εἶνον. Ἀφοῦ δ' ἔτρωγον, ἤρχιζον νὰ ᾤδωσι τὰ περιπαθῇ ἐκεῖνα τῆς ἐλευθερίας ᾄσματα, τὰ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τραγοῦδια

κλέφτικα ἢ δημῶδη ἄσματα. Εἶχον δὲ συνήθως καὶ ἰδίαν σημαίαν, καλοῦντες αὐτὴν *φλάμπουρον*, φέρουσαν συνήθως ἐν μέσῳ τὸν Σταυρὸν ἢ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ἢ τὴν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἢ ἄλλου τινὸς Ἀγίου.

8. Μία δὲ τῶν συνηθεστέρων εὐχῶν, τὰς ὁποίας ἐν τοῖς συμποσίοις τῶν ἠϋχοντο πρὸς ἀλλήλους, ἦτο καλὸ μολύβι, δηλᾶδὴ γλυκὺς θάνατος διὰ σφαίρας ὅπλου. Ἐθεώρουν δὲ κακὸν ἐν ταῖς μετὰ τῶν Τούρκων συμπλοκαῖς νὰ κόψωσιν οὗτοι τὴν κεφαλὴν φονευομένου τινὸς Κλέφτου· διὰ τοῦτο δὲ ὁ Κλέφτης παρεκάλει τοὺς οἰκείους νὰ κόψωσι τὴν κεφαλὴν του. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἰδὼν ὅτι οὐδεμία πλέον ἐλπὶς σωτηρίας ὑπελείπετο, ἐρώναξε· «Δὲν εὕρσκεται κανένας Ὁ Χριστιανὸς νὰ μου πάρῃ τὸ κεφάλι; !»

8. Ἀρματωλοί.

1. Οἱ Ἀρματωλοὶ ἦσαν ἐπίσης Ἕλληνες γενναῖοι, ἐχθροὶ τῶν Τούρκων καὶ σύντροφοι τῶν Κλεφτῶν. Διέφερον ὅμως οἱ μὲν τῶν δὲ κατὰ τὸ *ἀξίωμα*. Δηλαδή οἱ Τούρκοι, ζημιούμενοι καθ' ἡμέραν δεινῶς ὑπὸ τῶν Κλεφτῶν, περιήρχοντο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συνθηκολογήσωσι πρὸς αὐτούς, ἐπιτρέποντες εἰς αὐτοὺς τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας ἰάξεως καὶ τὴν καταδίωξιν τῆς ληστείας, ἐπὶ τῷ ὄρῳ νὰ μένωσιν οὗτοι ἀκαταδίωκτοι ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Καὶ ὅσοι ἐκ τῶν Κλεφτῶν ἐδέχοντο τὴν συμφωνίαν ταύτην μετωνομάζοντο Ἀρματωλοί, Ὡστε οἱ Ἀρματωλοὶ οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ Κλέφται συνθηκολογήσαντες πρὸς τοὺς Τούρκους. Ἀναφαίνονται δὲ οἱ Ἀρματωλοὶ ἐβδομήκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

2. Τὸ σῶμα τῶν Ἀρματωλῶν ἐκαλεῖτο *ἀρματωλίκι*. Ἐκαστοῦ ἀρματωλικίου προΐστατο ἀρχηγὸς καλούμενος *καπετάνος*.

Ὁ καπετᾶνος εἶχε βοηθὸν ἢ ὑπασπιστήν, ὅστις ἐκαλεῖτο *πρωτοπαλληκαρον*, οἱ δὲ στρατιῶται ἐκαλοῦντο *παλληκάρια* ἢ *ἀρματωλοί*. Καὶ οἱ **Κλέφται** εἶχον ὁμοίως τὸν καπετᾶνον, τὸ πρωτοπαλληκαρον καὶ τὴν προσωνυμίαν τοῦ παλληκαρίου.

3. Τὸ ἔργον τοῦ καπετάνου ἀρματωλοῦ δὲν ἦτο εὐκόλον, διότι ἔπρεπε νὰ εὐχαριστῇ Χριστιανούς ἅμα καὶ Τούρκους· τὰ δὲ συμφέροντα τούτων πλειστάκις δὲν συνεβιβάζοντο.

4. Οἱ Ἀρματωλοί, ὡς ἦτο φυσικόν, δὲν παρέμενον πιστοὶ εἰς τὴν ὁσμανικὴν Κυβέρνησιν, ἀλλ' ὑπεστήριζον, καθὼς ἠδύναντο, τοὺς ὁμοφύλους καὶ τοὺς Κλέφτας· πολλάκις δὲ καὶ ἐπηνίσταντο. Τότε ἡ Τουρκία ἀπεκήρυττε καὶ κατεδίωκεν αὐτούς. Οὕτω δὲ οἱ Ἀρματωλοὶ ἐγίνοντο πάλιν Κλέφται, ὅπως οἱ Κλέφται εἶχον γίνει· Ἀρματωλοί. Τόσον δὲ συχνὰ συνέβαινε τοῦτο, ὥστε κατήντησεν Ἀρματωλὸς καὶ Κλέφτης νὰ σημαίνῃ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· ἀμφοτέρωι δὲ ἔπρϋττον ὅ,τι ἀπῆται ἡ ἐλευθερία καὶ τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος. Ὀνομαστοὶ δὲ Ἀρματωλοὶ ἦσαν ὁ *Χρῖστος Μηλιώνης* ἐξ Ἀκαρνανίας, ὁ *Ἰωάννης Μπουκουβάλας* ἐξ Ἀγράφων, ὁ πρῶν ἱερεὺς *Εὐθύμιος Βλαχάβας* ἐκ Θεσσαλίας, ὁ *Νίκος Τσάρας* ἐξ Ὀλύμπου καὶ πλείστοι ἄλλοι.

5. Λοιπὸν ἐξ ἐνὸς μὲν αἱ φοβεραὶ καταπίσεις τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἤτοι ἡ βεβήλωσις τῶν Ναῶν καὶ τῶν τάφων τῶν προγόνων, τὸ παιδομαζώμα, ὁ κεφαλικὸς φόρος, ὁ ἐξευτελισμὸς τῶν ἀτόμων, ἐξ ἐτέρου δὲ ἡ Ἀγία μας Θρησκεία, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσά, τὰ σχολεῖα, τὰ Ἐκκλησιαστικὰ προνόμια τοῦ Πατριαρχείου, ἡ αὐτοδιοίκησις τῶν Κοινοτήτων, τὰ εἰς Ἑλλήνας ἀντιτιθέμενα δημόσια ἀξιώματα ὡς ἐκ τῆς ἀπαίδευσίας τῶν Τούρκων, οἱ Κλέφται καὶ οἱ Ἀρματωλοὶ συνεκράτησαν ἀκμαῖον τὸν ἑλληνισμόν καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐκρηξίν τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος ἡμῶν ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας.

9. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1770.

1. Οὐδέποτε οἱ Ἕλληνες ἡσύχασαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς δουλείας των καὶ οὐδέποτε ἄφησαν τοὺς Τούρκους νὰ ἡσυχῶσιν. Ἐπαναστάσεις ἐπὶ ἐπαναστάσεσι καὶ σφαγῇ ἐπὶ σφαγαῖς συχνάκις ἐπανελαμβάνοντο, ὅσας παρουσιάζετο εὐκαιρία τις εἰς τοὺς Ἕλληνας.

2. Τοιαύτη εὐκαιρία παρουσιάσθη τῷ 1770, ὅτε ἡ Ρωσία, ἔχουσα πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ὑπεκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν τὴν Πελοπόννησον, ἵνα φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τοὺς Τούρκους.

3. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1770 ἡγχυροβόλησεν εἰς Οἶτυλον τῆς Πελοποννήσου ἡ πρώτη μοῖρα τοῦ ῥωσικοῦ στόλου, ἀποτελουμένη ἐξ Ἑξ πολεμικῶν πλοίων ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ὁρλώφ, ὅστις διὰ πολλῶν ὑποσχέσεων διήγειρε τοὺς Πελοποννησίους εἰς ἐπανάστασιν. Οὗτος δ' ἐπολιόρχησε τὴν Κορώνην, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ κυριεύσῃ αὐτήν.

4. Ὁ ἐν Καλάμαις μεγάλως ισχύων Μπενάκης ὠρκίσθη πίστιν εἰς τὴν Μεγάλην Αἰκατερίναν τὴν τότε Αὐτοκράτειραν τῆς Ρωσίας. Οἱ Καλαματιανοὶ ἐπανεστάτησαν. Ἐπανεστάτησε δὲ καὶ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς.

5. Κατέφθασε δὲ καὶ ἡ δευτέρα μοῖρα τοῦ ῥωσικοῦ στόλου ἐξ ἐννέα πλοίων ὑπὸ τὸν Ἀλέξιον Ὁρλώφ. Οὗτος, εἰπὼν νὰ διαλυθῇ ἡ πολιορκία τῆς Κορώνης, ἐκυρίευσεν τὴν Πύλον, ἐπεχείρησε δὲ τὴν πολιορκίαν τῆς Μεθώνης, καὶ διέταξε τὸν Ψαρόν, ὅστις εἶχε κυριεύσει τὴν Σπάρτην, νὰ μεταβῇ ἐκεῖθεν πρὸς πολιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς, ἥτις ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῶν Τούρκων ἐν Πελοποννήσῳ. Ἀλλ' ἡ πολιορκία αὐτῆς ἀπέτυχεν οἰκτρῶς, οἱ δὲ περὶ τὸν Ψαρόν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Τότε οἱ Τούρκοι, ἐκδικούμενοι, ἔσφαξαν τρισχιλίους Ἕλληνας τῆς Τριπόλεως,

τὸν Ἐπίσκοπον καὶ πέντε κληρικούς. Καὶ εἰς ἄλλας δὲ πόλεις ἐσφάγησαν Ἕλληνες πλείστοι πρὸς ἐκδίκησιν.

6. Ὁσμανικὸς δὲ στρατός, ἐξ ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν, ἐκυρίευσεν τὰς Πάτρας, αἵτινες εἶχον ἐπαναστατήσει, καὶ τὸ Μεσολόγγιον, διέλυσε δὲ τὴν πολιορκίαν τῆς Μεθώνης ὑπὸ Ἀλεξίου Ὁρλώφ, ὅστις δὲν ἀντεστάθη, ἀλλὰ πρᾶλαβὼν τὸν Μπενάκην καὶ ἑκατοντάδας τινὰς Ἑλλήνων ἀπέπλευσεν εἰς Χίον.

7. Ἀπέναντι τῆς Χίου εἶναι ὁ ἀνώχυρος λιμὴν τοῦ Τσεσμέ ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ εἶχε προσορμισθῇ ὁ ὀσμανικὸς στόλος, τὸν ὁποῖον ὀλόκληρον κατῴρθησε νὰ πυρπολήσῃ ὁ Θεόδωρος Ὁρλώφ, πλὴν ἑνὸς πλοίου, συλληφθέντος ἐν θριάμβῳ ὑπὸ τῶν νικητῶν.

8. Ἄλλ' ὅμως γενικῶς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῶν Ἑλλήνων ἀπέτυχεν. Ἡ δὲ Ρωσία, ἔχουσα καὶ ἄλλους περισπασμούς, ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1772 διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης μὲ τὴν Τουρκίαν· τῷ δὲ 1774 συνωμολογήθη τοιαύτη.

9. Ἡ δὲ Ἑλλὰς μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἔπαθε συμφορὰς δεινὰς. Ἐξήκοντα χιλιάδες Ἀλβανῶν, σταλεῖσαι ὑπὸ τῆς Τουρκίας, κατέστρεψαν πόλεις καὶ χώρας, ἰδίως ἐν Πελοποννήσῳ. Τὸ Ἑλληνικὸν ὅμως ἔθνος δὲν ἀπεγοητεύετο, ἀλλ' ἦτο πάντοτε ἕτοιμον νὰ δράξῃ πάλιν τὰ ὅπλα καὶ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν προκίωνιον ἀγῶνα.

10. Τοιουτοτρόπως ἐτελείωσε κακῶς ἡ ἐπανάστασις αὕτη τοῦ 1770, ἡ ὑποκινηθεῖσα διὰ προτροπῆς καὶ συμπράξεως τῆς Ρωσίας.

10. Τὸ ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων.

1. Ὅχι μόνον κατὰ ξηρὰν οἱ Ἕλληνες ἠγωνίζοντο κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ κατὰ θάλασσαν. Ὅπως ἦσαν γενναῖοι

κλέφται καὶ ἀρματοῦλοι, τοιοῦτοτρόπως ἦσαν καὶ ἀτρόμητοι
θαλασσομάχοι.

2. Ὅλοι αἱ ἐκτεταμέναι Ἑλληνικαὶ παρχαλαὶ καὶ νῆσοι

Πειρατής.

ἦσαν ἐπιδεδομένοι εἰς τὸν ναυτικὸν βίον. Οἱ νηῦται δὲ τούτων
διενήργουν κυρίως τὸ μέγα σιτεμπόριον τῆς Μεσογείου, διεξή-
γον δὲ καὶ δεινούς ἀγῶνας κατὰ τῶν ἀπειραρίθμων πειρατικῶν

πλοίων τῶν βαρθάρων κατοίκων τῆς Ἀλγερίας. Ἐνεκκ δὲ τοῦ-
του ἦσαν ἐμπειρότατοι περὶ τὰ ναυτικά.

3. Ναυτικώτεροι δὲ πάντων καὶ κυριώτερα ἐργαστήρια τοῦ
θαυματουργήσαντος ναυτικοῦ τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρξαν αἱ τρεῖς
μικραὶ νῆσοι Ὑδρα, Σπέτσαι καὶ Ψαρά. Τὰ πλοῖα τῶν νησιω-
τῶν τούτων μετεβλήθησαν ἀπὸ ἐμπορικῶν εἰς πολεμικὰ κατὰ
τὴν μεγάλην Ἐπανάστασιν τοῦ **1821**, καί, ἐνωθέντα, ἀπετέ-
λεσαν τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, ὅστις διέπραξεν ἀνδραγαθήματα
τοιαῦτα, ὅμοια τῶν ὁποίων ὀλίγιστα ἀναγράφει ἡ ἱστορία τῆς
ἀνθρωπότητος.

4. Πλείστοι δὲ Ἕλληνες διαπρεπεῖς εἶχον ἐγκατασταθῇ εἰς
διάφορους εὐρωπαϊκὰς πόλεις, ὡς εἰς τὸ Λιβόρνον, τὴν Ἐνε-
τίαν, τὴν Τεργέστην, τὴν Βιέννην, τὴν Μκσσαλίαν, τὴν Ὀ-
δησσὸν καὶ ἄλλας, ἐμπρευσόμενοι οἱ περισσότεροι. Οὗτοι εὐρί-
σκοντο πάντοτε εἰς στενὴν καὶ συχνὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν μη-
τέρα τῶν Ἑλλάδα, ἔνεκα τῶν συγγενῶν, τῶν οἰκείων καὶ τοῦ
ἐμπορίου τῶν πάντοτε δὲ συνέπασχον, καὶ πάντοτε ἐπόθουν τὴν
ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς.

11. Λάμπρος Κατσώνης. (1752—1804)

1. Ὁ Λάμπρος Κατσώνης ἐγεννήθη ἐν Λεβαδείᾳ τῆς
Βοιωτίας κατὰ τὸ **1752**. Οὗτος, νεώτατος ὢν, ἔλαβε μέρος
εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ **1770**. Μετὰ τὸ κίνημα δὲ τοῦτο
ἀπῆλθεν εἰς Ῥωσίαν, ὅπου κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸ
αὐτόθι ἱδρυθὲν τότε Ἑλληνικὸν Τάγμα, διέπρεψε δὲ εἰς τὸν κατὰ
τῆς Περσίας πόλεμον τῶν Ῥώων.

2. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ **1788** ὁ Κατσώνης κατῆλθεν εἰς Τερ-
γέστην καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐξο-
πλισθέντος ἑλληνικοῦ στολίσκου, ὅστις ἀπετελεῖτο ἐν ἀρχῇ ἐκ

τριῶν πλοίων. Τὸ ἐν ἐκ τῶν πλοίων τούτων εἶχεν 26 πυροβόλα καὶ ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Λάμπρου «**Ἀθηνᾶ τῆς Ἀρκτου**».

3. Μετ' ὀλίγον ὁ Λάμπρος ἐκυρίευσεν δώδεκα τουρκικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐξώπλισε καὶ ἠῤῃξῃσε δι' αὐτῶν τὸν στολίσκον του. Μὲ τὴν δύναμιν δὲ ταύτην ὁ Λάμπρος κατὰ τὰ δύο ἔτη **1788** καὶ **1789** οὐ μόνον ἠφάνισε τὸ ναυτικὸν ἐμπόριον τοῦ ὀσμανικοῦ Κράτους, ἀλλὰ καὶ ἐπανειλημμένως κατεναυμάχησεν αὐτὸν τὸν ὀσμανικὸν στόλον.

4. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος **1790** ὁ ἀνδρείοτατος ἥρως Λάμπρος Κατσώνης συνεκρότησε τὴν πεισματῶ-
δεστάτην τῶν ναυμαχιῶν του μεταξὺ
Καφηρέως καὶ Ἀνδρου. Τὴν 6 Ἀπρι-
λίου ἐπεφάνη μεταξὺ Ἀνδρου καὶ Εὐ-
βοίας ὁ ὀσμανικὸς στόλος, συγκεείμενος
ἐκ 15 πλοίων μεγάλων. Ὁ Λάμπρος,
ναυλοχῶν ἐν Κέε, ἐξώρμησε μὲ ἑννέα
μόνον πλοῖα, διότι τὰ ἄλλα εἶχε πέμ-
ψει εἰς καταδρομικὰ ἔργα κατὰ τῶν
ἐχθρῶν.

Λάμπρος Κατσώνης.

5. Ἦρχισεν ἡ ναυμαχία τὴν ἡμέ-
ραν ἐκείνην. Τὴν δὲ ἐπομένην ἔφθασαν
καὶ ἄλλα τουρκικὰ, ἐπέπεσον δὲ πάντα
ὁμοῦ κατὰ τῶν ἐλληνικῶν καὶ περιεκύκλωσαν αὐτά. Δεινότατος
τότε συνήφθη ἀγὼν παρὰ τὸν Καφηρέα. Πρώτῃ ἡ τουρκικὴ ναυ-
αρχίς (φέρουσα **74** τηλεβόλα) καὶ πέντε ἄλλα πλοῖα ἐπέπλευσαν
κατὰ τῆς «**Μαρίας**» τοῦ Πασχάλη Κασίμη· εἰσπηδήσαντες δὲ
εἰς αὐτὴν οἱ ἐχθροὶ ἐφόνευσαν **147** Ἑλληνας, ἐτραυμάτισαν
τὸν κυβερνήτην Πασχάλην καὶ **13** ναύτας, καὶ ἐκυρίευσαν τὴν
«**Μαρίαν**».

6. Ἄλλο ἐχθρικὸν πλοῖον, φέρον **36** πυροβόλα, προσεκολλή-

θη εἰς τὴν «*Ἀθηνᾶν τῆς Ἀρκτου*», τῆς ὁποίας τὸ κατὰστρωμα πύραυτα ἐπληρώθη πολεμίων. Ὁ Λάμπρος κατέβαλε τοὺς εἰσπηδήσαντας, καὶ ἀπὸ ἐξικοσίων ἐχθρῶν ἐσώθησαν μόνον **36**. Ἐκ δὲ τοῦ πληρώματος τῆς «*Ἀθηνᾶς*», τὸ ὅποιον συνέκειτο ἐκ **293** ἀνδρῶν, ἐσώθησαν ὁ Λάμπρος, φέρων τραῦμα εἰς τὴν κεφαλὴν, 5 ἀξιωματικοὶ καὶ 53 ναῦται, ἐξ ὧν οἱ πλείστοι τραυματῖαι. Οὗτοι, πυρπολήσαντες τὴν διέτρητον ὑπὸ τῶν σρκιρῶν καὶ διαρρέουσιν «*Ἀθηνᾶν*», ἐσώθησαν ἐπὶ λέμβων, καταφυγόντες εἰς τὴν νῆσον Μῆλον.

7. Κατὰ τὴν φοβερὰν ταύτην ναυμαχίαν ὁ Λάμπρος ἀπώλεσε πέντε πλοῖα καὶ 650 ἀνδρας. Ἐκ δὲ τῶν ἐχθρῶν ἐρυνεύθησαν τριαχίλιοι, πλείστοι δ' ἐτραυματίσθησαν. Τότε ἡ Αἰκατερίνα τῆς Ῥωσίας ἐτίμησε μέγας τὸν Λάμπρον, προβιβάσασα αὐτὸν εἰς τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ χιλιάρχου καὶ τιμήσασα διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ «*Ἀγίου Γεωργίου*».

8. Γενομένης δὲ κατόπιν συνθήκης περὶ εἰρήνης μετὰ τὸν Τούρκικον καὶ Ῥωσικόν, ὁ Λάμπρος ἔλαβε διαταγὴν νὰ παύσῃ τὰς ἐχθροπραξίας. Τότε εἶπε μετ' ἀγχινακτικῆς «*Ἐὰν ἡ Αἰκατερίνα συνωμολόγησεν τὴν εἰρήνην αὐτῆς, ὁ Κατωῶν δὲν ὑπέγραψεν ἀκόμη τὴν ἰδικήν του*». Καὶ ἐξηκολούθησε τοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν Τούρκων, ἕως οὗ τέλος ἐπέστρεψεν εἰς Ῥωσίαν, ἐζήτησε μετ' ὀλίγον τὴν στρατιωτικὴν του ἄφρῃ, καὶ βραδύτερον κατὰ τὸ **1804** ἀσθενήσας ἀπέθανεν ἐν Κριμαίᾳ, ἐνθα κατῴκει.

12. Ῥήγας Φεραῖος.

(1753—1798).

1. Ἐν τῇ ὥρειᾳ μεσογειῷ κωμοπόλει Βελεστίνῳ τῆς Θεσσαλίας, οὐχὶ πολὺ μακρὰν τοῦ Βόλου, ἐγεννήθη τῷ **1753** ὁ μέγας Ἕλλην **Κωνσταντῖνος Ῥήγας**, ὁ ἐπονομασθεὶς

Φεραῖος, ἐπειδὴ τὸ Βελεστίνον ἐκαλεῖτο **Φεραὶ** κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους.

2. Ὁ **Ῥήγας** τὰ πρῶτα μαθήματα διήκουσεν εἰς τὰ ἐν **Ζαγορᾷ** σχολεῖν, κατόπιν δ' ἐγένετο διδάσκαλος ἐν **Κισσῷ** τοῦ **Πηλίου**. τῷ δὲ **1780** μετέβη εἰς **Βουκουρέστιον**, ὅπου συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ· ἐλάλει δὲ καὶ ἔγραφε πολλὰς ξένας γλώσσας. Συνέγραφε δὲ διέξορα ὠφελιμὰ βιβλία καὶ πατριωτικὰ ποιήματα, ὡς τὸ θούριον «ὡς πότε παλληκάριον» καὶ ἄλλα, τὰ ὅποια ἀδόμενα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐνεθουσίων αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

Ῥήγας Φεραῖος

3. Ὁ **Ῥήγας**, θέλων νὰ ἐκτυπώπῃ διάφορα συγγράμματα αὐτοῦ καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μὲ δικηγόρους ἰσχυροὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μετέβη εἰς **Βιέννην** τῆς **Αὐστρίας**. Ἐκεῖ δὲ διαμέγων κατῴρθωσε νὰ ἔλθῃ εἰς ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν **Μέγαν** **Ναπολέοντα**, ὅστις ἐθριάμβευε τότε κατὰ τῶν **Ἰταλῶν**, τῷ **1796** καὶ **1797**.

4. Ὁ **Ναπολέων** προσεκάλεσε τὸν **Ῥήγαν** εἰς προσωπικὴν συνέντευξιν ἐν **Ἐνεῖᾳ**. Καὶ ὁ **Ῥήγας** κατέβη ἐκ τῆς **Βιέννης** εἰς τὴν **Τεργέστην**, ἵνα ἐκείθεν διαπεραιωθῇ εἰς τὴν ῥηθείσαν πόλιν **Ἐνετίαν**.

5. Εἰς τὴν **Τεργέστην** εἶχεν ὁ **Ῥήγας** προαποστείλει τὰ χειρόγραφα καὶ ἄλλα ἐντυπα συγγράμματά του ἐντὸς δώδεκα κιβωτίων, ὡς καὶ τὸν φάκελλον τῆς ἀλληλογραφίας του μὲ τὸν

Ναπολέοντα. Ταῦτα πάντα κατέσχευεν ἡ αὐστριακὴ Κυβέρνησις. Μετ' ὀλίγον δέ, μόλις ἐλθόντα, συνέλαβε καὶ τὸν Ῥήγαν μετὰ ἐξ συντρόφων του, παρέδωκε δὲ πάντας (τῷ 1798) εἰς τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου, ὅστις διέταξε νὰ θανατωθῶσιν Ἡ Αὐστρία τότε διέκειτο φιλικώτατα πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐμίσει δὲ τοὺς Ἕλληνας.

6. Ματαίως πολλοὶ ἐμεσολάβησαν τότε νὰ σώσωσι τὸν Ῥήγαν. Ὁ πασᾶς ἔμενεν ἄκαμπτος. Ὁθεν τὸν Μάϊον τοῦ 1798 διέταξε τὰ πνίξωσι τὸν Ῥήγαν καὶ τοὺς συντρόφους του εἰς τὸν Δούναβιν ποταμόν. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἐπνίξαν· ὁ δὲ Ῥήγας ἀντεστάθη, καὶ διὰ τῆς ῥωμαλέας πυγμῆς του κατέβαλε τὸν Τοῦρκον, ὅστις εἶχε διαταχθῇ νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν τόπον τοῦ θανάτου. Τότε δ' ἐφόνευσαν αὐτὸν διὰ πυροβόλων δπλων, ἄγοντα τὸ 45 ἔτος τῆς ἡλικίας του.

7. Ἀποθνήσκων δὲ ὁ Ῥήγας εἶπε τοὺς ἐξῆς ἀξιομνημονεύτους λόγους· «Ἐτοι πεθαίνουν ἰὰ παλληκάρια! Ἀρκεῖτὸν σπόρον ἐσκόρπισα. Ἐρχεται ἡ ὥρα νὰ συνάξῃ τὸ ἔθνος μου τὸν γλυκὺν καρπὸν».

8. Ἡ Ἑλλὰς δέ, εὐγνωμονοῦσα πρὸς τὸν διαπρεπέστατον τοῦτον ἐθνόμαρτυρα, ἀνήγειρε μαρμάρινον ἀνδριάντα αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις παρὰ τὰ προπύλαια τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

13. Ἀλῆ-Πασᾶς καὶ Σουλῶται.

(1741—1822)

1. Ὁ διαβόητος διὰ τὴν θηριωδίαν του καὶ αἰμοδόρος Ἀλῆ-Πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, γεννηθεὶς τῷ 1741 εἰς τὸ χωρίον Τεπελένι τῆς Ἀλβανίας, ἐπεθύμησε νὰ καθυποτάξῃ τὸ ἡρωϊκὸν Σοῦλι τῆς Ἠπείρου, ἔχων σχέδιον νὰ δεσπόσῃ ἀπ᾽ αὐτοῦ τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, νὰ καταστῇ δὲ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

2. Τὸ Σοῦλι εἶναι μεσόγειον, κείμενον ἐν τῇ Ἠπείρῳ, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Θεσπρωτικοῦ Κόλπου ἐπὶ βράχου λίαν ἀποτόμου καὶ κρημνώδους.

3. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν ὀλιγαριθμῶν ἄλλ' ἡρωϊκωτάτων Σουλιωτῶν, ἐνίκηθη ὑπ' αὐτῶν δις, ἤτοι κατὰ τὸ 1790 καὶ 1792.

4. Μετὰ τὴν δευτέραν δὲ ἡττάν του ἐτεχνάσθη τὸ ἐξῆς δόλιον στρατήγημα. Συνήθροισε δέκα χιλιάδας στρατιωτῶν καὶ ἐξεστράτευσεν δῆθεν κατὰ τῶν ἀνησύχων κατοίκων τοῦ Ἀργυροκάστρου. Ἐγγράψε δὲ ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς δύο Σουλιώτας ὀπλαρχηγοὺς Γεώργιον Μπότσαρην καὶ Λάμπρον Τζαβέλλαν, λέγων πρὸς αὐτοὺς ὅτι τοὺς «χαιρετῶ καὶ τοὺς φιλεῖ τὰ μάτια», καὶ τοὺς παρεκάλει νὰ συμπράξωσι μετ' αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου, πολλὰς ὑποσχέσεις δίδων εἰς αὐτοὺς.

5. Καὶ ὁ μὲν Μπότσαρης, φρονίμως σκεπτόμενος, ἡρνήθη τὴν σύμπραξιν του, ὁ δὲ Τζαβέλλας ἐνέπεσεν εἰς τὴν παγίδα τοῦ πανούργου Πασᾶ καὶ μετέβη πρὸς αὐτὸν μὲ ἐβδομήκοντα ἄνδρας.

14. Γενναιοψυχία Λάμπρου Τζαβέλλα.

1. Ἐνῶ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ μετὰ τῶν 70 Σουλιωτῶν ἐπορεύοντο δῆθεν κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου, ἐστάθμευσαν καθ' ὁδόν, ἵνα ἀναπαυθῶσι· τότε ὁ Ἀλῆς εἶπεν εἰς τὸν Τζαβέλλαν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν Σουλιώτας, ὅτι εἶναι καιρὸς ν' ἀρχίσωσι τὰς πρώτας στρατιωτικὰς τῶν ἀσκήσεις· οὕτω δὲ τοὺς ἐξηπάτησε καὶ ἀφωπλίσθησαν. Ἀμέσως τότε περιζῶνει αὐτοὺς, συλλαμβάνει, δένει δι' ἀλύσεων καὶ στέλλει εἰς τὰ Ἰωάννινα.

2. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ κυριεύσῃ τὸ Σοῦλι, διέταξε μετ' ὀλίγον νὰ φέρωσιν ἐνώπιόν του τὸν Τζαβέλλαν καὶ ὑποσχέθη εἰς

αὐτὸν πολλὰς ἀμοιβάς, ἐὰν συγκατετίθετο νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν κατὰκτησιν τοῦ Σουλίου· ἄλλως, εἶπεν ὅτι θὰ τὸν ψήσῃ ζωντανόν.

3. Ὁ Τζαβέλλας ἀπήντησεν, ὅτι θὰ πράξῃ πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖ ὁ Ἀλῆς, ἂν τῷ ἐπέτρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του, ἵνα ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα. Ὁ Ἀλῆς ἐδέχθη τοῦτο, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ τῷ δώσῃ ὁ Τζαβέλλας ὡς ὁμηρον τὸν δωδεκαετῇ υἱόν του Φῶτον. Οὕτω δὲ καὶ ἔγεινε.

4. Ἐπιστρέψας δὲ ὁ Τζαβέλλας εἰς Σοῦλι, ἐξέθεσεν εἰς τοὺς ἀρχηγούς τὰ σχέδια τοῦ Πασᾶ καὶ τοὺς παρεκίνησε ν' ἀντισταθῶσι γενναίως, χωρὶς νὰ συλλογισθῶσι τὸν Φῶτόν του καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Πρὸς δὲ τὸν Ἀλῆν ἔγραψε τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν.

— «Χαίρομαι, ὅπου ἐγέλασα ἓνα δόλιον· εἰμ' ἐδῶ νὰ διαφεντεύσω (νὰ ὑπερασπίσω) τὴν πατρίδα μου ἐνάντιον εἰς ἓνα κλέφτην ὅαν καὶ σένα. Ὁ υἱός μου θέλει ἀποθάνει· ἐγὼ ὁμως ἀπελπίστως θέλω τὸν ἐκδικήσω, πρὶν ἀποθάνω· κάποιοι Τοῦρκοι, σὺν κ' ἐσένα, θὰ ποῦν πῶς εἶμαι ἄσπλαχνος πατέρας, μετὶ τὸ νὰ θυσιάσω τὸν υἱόν μου γιὰ τὸν ἰδικόν μου λυτρωμόν. » Ἀποκρίνομαι, ὅτι, ἂν ἐσὺ πάρῃς τὸ βουνόν, θέλεις σκοτώσῃς τὸν υἱόν μου μετὶ τὸ ἐπίλοιπον τῆς φαμέλλιας μου καὶ τοὺς συμπατριώτας μου· τότε δὲν θὰ ἔμπορέσω νὰ ἐκδικήσω τὸν θάνατόν σου· ἀμὴ, ἂν νικήσωμεν, θέλει ἔχω καὶ ἄλλα παιδιὰ· ἡ γυναικά μου εἶναι νέα· ἐὰν ὁ υἱός μου, νέος καθὼς εἶναι, δὲν μένῃ εὐχαριστημένος ν' ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα του, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄξιος νὰ ζήσῃ, καὶ νὰ γνωρίζεται ὡς υἱός μου. » Ἐτοι! Προχώρησε λοιπόν, ἄπιστε· εἶμαι ἀνυπόμονος νὰ ἐκδικηθῶ, νὰ πῶ τὸ αἷμά σου ».

Ἐγὼ ὁ ὠμοσμένος (ὁ ὠρκισμένος) ἐχθρός σου
Καπετὰν Λάμπρος Τζαβέλλας ».

5. Μετὰ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλῆ, ὁ Βελῆς, εἶπεν εἰς τὸν Φῶτον, ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς του ἔμελλε νὰ τὸν ψῆσῃ ζωντανόν. Ὁ δὲ Φῶτος ἀπεκρίθη· «Δὲν σὲ »φοβοῦμαι. Ὁ πατέρας μου θὰ σὰς ἐκδικήσῃ». Ἐδειλίασε τότε ἡ ἀγρία ψυχὴ τοῦ Ἀλῆ ἀπέναντι τῶν λόγων τούτων τοῦ Φῶτου καὶ δὲν ἐθανάτωσεν αὐτόν.

15. Διακοπὴ τῶν ἀγῶνων Ἀλῆ-Παδᾶ καὶ Σουλιωτῶν.

1. Ὁ Φῶτος, ἀνταλλαχθεὶς ἐντὸς ὀλίγου μὲ ἀίχμαλῶτους Τούρκους, ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἀρχηγὸς τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ.

2. Ἐκδίκησιν ὅμως πνέων ὁ Ἀλῆς κατὰ τοῦ Τζαβέλλα καὶ τοῦ Σουλίου, ἐφώρμησε μὲ πολὺν στρατόν. Οἱ Σουλιῶται δέ, διὰ στρατηγήματός ὑποχωρήσεως, ἄφησαν τὸν στρατόν του νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸν βράχον· τότε δ' ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ καὶ ἐφόνευσαν δισχιλίους ἐχθρούς.

3. Ἡ Μόσχω, σύζυγος τοῦ Τζαβέλλα, κατεκύλιε μετ' ἄλλων γυναικῶν λίθους ἀπὸ τοῦ ὕψους καὶ ἐφόνευσεν τοὺς ἀπίστους. Ὁ Ἀλῆς, ὅστις παρετήρει τὴν μάχην ἀπὸ τινος παρακειμένου λόφου, ἔφυγεν εἰς τὰ Ἰωάννινα τρίζων ἐκ λύσσης τοὺς ὁδόντας· ἵνα κρύψῃ δὲ τὸ αἶσχος τῆς ἥττης του, διέταξε νὰ μείνωσι κλειστὰ τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως κατὰ τὴν εἰσόδόν του· ἐπὶ 15 δὲ ἡμέρας ἔμενεν ἐγκλειστος ἐντὸς τοῦ παλατίου του. Ὁ περισθεὶς δὲ στρατός του ἐπέστρεψεν εἰς Ἰωάννινα διεσκορπισμένος.

4. Τοιοῦτο τέλος ἔσχον οἱ πρῶτοι οὗτοι ἀγῶνες τοῦ Ἀλῆ κατὰ τῶν Σουλιωτῶν τῷ 1792. Ὁ δὲ Λάμπρος Τζαβέλλας ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἐκ τῶν τραυμάτων τῆς μάχης.

16. Νέοι ἀγῶνες τοῦ Σουλίου καὶ πτώσις αὐτοῦ. Σαμουήλ.

1. Ὁ Ἀλῆ-Πασῆς δὲν ἐλησμόνει τὴν συμφορὰν τοῦ ἐν Σουλίῳ, καὶ δὲν ἔπαυε σκεπτόμενος τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ. Μετὰ ὀκτὼ δὲ ἔτη, ἦτοι τῷ 1800, ἐκστρατεύσας πάλιν μὲ δεκακισχιλίους στρατιώτας ἐπολιόρκει τὸ Σούλι. Ἀλλ' οἱ Σουλιῶται, ὅπως πάντοτε, ἀνεδεικνύοντο νικηταί. Ἡ κατὰστασις δὲ αὐτῆς τῆς πολιορκίας διήρκεσε τρία ἔτη, μέχρι τοῦ 1803.

2. Τῷ 1803 ὁμοῦς ἐκυρίευσαν αὐτὸ διὰ προδοσίας ἐνὸς ἐκ τῶν πολιορκουμένων, ὅστις ὠνομάζετο *Πήλιος Γούσης*. Οὗτος, λαβὼν ὀλίγα χρήματα, ὠδήγησε κρυφίως ἐν καιρῷ νυκτὸς διὰ τινος στενωποῦ καὶ ἔκρυψεν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ διακκοσίους Τούρκους (τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1803).

3. Τὴν πρωίαν ἐγένετο μάχη φοβερά. Οἱ ὀλιγάριθμοι Σουλιῶται προσεβάλλοντο ἔσθωθεν μὲν ὑπὸ τῶν διακκοσίων ἐχθρῶν, ἔξωθεν δὲ ὑπὸ πάντων τῶν ἄλλων. Διὰ τοῦτο εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὸ φρουρίον τῆς **Ἀγίας Παρασκευῆς**, κείμενον μεταξὺ Σουλίου καὶ Κιάφας. Τὸ Σούλι κατέλαβον τότε οἱ Τούρκοι.

4. Πολιορκούμενοι δὲ ἐν Ἀγίᾳ Παρασκευῇ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, περιῆλθον εἰς τὴν στενοχωρίαν νὰ συνθηκολογήσωσι μὲ τὸν Ἀλῆν καὶ νὰ ἀπέλθωσιν ἐλευθέρως εἰς οἰονδήποτε μέρος ᾗθελον.

5. **Ἡρωϊσμὸς τοῦ Σαμουήλ.** — Ἐν ᾧ δ' ἀνεχώρουν, διαιρεθέντες εἰς τρία σώματα, ὁ ἀνδρείος μοναχὸς **Σαμουήλ** καὶ πέντε ἄλλοι συναγωνισταί του παρέμενον τελευταῖοι ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, ἵνα λάβωσι τὸ ἀντίτιμον τῶν περισωθέντων ἐκεῖ πολεμεροδίων, τὰ ὅποια ᾗθέλησε νὰ ἀγοράσῃ ὁ Ἀλῆς. Περὶστῆντο δὲ δύο Τούρκοι καὶ εἰς γραμματεῦς τοῦ Ἀλῆ.

6. Ὁ γραμματεὺς, ἀφοῦ ἐπλήρωσε τὰ χρήματα, εἶπεν εἰς

τὸν Σαμουήλ· «Καὶ τώρα, ποίαν τιμωρίαν, Καλόγηρε, νομίζεις ὅτι θὰ σοῦ ἐπιβάλλῃ ὁ Ἄλῃς, ἀφοῦ παρεδόθης τόσον ἀφρόνως εἰς τὰς χεῖράς του;»

— «Καμμίαν, ἀπεκρίθη ὁ Σαμουήλ, ἡ ὁποία θὰ δυνηθῇ νὰ τρομάξῃ ἄνθρωπον, ὅστις ἐμίσησε τὴν ζωὴν καὶ περιεφρόνησε τὸν θάνατον». — Καὶ συγχρόνως ἐξεκένωσε τὸ πιστόλιόν του ἐντὸς τῆς πυριτιδαποθήκης. Φοβερὰ τότε ἔγεινεν ἔκρηξις, πάντες δ' ἐφονεύθησαν καὶ κατεκάησαν, πλὴν ἐνὸς μικρὰν ἰσταμένου καὶ ἀκούοντος. Τοῦ ἥρωος Σαμουήλ οὐδὲ ἔχνος ἀνευρέθη ἀπὸ τὸ σῶμά του.

+

17. Αἱ ἡρωῖδες Σουλιώτισσαι.

1. Ὁ Ἄλῃς, ὅστις πρόφασιν ἐζήτει, ἵνα παραβῇ τὰς συνθήκας, εὔρεν ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἡρωϊκῆς πράξεως τοῦ Σαμουήλ, καὶ ἀμέσως κατεδίωξεν ἀγρίως καὶ τὰ τρία σώματα τῶν ἀναχωρούντων Σουλιωτῶν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον κατῴρθησε νὰ σωθῇ.

2. Τὸ δὲ δεύτερον κατέφυγε καὶ ὠχυρώθη εἰς τὸ **Ζάλογγον**, τὸ ὁποῖον ἔκειτο ἐπὶ ὑψηλῶν βράχων, ὅπως τὸ Σοῦλι, ὑπεράνω τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ. Μετὰ διήμερον ἀγῶνα ἐξηντλήθησαν αἱ ὀλίγαι τροφαὶ καὶ τὰ ὀλίγα πολεμεφόδια, αἱ δὲ πηγαὶ τοῦ ὕδατος κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

3. Τότε ἐξήκοντα γυναῖκες Σουλιώτισσαι ἔλαβον τὰ τέκνα των εἰς τὰς ἀγκάλας, ἔτρεξαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ἀποκρήνου βράχου, ὅπου μόλις ἤκούετο ὁ ῥόγχος τοῦ κάτωθεν ῥέοντος καὶ ἀφρίζοντος Ἀχέροντος ποταμοῦ, ἐφίλησαν διὰ τελευταίαν φορὰν τὰ φίλτατά των τέκνα καὶ τὰ ἐξεσφενδόνησαν κάτω εἰς τὸν ποταμόν· αὐταὶ δέ, λαβοῦσαι τὰς χεῖρας ἀλλήλων καὶ τραγωδεῦσαι καὶ χορεύουσαι τὸν *συρτὸν χορόν*, ἐπήδων κατὰ σειρὰν ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου ὕψους κάτω εἰς τὸ βάραθρον, ἵνα μὴ πέσωσι ζῶσαι εἰς τὰς χεῖρας τῶν Γούρ-

κων. Ἐκ δὲ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἦσαν ὀκτακόσιοι, διεσώθησαν μολις ἑκατὸν πεντήκοντα, φυγόντες ἐν ὥρᾳ νυκτὸς διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν φιλικὴν Πάργαν.

4. Τὸ δὲ τρίτον σῶμα τῶν Σουλιωτῶν, συγκαίμενον ἐκ χιλίων ἀνδρῶν, ἀπεσύρθη εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Σέλισου, ὅπου ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Ἀλῆ μέχρις Ἀπριλίου τοῦ 1804. Τέλος δὲ περιεσώθησαν 45 μόνον ἄνδρες, φυγόντες εἰς τὴν Πάργαν ὑπὸ τὸν Μπότσαρην. Τοιοῦτο ἀλγεινὸν τέλος ἔσχον οἱ ἀγῶνες τοῦ ἡρωικοῦ Σουλίου.

5. Τὸ τέλος τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ. — Ὁ Ἀλῆς δὲ μεγάλως ἐτιμήθη τότε ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου διὰ τοὺς ἀγῶνάς του κατὰ τοῦ Σουλίου. Ἀλλὰ μετὰ τινα ἔτη ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Σουλτάνου, ἐπειδὴ ἐπεχείρησεν ἐπανάστασιν κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

6. Πολιορκηθεὶς τότε ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Χουρσίτ Πασᾶ, ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐν τῇ λίμνῃ τῶν Ἰωαννίνων νησίδα καὶ διέμεινεν εἰς τὴν ἐν αὐτῇ μονὴν τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος· ἐκεῖ δὲ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ Πασᾶ τὴν 24 Ἰανουαρίου 1822. ἔχων τὸ 81 τῆς ἡλικίας του· ἡ δὲ κεφαλὴ του ἀποκοπεῖσθαι ἐστάλη πρὸς τὸν Σουλτάνον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅστις διέταξε καὶ ἐξέθεσαν αὐτὴν ἐμπροσθεν τῆς μεγάλης πύλης τοῦ σεραγίου.

7. Τοιοῦτοτρόπως ἐτελείωσε τὸν βίον ὁ αἰμοβόρος Ἀλῆ-Πασᾶς, καὶ τοιοῦτοτρόπως κατελύθη ἡ διὰ δόλων καὶ σφαγῶν ὑψηθεὶς δυναστεία αὐτοῦ.

18. Ἀδαμάντιος Κοραῆς.

(1748—1833)

Μέγας καὶ σοφὸς ἀνὴρ ἔζησε κατὰ τοὺς τελευταίους χρό-

νους τῶν μεγάλων συμφορῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Οὗτος ἦτο ὁ Ἀδαμάντιος Κοραΐς.

Ἀδαμάντιος Κοραΐς

2. Ὁ Κοραΐς ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῷ 1748. Ἦτο ὅμως Χῖος τὴν πατρίδα καὶ τὴν καταγωγὴν, διότι καὶ ὁ ἔμπορος πατὴρ τοῦ Ἰωάννης ἦτο Χῖος. Τὰ πρῶτα μαθήματά του

ἐσπούδασεν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του. Κατόπιν δὲ μετέβη εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν. Τῷ δὲ 1782 ἔγεινε διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς ἐν Μομπελλιῇ τῆς Γαλλίας.

3. Ἡ φιλοσοφία ὅμως καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἦσαν πολὺ ἀρεστότερα εἰς αὐτὸν ἢ ἡ ἱατρικὴ· διότι δι' ἐκείνων διέβλεπεν, ὅτι ἡδύνατο νὰ ὠφελήσῃ τὴν πατρίδα περισσότερον.

4. Τῷ 1788 ἐκ Μομπελλιῆ μετέβη εἰς Παρισίους, καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ διαρκῶς, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ ἔκδοσιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων πρὸς φωτισμὸν καὶ ἐκπαίδευσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους.

5. Διὰ τῶν πολλῶν καὶ σοφῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων ὁ Κοραῆς ἐνίσχυσε καὶ διέδωκεν εἰς τοὺς ὑποδούλους ἀδελφούς του τὸ συναίσθημα τῆς ἐλευθερίας, τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἀρετῆς. Ὁ Κοραῆς ἔλεγεν, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐλευθερωθῇ, ἔχει πρὸ παντὸς ἀνάγκη ν' ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμούς του διὰ τῶν γραμμάτων πρὸς τοῦτο δὲ εἰργάσθῃ καὶ ἐπέτυχεν. Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ θεμελιωτὴς πλείστων κανόνων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ παιδείας, καὶ εἰς ἐκ τῶν μεγίστων σκαπνέων τῆς καλλιγενεσίας τῆς Ἑλλάδος. Ὅπως οἱ ἀρμυτωλοὶ καὶ οἱ κλέφται εἰργάζοντο διὰ τῶν ὅπλων, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Κοραῆς εἰργάζετο διὰ τῶν γραμμάτων κατὰ τοῦ τυράννου.

6. Ὁ Κοραῆς, ἀκαταπαύστως ἐργαζόμενος καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς πατρίδος, ἀπέθανε τῇ 25 Μαρτίου τοῦ 1833 ἐν Παρισίοις εἰς ἡλικίαν ὀγδοήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν, εὐχαριστημένος ὅτι εἶδε τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν, οὐχὶ ὅμως δυστυχῶς καὶ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα Χίον οὐδὲ τὴν Σμύρνην καὶ τόσας ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις καὶ χώρας.

7. Ὁ Κοραῆς ἦτο πτωχός, ἐσπούδασεν ἔχων ὀλίγα χρηματικά μέσα καὶ ἀπέθανε πτωχός. Ἡ δὲ πατρίς, εὐγνωμονοῦσα, ἔστῃσε τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ μαρμάρινον ἐν Ἀθήναις πρὸ τῶν προπυλαίων τοῦ Πανεπιστημίου· μετέφερε δὲ ἐκ Παρισίων καὶ

τὰ ὅστ'α του τῷ **1876**, ἐνταφιάσασα αὐτὰ μεγαλοπρεπῶς ἐν τῷ νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν, ὅπου ἀνήγειρε μέγαν τάφον αὐτοῦ ἐκ μαρμάρου. †

19. Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία.

† **1. Ἡ ἰδρυθὶς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας.** — Εἰς τὴν Ὁδησσόν, ἐμπορικὴν πόλιν τῆς Ῥωσίας, κειμένην εἰς τὰς βορείους ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου, κατῴκουν (καὶ κατοικοῦσιν ἔτι) πλεῖστοι Ἕλληνες ἐμπορευόμενοι.

2. Οὗτοι, μὴ λησμονοῦντες τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον καὶ μελετῶντες γενικὴν ἐξέγερσιν ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων, συνέστησαν ἐν Ὁδησσῷ τῆς Ῥωσίας τῷ **1814** μυστικὴν πατριωτικὴν Ἑταιρείαν, ἣ ὅποια ὠνομάσθη **Φιλικὴ Ἑταιρεία**. Πρῶτοι ἰδρυταὶ αὐτῆς ὑπῆρξαν τρεῖς Ἕλληνες, μικροὶ μὲν ἔμποροι τῆς Ὁδησσοῦ μεγάλοι ὅμως πατριῶται, ὁ **Σκουφᾶς** (ἐξ Ἀρτης) ὁ **Τσακάλωφ** (ἐξ Ἰωαννίνων) καὶ ὁ **Ξάνθος** (ἐκ τῆς μικρᾶς νήσου Πάτμου).

3. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἔγειναν μέλη τῆς μυστικῶς ἐνεργούσης **Φιλικῆς Ἑταιρείας** οἱ ἐπιφανέστατοι ἐκ τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων, οἵτινες τοιοιυτρόπως συνεδέθησαν στενῶς μεταξύ των πάντες, προεστῶτες, κληρικοί, ναυτικοί, κλέφται, ἄρματοῦλοι, ἔμποροι, γεωργοί, λόγιοι. Μετετέθη δὲ ἡ ἔδρα αὐτῆς ἐξ Ὁδησσοῦ εἰς **Μόσχαν** τῆς Ῥωσίας, τῷ δὲ **1818** εἰς αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ λίαν μυστικῶς.

4. Ζήτησις ἀρχηγοῦ. — Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπεθύμει τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἤθελεν ἔχει βοηθὸν ἰσχυρόν τι Κράτος. Τὸ μόνον δὲ Κράτος, τὸ ὅποσον διέχευτο ἐχθρικῶς πρὸς τὴν Τουρλίαν, ἦτο ἡ Ῥωσία. Πρὸς αὐτὴν δὲ εἶχον ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον γενικὸν τινα καὶ ἰσχυρὸν ἀρχηγόν, συνήλθον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ πέμψωσι (τῷ 1820) τὸν **Ξάνθον** εἰς τὴν Πετρούπολιν τῆς Ῥωσίας, ὅπως παρακαλέσωσι τὸν μέγαν ἄνδρα **Ἰωάννην Καποδίστριαν**, Κερκυραῖον τὴν πατρίδα, (ὅστις τότε ἦτο ὑπουργὸς τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας,

μεγάλην ἔχων φήμην ἐν ἀπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ), ἵνα δεχθῇ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἑταιρείας.

5. Ὁ Καποδίστριας ὁμῶς ἠρνήθη, εἰπὼν, ὅτι κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον οὐδεμίαν διάθεσιν εἶχεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος νὰ περιπλακῇ εἰς πολέμους, καὶ ὅτι δὲν ἦτο φρόνιμον ἀκόμη νὰ ἐπαναστατήσῃ ἡ Ἑλλάς. «Εὐχομαι ὁμῶς, εἶπε πρὸς τὸν Ξάνθον, νὰ σὰς βοηθήσῃ ὁ Θεὸς πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ.» †

6. Ἀρχηγὸς ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.—

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

ὁ Ξάνθος, καθ' ἣν ἐντολὴν εἶχε παρὰ τῆς Ἑταιρείας, ἐν περιπτώσει ἐνδεχομένης ἀρνήσεως τοῦ Καποδιστρίου, ἔκαμε τὴν αὐτὴν πρότασιν πρὸς τὸν **Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην**, ὅστις ἦτο ἀνδρεῖος στρατηγὸς καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ Αὐτοκράτορος, υἱὸς δὲ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας *Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου*, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1792· εἰς τινα δὲ μάχην κατὰ τοῦ Ναπολέοντος εἶχε στερηθῇ τοῦ δεξιοῦ του βραχίονος.

7. Ὁ Ὑψηλάντης, συνεννοηθεὶς ἰδιαιτέρως καὶ μὲ τὸν Καποδίστριαν, ἰδέχθη τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, χωρὶς ὁ Αὐτοκράτωρ οὐδὲν νὰ γνωρίζῃ, ἀναγορευθεὶς (περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου τοῦ 1820) *Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἀρχῆς*. Ἐζήτησε δὲ καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπουσίας λόγῳ ὑγείας καὶ περὶ τὰ μέσα τοῦ 1820 κατήλθεν ἐκ Πετροπόλεως εἰς Ὀδησσόν.

8. Ἡ ἐμφάνις τοῦ Ὑψηλάντου ὡς ἀρχηγοῦ τῆς Ἑταιρείας ἐνεθάρρυνε μεγάλως τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐνίσχυσε τὴν κοινὴν πεποίθησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὅτι ἡ Ῥωσία θέλει βοηθήσῃ τοὺς Ἕλληνας. Ὡστε δὲν ὑπελείπετο πλέον ἄλλο τι εἰ μὴ ἡ ἐκρηγῆς τῆς *Ἐπαναστάσεως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ*.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1821

1821

ΠΡΩΤΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

---

1. Ἡ ἔναρξις τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ παρὰ τὸ Δραγατσάνιον μάχη.

1. Ἡ ἄφιξις τοῦ Ὑψηλάντου. — Ἐξ Ὀδησσοῦ ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης μετὰ δύο ἀδελφῶν του καὶ τινῶν ἄλλων εἰσῆλθε τῇ 22 Φεβρουαρίου 1821 εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν, ὅπου ὕψωσεν ἐπισήμως τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως.

2. Ἡ ἀποκήρυξις τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου. — Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσίας, μαθὼν τότε τὸ πραξικόπημα τοῦ Ὑψηλάντου, δυσηρεστήθη κατ' αὐτοῦ, διέγραψεν αὐτὸν ἐκ τῶν καταλόγων τοῦ Ῥωσικοῦ στρατοῦ καὶ ἀπεκήρυξεν αὐτὸν δι' ἐπιστολῆς του πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον. Ἀλλὰ τὸν Ὑψηλάντην οὐδόλως ἔμελεν ἡ ἀπώλεια πάντων τῶν ἄξιωμάτων του. Μόνος πόθος καὶ δόξα αὐτοῦ ἦτο ἡ ἐλευθερία τῆς πατρίδος. Ἀπηλπίσθη ὅμως τότε τελείως περὶ Ῥωσικῆς βοηθείας.

---

3. Ὁ ἱερὸς Λόχος. — Ὁ Ὑψηλάντης ἐν Μολδοβλαχίᾳ συνεκρότησε προχείρως μικρὸν στρατὸν, εἰς τὸν ὅποιον προσῆλθον

έκουσίως **πεντακόσιοι** ένθουσιώδεις νέοι εκ τών καλλίστων οίκογενειών. Ούτοι δέ άπετέλεσαν ιδιαιτέρον στρατιωτικόν σώμα, όπερ ώνομάσθη **Ίερός Λόχος**.

4. **Ή μάχη του Δραγατσανίου**. — Γενομένης μετ'όλίγον μάχης, προκληθείσης άκαίρως ύπό του ήμετέρου άνοήτου *Βασιλείου Καραβιά* τήν 7 **Ίουνίου 1821**, ό τουρκικός στρατός, συγκείμενος εκ τετρακισχιλίων άνδρών, προσέβαλε τούς πεντακοσίους ίππείς του *Καραβιά* και τούς πεντακοσίους νέους του **Ίερού Λόχου** έν τή πεδιάδι της κώμης του Δραγατσανίου, και τούς μέν ίππείς έτρεψεν εις φυγήν, τόν δέ **Ίερόν Λόχον** κατέστρεψε, διασωθέντων μόλις εκατόν.

5. Μετά τήν καταστροφήν ταύτην ό **Άλέξανδρος Ύψηλάντης** υποχωρήσας, διέβη εις *Αύστριαν*, όπου συνελήφθη και έφυλάκισθη ύπό των *Αύστριακών* **έπι έξ έτη**. τῷ δέ **1828** άποφυλακισθείς, άπέθανε μετ' όλίγον έν *Βιέννη* εκ χρονίου νοσήματος, τό όποϊον άπέκτησεν έν τῇ φυλακῇ.

2. **Ή 25 Μαρτίου.**

1. **Γενίκευσις τῆς επανάστασεως**. — Μή νομίσητις όμως, ότι έσθέσθη ή επανάστασις διά της άποτυχίας του **Ύψηλάντου**. Τούναντίον ό σπινθήρ αὐτῆς έγενικεύθη εις όλην τήν *Έλλάδα*. Διότι μετ' όλίγας ήμέρας, ήλεκτρισθεΐσα ή *Πελοπόννησος* διά του δραστηρίου και θερμοαΐμου **Άρχιμανδρείου Γρηγορίου Δικαίου** ή *Φλέσσα* του επικαλουμένου *Παπαφλέσσα*, ήρχισεν επαναστατικά κινήματα έν *Βοστίτσα*, *Πάτρας*, *Καλαθρύτοις* και έν άλλαις πόλεσι.

2. **Ήτο** δέ ό *Γρηγόριος Φλέσσας* εκ των **Φιλικών**, *Μεσσηνίας* τήν πατρίδα (γεννηθείς έν *Πολιανῇ* τῷ 1788), είχε δέ φύγει εκ τῆς πατρίδος του, έπειδή κατεδιώκετο ύπό *Τούρκων* στρατιωτών, ίνα φονευθῇ. Μετέβη εις *Κωνσταντινούπολιν*, όπου

ἐμυήθη τὰ τῆς **Ἑταιρείας**· κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ 1821 κατῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον· περιερχόμενος δ' αὐτὴν, ἐκίνει μετὰ πολλῆς σφοδρότητος τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν.

3. **Ὁ Γερμανός.** — Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐν Πελοποννήσῳ ἔκαμιν ὁ **Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός** (1771—1826), ὑψώσας ἐπισήμως τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως τὴν 25 **Μαρτίου 1821** μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τῆς **Ἀγίας Λαύρας**, πλησίον τῶν Καλαβρύτων.

4. Συγχρόνως τότε ἐπανεστάτησαν ἀναφανδὸν αἱ Καλάμαι, αἱ Πάτραι, τὸ Αἶγιον καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Πελοποννήσου. Ἐν τὸς ὀλίγου δὲ ἠγέρθη ἡ Στερεὰ Ἑλλάς, αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἡ Θεσσαλία καὶ μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας.

5. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἐγενικεύθη ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἤρχισεν ὁ μέγας ἀγὼν τῆς ἀπελευθερώσεως.

3. Ἡ ἀπαγχονίσις τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου (1745* — 1821).

1. Ὁ Σουλτᾶνος **Μαχμουτ Β'** ὠργίσθη σφόδρα κατὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ἐπανάστασιν, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς Χριστιανούς. Ἐφυλάκισε λοιπὸν, ἀπεκεφάλισε καὶ μυριοτρόπως ἐβασάνισεν ἐν Κωνσταντινουπόλει πλείστους ἐπισήμους Ἕλληνας, κατὰ τῶν ὁποίων συνελάμβανεν ὑπόνοιαν ὅτι ἐνείχοντο εἰς τὴν Ἐπανάστασιν ἢ ἐπόθουν αὐτὴν ἢ ἦσαν μέλη τῆς Ἑταιρείας.

2 **Ἡ δούληψις τοῦ Πατριάρχου.** — Αἱ μεγάλοι αὐταὶ σφαγαὶ συνέπεσε νὰ ἀρχίσωσιν ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ

* Ἡ Κατ' ἄλλους ἐγεννήθη τῷ 1751, ὅπερ δὲν φαίνεται ἀκριβές.

Πάσχα τῶν Χριστιανῶν, τὸ ὁποῖον τότε συνέπιπτε νὰ ἐορτάζηται τὴν 10 τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου. Τὴν νύκτα ἐκείνην, ἀφοῦ ὁ Πατριάρχης ἐτέλεσε τὴν πρώτην Ἀνάστασιν ἐν τῷ ναῷ τῶν Πατριαρχείων μετὰ δώδεκα Ἀρχιερέων κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, καὶ ἀνέβη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα περὶ τὴν αὐγὴν, ἦλθε πρὸς αὐτὸν ὁ μέγας διερμηνεὺς τοῦ Σουλτάνου καὶ δύο ἄλλοι ἐπίσημοι Τούρκοι.

Ὁ μέγας διερμηνεὺς ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Πατριάρχην, ὅτι ὁ γραμματεὺς φέρει Σουλτανικὴν διαταγὴν, τὴν ὁποίαν πρέπει ν' ἀναγνώσῃ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐνώπιον τῶν Ἀρχιερέων, τῶν προυχόντων καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν συντεχνιῶν.

3. Ὁ Πατριάρχης διέταξε νὰ συνέλθωσι πάντες οὗτοι, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἀνεγνώσθῃ τὸ φιρμάνι, λέγον· «Ἐπειδὴ ὁ

Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος

»Πατριάρχης Γρηγόριος ἐφάνη ἀνάζιος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, »ἠχάριστος καὶ ἀπιστος πρὸς τὴν Πύλην καὶ ῥαδιοῦργος, γίνε- »ται ἐκπτωτος τῆς θέσεώς του, καὶ τῷ προσδιορίζεται διαμονὴ »τὸ Καδδί-κιοῖ μέχρι δευτέρης διαταγῆς». Μετὰ δὲ τὴν ἀναγνώσιν τοῦ φιρμανίου τούτου ἀπήχθη ὁ γηραλέος Πατριάρχης, κατὰ μυστικὴν διαταγὴν, εἰς τὸ δεσμοτῆριον τοῦ Μποσιανισήμπαση.

4. Ἡ ἀπαγχόνισις.—Κατόπιν δὲ ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου

ἀπήγαγον αὐτὸν ἐπὶ πλοιαρίου εἰς τὸ παράλιον τοῦ Φαναρίου, καὶ ἐκείθεν ὁδεύοντες ἔφθασαν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα· ἐκεῖ τότε ὁ δῆμιος ἀπαγχονιστὴς τὸν ἐκρέμασε (τὸν ἀπηγχόνισε), προσευχόμενον ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος, ἐκ τοῦ ἀνωφλίου τῆς μεγάλης πύλης τῶν Πατριαρχείων μετὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχ. Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν ἐκρέμασαν οἱ Τοῦρκοι καὶ τρεῖς Ἀρχιερεῖς μετ' ὀλίγον δὲ ἄλλους τέσσαρας καὶ κατέσφαξαν δεκακισχιλίους Χριστιανούς, πολλοὺς δ' ἐξώρισαν, καὶ πλεῖστοι ἐδραπέτευσαν.

5. Τρεῖς ἡμέρας ἔμεινε τὸ λείψανον ἐπὶ τῆς ἀγχόνης· τὴν δὲ τετάρτην τὸ κατεβίβασεν ὁ ἀγχονιστὴς, τὸ ἔσυραν οἱ ἐχθροὶ κατὰ γῆς καὶ τὸ ἐγλεύασαν, κατόπιν δὲ τὸ ἔρριψεν ὁ δῆμιος εἰς τὸ μέσον τοῦ Κερατίου Κόλπου, δέσας τρεῖς λίθους ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ πτώματος, τὸ ὁποῖον τότε ἐβυθίσθη.

6. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἀνεφάνη τὸ λείψανον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θλασσης πρὸς τὸν Γαλατᾶν ἐν μέσῳ δύο πλοίων Χριστιανικῶν. Ἀφοῦ δ' ἐνύκτωσεν, ἀνείλκυσε αὐτὸ κρυφίως ἐπὶ τοῦ πλοίου του ὁ ἕτερος τῶν πλοιάρχων, Κερκλλήν τὴν πατρίδα καὶ Σκλάβος τὸ ὄνομα. Μετεκόμισε δ' αὐτὸ εἰς τὴν Ὀδησσὸν τῆς Ῥωσίας καὶ τὸ ἀπέθεσεν ἐν τῷ ἐκεῖ λοιμοκομείῳ.

7. **Ἡ ταφὴ ἐν Ὀδησσῷ.** — Τότε ὁ Αὐτοκράτωρ Πασῶν τῶν Ῥωσιῶν Ἀλέξανδρος ὁ Α' ἐξέδωκε Διάταγμα καὶ συνήχθησαν πᾶσι αἱ πολιτικαί, αἱ στρατιωτικαὶ καὶ αἱ ἱερατικαὶ Ἀρχαὶ τῆς πόλεως, συνώδευσαν δὲ ἐν μεγάλῃ τελετῇ τὸ λείψανον εἰς τὸν μητροπολιτικὸν Ναόν, ὅπου ἀφέθη ἐπὶ 30 ἡμέρας, προσκυνούμενον. Κατόπιν δ' ἐν μεγάλῃ πάλιν τιμῇ μετηνέχθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐτέθη ἐν μνήματι καινῷ ἐντὸς τοῦ Ἀγίου Βήματος ὡς λείψανον ἱερομάρτυρος.

8. Ἡ μετακομιδὴ εἰς Ἀθήνας. — Μετὰ πεντήκοντα δὲ ἔτη μετεκομίσθη τὸ λείψανον, κατὰ τὸ ἔτος **1871**, ἐξ Ὀδησσοῦ εἰς τὸν μητροπολιτικὸν Ναὸν τῶν Ἀθηνῶν καὶ μετὰ μεγάλης τελετῆς ἐναπετέθη ἐντὸς μεγαλοπρεποῦς μνημείου ἐκ μαρμάρου, ὅπου καὶ εὐρίσκεται σήμερον. Τῷ δὲ **1872** οἱ Ἕλληνες εὐγνωμονοῦντες ἀνήγειραν μαρμάρινον ἀνδριάντα αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις παρὰ τὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου, πλησίον τῶν ἀνδριάντων Φεραίου καὶ Κοραῆ. Τότε ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς Ἀριοστοτέλης Βαλαωρίτης ἀπήγγειλε πρὸς τὸν ἀνδριάντα, ἐν μέσῳ τοῦ πανηγυρίζοντος λαοῦ, τὸ ἑξοχον ποίημα·

»Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος; . . . . .»

9. Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ἦτο Πελοποννήσιος, γεννηθεὶς ἐν Δημητσάνῃ τῆς Γορτυνίας τῷ **1745**, ὠνομάζετο δὲ Γεώργιος Ἀγγελόπουλος καὶ ἦτο πτωχόπαις.

10. Ὁ ἄγριος θάνατος τοῦ Πατριάρχου ἐξώργισεν ἔτι μᾶλλον τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῶν τυράννων Τούρκων, καὶ πεισματωδέστερον ἠγωνίζοντο οὗτοι τοῦ λοιποῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος.

4. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. (1770—1843)

1. Ὅτε κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ **1821** ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ πανίσχυρος ἡγεμὼν τῆς Μάνης Πέτρος Μαυρομιχάλης ἐφαίνετο ὁ ἀνθρωπος ὁ πρωωρισμένος νὰ διευθύνῃ ἐκεῖ τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα. Οἱ Μανιάται οὐδέποτε ὑπέκυψαν ἐντελῶς εἰς τοὺς Τούρκους καὶ οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ εὐρίσκωνται εἰς πόλεμον πρὸς αὐτούς. Εἶχε λοιπὸν ὁ Μαυρομιχάλης στρατὸν ἐμπειροπόλεμον καὶ ἀρειμάνιον, καὶ χώραν κατὰλληλον ὡς ὀρμητήριον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

2. Καὶ ὁμῶς ἀπερρόφησεν ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὴν ἀρχι-

στρατηγίαν τῆς Πελοποννήσου ἀνὴρ ἀνήκων εἰς ὀνομαστήν καὶ ἀρχαίαν γενεὰν Κλεφτῶν, ὁ **Θεόδωρος Κολοκοτρώνης**.

3. Ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε γεννηθῇ τῷ **1770** εἰς τὸ *Ραμοβοῦν* τῆς Μεσσηνίας ὑποκάτω ἐνὸς δένδρου, ἐπειδὴ πολὺς κόσμος τότε εἶχε καταφύγει εἰς τὰ βουνά, ἕνεκα τῆς θηριωδίας τῶν Τούρκων. Λέγουσι δέ, ὅτι οὐδεὶς ἐκ τοῦ γένους τῶν Κολοκοτρωναίων εἶχεν ἀποθάνει ἐκ φυσικοῦ θανάτου. Μόνον ἀπὸ τοῦ **1762** μέχρι τοῦ **1806** ἐφρονεύθησαν ἑβδομήκοντα Κολοκοτρωναῖοι, ἀγωνιζόμενοι κατὰ τῶν Τούρκων, δώδεκα δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Θεοδώρου.

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

4. Ὁ πατὴρ δὲ τοῦ Θεοδώρου *Κωνσταντῖνος*, φρονεύσας **700** ἀπίστους, εἶχε συλληφθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὸ *Νησίον*, ὅπου πρῶτον μὲν ἔκοψαν τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ τὸν ἀπηγχόνισαν. Ὁ Θεόδωρος ὁμοῦς ἔγεινεν ἀνὴρ, διὰ τὴν ἐκδικήσιν τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του.

5. Τὸ ῥωμαλέον, οὐχὶ δὲ καὶ ὑψηλόν, σῶμα τοῦ Θεοδώρου, τὸ ὁποῖον ἐν μέσῳ περιέβαλλε κοκκίνη συνήθως φουστάνελλα, ἡ μακρὰ κόμη του, ἡ μεγάλη κεφαλὴ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐφόρει ὡς κάλυμμα περικεφαλαίαν, ἔχουσιν σχῆμα ἀρχαίας τοιαύτης, τὸ ἰσχνόν του πρόσωπον, τὸ μελαγχροινόν του χρῶμα, οἱ μι-

κροί καὶ γοργοί, ὀφθαλμοὶ του, τὸ ἄτρομον καὶ ἀστράπτον βλέμμα του, αἱ πυκναὶ ὀφρύες, τὸ εὐρὺ μέτωπον, ἡ ἀγκυλωτὴ του ρίς, ἡ βροντώδης ὡς κεραυνὸς φωνή του, ἡ πειστικωτάτη γλῶσσά του, πάντα ταῦτα κατέπληττον τοὺς βλέποντας αὐτόν.

6. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης εἶχε τοιαύτην καὶ τοσαύτην ὀρθότητα πνεύματος, εὐγλωττίαν, στρατηγικὴν ἱκανότητα, παύρurγiαν, γνώσιν τῶν πραγμάτων καὶ τέχνην τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους συμπεριφορᾶς, ὥστε πάντες ἀνεγνώριζον τὴν ἀξίαν του καὶ ἐσέβοντο αὐτόν.

7. Ὁ Κολοκοτρώνης, ἀν καὶ δὲν ἤξευρε γράμματα, ἐγίνωσκεν ὅμως ἐκ παραδόσεως καλῶς τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τοῦ Ἑθνους του καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν προγόνων του. Οἱ Τούρκοι τὸν ἐμίσουν καὶ οἱ Κλέφται τὸν ἐσέβοντο.

8. Διωχθεὶς ἐκ τοῦ οἴκου καὶ τῆς πατρίδος του ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον, (ἥτις τότε μὲν διετέλει ὑπὸ τὴν Ῥωσίαν, μετ' ὀλίγον δὲ περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων καὶ τῷ 1809 εἰς χεῖρας τῶν Ἀγγλων).

9. Ὁ Κολοκοτρώνης κατετάχθη εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, τὸν ὑπὸ τῶν Ἀγγλων καταρτισθέντα, ἡγωνίσθη δὲ ὡς Ἴόνιος λοχαγὸς πρὸς τὴν Λευκάδα κατὰ τῶν Γάλλων καὶ ἀνῆλθε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου ἐν τῷ στρατῷ. Βραδύτερον ὅμως ἐγκατέλιπε χάριν τῆς Πατρίδος τὴν θέσιν του ἐκείνην, ἵνα κατέλθῃ εἰς Πελοπόννησον.

10. Ὅτε κατῆλθεν εἰς τὴν Μάνην τῷ 1821, εἶχεν ἡλικίαν 52 ἐτῶν· διὰ τοῦτο δ' ἐπεκαλεῖτο ὁ **Γέρος τοῦ Μορεᾶ**. Ὅτε ἠκούσθη, ὅτι ὁ γέρων Κολοκοτρώνης ἦλθεν εἰς τὴν Μάνην, τρόμος κατέλαβε τοὺς Τούρκους, ἔλαβον δὲ μέγα θάρρος οἱ Ἕλληνες. Ἡ δὲ τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐπεδίωξε νὰ συλλάβῃ καὶ θανατώσῃ τὸν ἐπικίνδυνον **ταραξίαν**.

11. Ὁ Κολοκοτρώνης λοιπὸν οὗτος ἀνεδείχθη ὁ ἱκανώτατος καὶ ὁ καταλληλότετος πάντων νὰ ἔχῃ τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὸν διεξαγόμενον κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα, θριαμβεύων πάντοτε, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

---

5. Τὸ μέγα στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη.

1. Ὁ Κολοκοτρώνης, εὐθὺς ὡς ἐπάτησε τὸν πόδα εἰς τὴν Πελοπόννησον κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1821, κατήρτισεν ἴδιον σῶμα πολεμιστῶν, καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν παρηκολούθησε τὸν Πέτρον Μαυρομιχάλην, μετὰ τοῦ ὁποίου κατέλαβε τὰς Καλάμας τὴν 23 Μαρτίου, κατόπιν δ' ἐχωρίσθη αὐτοῦ καὶ ἀπῆλθε μετὰ 150 Μανιατῶν εἰς Ἀρκαδίαν.

2. Ἐν Ἀρκαδίᾳ συνήχθησαν περὶ τὴν Καρύταιναν ἐξακισχίλιοι Ἑλληνες ὀπλισμένοι καὶ ἄοπλοι, γεγυμνασμένοι καὶ ἀγύμναστοι, καὶ ἐπολιορκούν τὴν Καρύταιναν. Ἀλλ' οὗτοι διεσκορπίσθησαν εὐθὺς ὡς ἐφθασαν ἐκ Τριπόλεως τρισχίλιοι στρατιῶται ὡς ἐπικουρία εἰς τοὺς πολιορκουμένους.

---

3. Τότε πάντες οἱ λοιποὶ ὀπλαρχηγοί, ἦτοι ὁ Ἡλίας Μαυρομιχάλης, ὁ Νικήτας, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Παπαφλέσσας καὶ ἄλλοι ὑπεχώρησαν εἰς Μεσσηνίαν, μὴ ἀσπαζόμενοι τὸ μέγα σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη.

4. Τὸ μέγα δὲ στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη ἦτο ἐξ ἀρχῆς ἡ πολιορκία καὶ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως, ἣτις ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῶν Τούρκων ἐν Πελοποννήσῳ, περιβάλλετο δὲ διὰ τειχῶν ἰσχυρῶν καὶ περιελάμβανε τότε πληθυσμὸν τριακονταχιλίδων ψυχῶν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν εἶχον καταφύγει ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως πολλοὶ Τούρκοι.

---

5. Ὁ Κολοκοτρώνης λοιπὸν ἔλεγεν, ὅτι δὲν εἶναι καλὸν νὰ πολεμῶσιν οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν Τούρκων τῇδε ἀκχεῖσε, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ ἐφορμήσωσι πάντες ὁμοῦ κατὰ τῆς Τριπόλεως, ὅπου ἦσαν ὅλοι σχεδὸν οἱ Τούρκοι. Ἀλλ' οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἔφυγον ἐκεῖθεν, παρχκινουῦντες καὶ τὸν Κολοκοτρώνην νὰ συνακολουθήσῃ. Ἐκεῖνος δ' ἀπεκρίθη τότε περίλυπος·

— «Δὲν ἔρχομαι. Ἄν θέλετε σεῖς, τραβᾶτε. Ἐγὼ θὰ μείνω ἐδῶ, ὅπου καὶ τὰ βουνὰ καὶ τὰ πουλλιά μὲ γνωρίζουν. Ἄν χαθῶ, κάλλιο νὰ με φᾶν' αὐτά».

6. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἀνεχώρησαν πάντες, οἰκτείροντες τὸν ἄνδρα τοσοῦτον, ὥστε ὁ ζωηρὸς Παπαφλέσσας εἶπε πρὸς ἓνα τῶν Μανιατῶν· «Βρέ, μῆνε σὺ μαζί του νὰ μὴ τὸν φᾶν' οἱ λύκοι».

7. Ὁ δὲ Κολοκοτρώνης, μείνας μόνος, ὁλομόναχος, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χρυσοβιτισίου, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ ἀσπασθεὶς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας εἶπε· «Παναγία μου, »βοήθησε τοὺς Χριστιανούς! Τοὺς ἐπήραμε ᾗς τὸ λαιμὸ μας!»

8. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐξεκίνησεν ἀμέσως ὁ ἀτρόμητος ἀνὴρ πρὸς τὴν Πιάναν, χωρίον τρεῖς περίπου ὥρας ἀπέχον τῆς Τριπόλεως, καὶ ἐφρόντισεν ἐκεῖ καὶ ἐν τοῖς πέριξ νὰ περισυλλέξῃ πάλιν ἄνδρας καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ μέγα σχέδιόν του, ἕως ὅτου καὶ οἱ λοιποὶ ὀπλαρχηγοί, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀδιακῶπως ἔγραφον ὁ ἥρωας, ἀνεγνώρισαν τὴν ὀρθότητα αὐτοῦ, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἀρχαδίαν καὶ κατέλαβον εἰς μέγαν περὶ τὴν Τρίπολιν κύκλον τὸ Πάπαρι, τὴν Βλαχοκερασίαν, τὸ Διάσελον, τὴν Ἀλωνίσταιναν καὶ τὰ Βέρβαινα.

9. Τοιοῦτοτρόπως ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ τὴν βαθμὴδὸν τὸ μέγα τοῦ Κολοκοτρώνη σχέδιον τῆς πολιορκίας καὶ ἀλώσεως τῆς Τριπόλεως ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Πέτρου Μαυρομυχάλη ἢ Πειρόμπεη.

6. Ἡ μάχη τοῦ Βαλτετσίου.

(12 καὶ 13 Μαΐου τοῦ 1821)

1. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου ἦτο ὁ Χουρσίτ πασᾶς. Ἀπουσίχζεν ὅμως οὗτος τότε εἰς Ἰωάννινα, ὅπου κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου εἶχε μεταβῆ, ἵνα πολεμήσῃ ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασχᾶ.

2. Ὁ Χουρσίτ, μαθὼν τὰ ἐν Πελοποννήσῳ συμβαίνοντα, ἀπέσπασεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἰωαννίνων ἰσχυρὸν ἄλβανικὸν σῶμα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸ εἰς τὴν Πελοπόννησον ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Μουσταφάμπεη.

3. Ὁ Μουσταφάμπεης, κατερχόμενος ἐξ Ἰωαννίνων, ἔφθασε πρῶτον εἰς τὰς Πάτρας, τῶν ὁποίων ἡ πολιορκία εἶχε λυθῇ ὑπὸ τοῦ Ἰουσοῦφ πασᾶ τῆς Εὐβοίας. Ἐκ Πατρῶν ἦλθεν εἰς τὸ Αἴγιον καὶ ἔκασεν αὐτό. Ἐκεῖθεν ἔφθασεν εἰς τὴν Κόρινθον καὶ ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀχροκορίνθου, ἔπειτα τὴν τοῦ Ναυπλίου, καὶ τέλος ἔφθασε θριαμβεύων εἰς Τρίπολιν τὴν 6 Μαΐου.

4. Ἡ ἐμφάνις τοῦ Μουσταφάμπεη ἐν Ἀρκαδίᾳ παρέλυσε μεγάλως τὸ θῆρος τῶν ἐπανάστατῶν, καθόσον μάλιστα εἶχε προηγηθῇ (πρὸ 20 ἡμερῶν) καὶ ἡ ἀτυχὴς μάχη τοῦ Διακίου ἐν Ἀλαμάνῃ καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ*. Ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης προέτεινε νὰ καταλάβωσιν ἰσχυρῶς τὸ Βαλτετσί, κώμην κειμένην οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῆς Τριπόλεως. Ὁκτακόσιοι καὶ πεντήκοντα Ἕλληνες ἐταμπουρώθησαν ἐκεῖ, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην. Ὁ Κολοκοτρώνης ὠδήγησεν αὐτούς, πῶς πρέπει νὰ ὀχυρωθῶσι καλῶς, ἐκεῖνος δέ, ἀεικίνητος ὢν, ἔσπευδεν ὑπὸ Βαλτετσίου εἰς Πιάναν, ὑπὸ Πιάνας εἰς Χρυσοβίτσι καὶ ἐν γένει πανταχοῦ, ὅπου ἡ παρουσία τοῦ ἦτο ἀναγκασία.

* Βλέπε τὴν περιγραφὴν τῆς μάχης τῆς Ἀλαμάνης κατωτέρω, § 10.

5. Τέλος τὴν πρωΐαν τῆς 12 Μαΐου 1821 ὁ Μουσταφάμπεης ἐξῆλθε τῆς Τριπόλεως καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸ Βαλτέτσι, ἄγων ἐξακισχιλίους ἵππεις καὶ δύο τηλεβόλα. Ὁ Κολοκοτρώνης ἔτυχεν νὰ εἶναι τότε εἰς Χρυσοβίτισι. τὸ ὅποιον ἀπέχει τοῦ Βαλτεσίου περίπου δύο ὥρας καὶ ἡμίσειαν. Οἱ περὶ τὸν Κυριακούλην καὶ τὸν Ἠλίαν Μαυρομιχάλην ἀντέστησαν ἐν Βαλτεσίῳ γενναίως.

6. Τρεῖς ἤδη ὥρας ἐξηκολούθει ἡ ἐν Βαλτεσίῳ μάχη, ὅτε κατέφθασεν ὁ Κολοκοτρώνης μὲ ἐπικουρίαν ἐξ ἐπτακοσίων ἀνδρῶν. Ἀναβὰς δὲ εἰς τὴν κορυφὴν βράχου, ὅστις καὶ σήμερον ἔτι λέγεται «βουνὸν τοῦ Κολοκοτρώνη», ἐνεθάρρυνε διὰ τῆς βροντώδους φωνῆς του τοὺς ἐν Βαλτεσίῳ μαχομένους.

7. Μετ' ὀλίγον δὲ κατέφθασε καὶ ὁ Πλαπούτας ἐκ τῆς Πιάνας μὲ ὀκτακοσίους ἀνδρας καὶ ἠνώχλει ἐκ πλαγίου τοὺς ἐχθροὺς. Τέλος ἐπῆλθεν ἡ νύξ καὶ ἔπαυσεν ἡ μάχη, χωρὶς νὰ νικήσωσιν οὔτε οἱ Ἕλληνες οὔτε οἱ Τούρκοι.

8. Τὴν νύκτα ἠυξήθη δι' ἐπικουριῶν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Βαλτεσίῳ μαχομένων ἡμετέρων, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης, εἰσελθὼν εἰς τὸ Βαλτέτσι κρυφίως περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἠσπάσθη τοὺς ἀγωνιζομένους, πλήρης θάρρους καὶ χαρᾶς· ἐφίλησε δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς εἰπὼν· «Εἶναι ἅγιοι καὶ θὰ πᾶν» ὡς μάρτυρες εἰς τὸν » Παράδεισον», καὶ ἐξῆλθε, πορευθεὶς πάλιν εἰς τὸ ἰδίον του στρατευμα.

9. Τὴν ἐπομένην ἐπανελήφθη ἡ μάχη καὶ οἱ Ἕλληνες ἀντι-ν' ἀμύνονται, ὅπως τὴν προτεραίαν, ἐπετέθησαν ἀπανταχόθεν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὅποιον ἠνάγκασαν μετ' ὀλίγον νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν.

10. Ὁ Μουσταφάμπεης ἐτώθη, ἀπολέσας μόνον τὸν ἵππον του. Τετρακόσιοι Τούρκοι ἐφονεύθησαν καὶ πλείστοι ἐπληγώθησαν. Ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων τέσσαρες μόνον ἐφονεύθησαν καὶ

17 ἐπληρώθησαν. Καὶ οἱ μὲν Τούρκοι, φεύγοντες, ἔρριπτον χαμαὶ τὰ ἐπάργυρα καὶ ἐπίχρυσα σκεύη καὶ ὄπλα τῶν, ἵνα εὐκολώτερον σωθῶσιν. Οἱ δὲ Ἕλληνες συνῆγον τὰ λάφυρα ταῦτα.

11. Ἡ ἐν Βαλτετσίῳ νίκη αὕτη τῶν Ἑλλήνων ἐνέπνευσε μέγα θάρρος εἰς αὐτούς, καὶ εὐλόγως θεωρεῖται ὡς ὁ θεμελιος λίθος τῆς ἐλληνικῆς ἀνεξαρτησίας.

~~~~~
7. Ἡ μάχη τῶν Δολιανῶν.
(18 Μαΐου 1821)

1. Μίαν ἐβδομάδα μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βαλτετσίου, ὁ Μουσταφάμπεης ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ πάλιν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὅσοι ἦσαν παρὰ τὰ **Δολιανὰ**· ἦσαν δὲ οὗτοι περὶ τοὺς διακοσίους, καὶ ἀρχηγὸν εἶχον τὸν *Νικήταν Σταματελόπουλον*, τὸν ἐπικαλούμενον *Νικηταρᾶν*, ὅστις ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Κολοκοτρῶνῃ καὶ ὁ δεξιὸς αὐτοῦ βραχίον. Ὁ Μουσταφάμπεης ἤλπιζεν, ὅτι τῶρα ἤθελεν ἀποπλύνει τὸ ὄνειδος τῆς ἐν Βαλτετσίῳ σύμφορας του. Ἀλλὰ κακῶς ἐσκέπτετο.

2. Ἐπετέθη λοιπὸν τὴν νύκτα τῆς 17 πρὸς τὴν 18 Μαΐου κατὰ τῶν Δολιανῶν μὲ ἐξαισχυλίους πεζοὺς καὶ ἵππεις. Ἐπὶ ἔνδεκα ὥρας ἀντέστη γενναίως ὁ Νικήτας μὲ τοὺς διακοσίους του, ἕως ὅτου ἐγένετο δυνατὸν νὰ προσέλθῃ εἰς αὐτὸν ἐπικουρία ἐκ *Βεοβαίνων*.

3. Τότε οἱ Ἕλληνες, ἐφορμήσαντες, ἔτρεψαν εἰς αἰσχρὰν φυγὴν τοὺς πολεμίους. Ἀνελόγως δὲ ἐφόνευσαν τόσους πολλοὺς Τούρκους, ὥστε ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τοῦ πυρός, ἐπωνομάσθη ὁ Νικήτας τὸ πρῶτον **Τουρκοφάγος**.

4. Οἱ ἐχθροί, φεύγοντες, ἐγκτελείψαν τὰ πυροβόλα καὶ ἀπώλεσαν τρεῖς σημαίας. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν δύο καὶ ἐπληρώθησαν δώδεκα.

5. Τοιοῦτοτρόπως κατέπεσε μὲν τὸ θάρρος τῶν Τούρκων, ἀνε-

πτερώθησαν δὲ αἱ ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔσπευδον οὗτοι νὰ ἐκτελέσωσι τὸ μέγα σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη.

8. Αἱ νῆσοι Σπέτσαι, Ψαρὰ καὶ Ὑδρα.

1. Ταῦτα μὲν ἐγίνοντο μέχρι τοῦδε κατὰ ξηράν. Κατὰ θάλασσαν δὲ διέπρεψαν ἐν τῷ Ἱερῷ Ἀγῶνι αἱ τρεῖς νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους **Σπέτσαι, Ψαρὰ, Ὑδρα**, καὶ εἰς αὐτὰς ἀνήκει ἡ τιμὴ, ὅτι ἐκέρδισαν κατὰ θάλασσαν τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα.

2. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα αἱ νῆσοι αὗται ἦσαν ἀφανεῖς καὶ ἀσήμαντοι. Κατὰ τοὺς χρόνους ὅμως τοὺς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἶχον φθάσει εἰς μεγάλην εὐδαιμονίαν, ἔνεκα τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας των.

3. Κατὰ δὲ τὸ 1821 αἱ τρεῖς αὗται νῆσοι εἶχον τριακόσια ἐμπορικὰ πλοῖα, δωδεκακισχιλίους περίπου ναύτας καὶ πλοῦτον πολύν. Καὶ ὅμως ἡ συνκρίσθησις τοῦ καθήκοντος πρὸς τὴν Πατρίδα ὑπηγόρευεν εἰς αὐτὰς νὰ θυσιάσωσι τὰ πάντα.

4. Πρώτη ἐπανεστάτησεν ἡ νῆσος τῶν **Σπετσῶν** τὴν 26 Μαρτίου 1821. Οἱ Σπετσιῶται διὰ κοινῆς ἀποφάσεως κατεπάτησαν τὴν σημαίαν τῶν Τούρκων καὶ ἐστόλισαν ὅλα τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα δι' ἑλληνικῶν σημαιῶν.

5. Μετὰ τὰς Σπέτσας ὑψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως τὰ **Ψαρὰ** τὴν 10 Ἀπριλίου 1821, ἡμέραν τοῦ Πάσχα, καθ' ἣν ἀπηγγονίζετο ὁ Πατριάρχης ἐν Κωνσταντινουπόλει.

6. Οἱ **Ὑδραῖοι** ἐπανεστάτησαν μετὰ 18 ἡμέρας, ἥτοι τὴν 28 Ἀπριλίου. Τὸ κίνημα δὲ τῶν τριῶν τούτων νήσων ἠκολούθησαν ἐντὸς ὀλίγου καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὡς αὐτῶς δὲ ἡ Σάμος, ἡ Ρόδος, ἡ Χίος, ἡ Κρήτη. Ἀμέσως δὲ οἱ ἐπαναστατήσαντες οὗτοι νησιῶται τὰ ἐμπορικὰ τῶν πλοῖα μετέβαλον εἰς πολεμικά.

9. Πυρπόλινσις τουρκικοῦ δικρότου. (27 Μαΐου 1821)

1. Ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις, μαθοῦσα τὴν ἐξέγερσιν τῶν νήσων, ἐξαπέστειλε μίαν μοῖραν τοῦ στόλου τῆς πρὸς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

2. Τότε ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ἀποτελούμενος ἐκ 57 πλοίων, ἐξέπλευσε τὴν 23 Μαΐου εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν ἐπομένην δὲ ἡμέραν εἶδεν ἕν μέγα τουρκικὸν πλοῖον ὀγδοήκοντα τεσσάρων πυρπολίων, προσορμισθὲν εἰς τὴν Ἑρεσσόν, λιμένα τῆς Λέσβου.

3. Ὁ Ψαριανὸς Παπανικολῆς ἀπεφάσισε καὶ κατάρθωσεν ἐπιτηδεῖως νὰ κολλήσῃ εἰς τὸ δίκροτον

τοῦτο δύο πυρπολικά πλοῖα, πλήρη εὐφλέκτων ὑλῶν, τὴν 27 Μαΐου· μεταδοθείσης δὲ τῆς πυρᾶς εἰς τὸ δίκροτον καὶ ἀναφλεχθείσης τῆς πυριτιδαποθήκης αὐτοῦ, ἀνετινέχθη εἰς τὸν ἀέρα μεθ' ὅλου τοῦ πληρώματος. Ἐκ τῶν 1100 νηυτῶν του, μόλις ὁκτὼ διεσώθησαν! οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἐκάησαν ἢ ἐπνίγησαν.

4. Τὸ κατάρθωμα τοῦτο κατέδειξε μὲν τὴν μεγάλην χρησιμότητά τῶν πυρπολικῶν, κατεφόβησε δὲ τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἐνεθάρρυνε μεγάλως τοὺς Ἕλληνας.

Δημήτριος Παπανικολῆς

10. Ἡ μάχη τῆς Ἀλαμάνας.

Ἀθανάσιος Διάκος (1788 — 22 Ἀπριλίου 1821)

1. Ἐπανερχόμεθα πάλιν εἰς τοὺς κατὰ ξηρὰν ἀγῶνας. Ἡ ἐπανάστασις ἐξεργάγη ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι, πρῶτον ἐν Ἀμ-
ρίσῃ διὰ τοῦ ἀρμυτωλοῦ Πανουργιᾶ καὶ ἀκολούθως ἐν Λεβα-
δεῖα διὰ τοῦ Ἀθανασίου Διακός. Ὡσαύτως ἐπανεστά-
τησεν ὁ Δῆμος Σκαλτσᾶς ἐν Δωρίδι, ὁ Ἰωάννης Δουβουνιώτης
ἐν Βουδουνίστῃ, ὁ Δημήτριος Κοντογιάννης ἐν Ὑπάτῃ, καὶ οἱ
Μενιδιάται καὶ Χασιδῶται ἐν τῇ Ἀττικῇ.

2. Ὁ Πανουργιᾶς ἦτο ἀρμυτωλός, ἔχων ὄνομα καλὸν καὶ
ἐπιρροήν. Ὁ δὲ Ἀθανάσιος Διάκος ἦτο νέος πολὺ ὠραῖος,
ρωμαλέος καὶ ἀτρόμητος, εἶχε δὲ γεννηθῇ τῷ 1788 ἐν Ἀρ-
γοῦνι τῆς Δωρίδος, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ κατήγετο ἐκ Μουσούνι-
της τῆς Περνασίδος.

3. Ὁ Ἀθανάσιος προωρίσθη ὑπὸ τῶν γονέων του διὰ τὸν
μοναχικὸν βίον· ἔζησε δὲ ὡς ἱερομόναχος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς
ἡλικίας. Ἀλλ' ὁ ἐλεύθερος ἀὴρ τῶν ὁρέων ἦτο εἰς αὐτὸν θελ-
κτικώτερος ἢ ὁ μοναχικὸς βίος· καὶ διὰ τοῦτο ἐτάχθη βραδύ-
τερον εἰς τὸ κλέφτικον σῶμα τοῦ Σκαλτσοδήμου, κατόπιν δὲ
(τῷ 1816), ὡς πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου,
καὶ μετὰ ταῦτα προεκρίθη ὡς ὀπλαρχηγὸς τῆς Λεβαδείας.

4. Τότε δὲ ὕψωσε τὴν ἐπαναστατικὴν σημαίαν, τὴν 1ην
Ἀπριλίου 1821, πολιορκήσας δὲ τοὺς ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Λε-
βαδείας ἐγκλεισθέντας Τούρκους ἠνάγκασεν αὐτοὺς ἐντὸς ὀκτῶ
ἡμερῶν νὰ παραδοθῶσι. †

5. Ἡ μάχη τῆς Ἀλαμάνας. — Ἐπειτα δὲ ἐξεστρά-
τευσεν ὁ Διάκος πρὸς τὰς Θερμοπύλας καὶ συναντηθεὶς μετὰ
τοῦ Δουβουνιώτου καὶ τοῦ Πανουργιᾶ ἐπολιόρκει μετ' αὐτῶν
τὴν Ὑπάτην. Ἐκεῖ ὄντες οὗτοι, ἔμαθον, ὅτι ὁ ἐν Ἰωαννίνοις εὐ-

ρισκόμενος **Χουρσίτ**, ὁ διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου, ἀπέ-
στειλε τὸν μὲν Μουσταφάμπετη κατὰ τῆς Πελοποννήσου, τοὺς δὲ
ὑποστρατήγους Ὁμέρ - Βριώνη καὶ Κιοσέ - Μεχμέι κατὰ τῆς
'Ανατολικῆς Ἑλλάδος, ἄγοντας ἐννέα χιλιάδας πεζῶν καὶ ἱπ-
πέων· ἔφθασαν δὲ οὗτοι εἰς Φωκίδα.

6. Τότε οἱ Ἕλληνες συνεκρότησαν συμβούλιον καὶ ἀπεφάσι-
σαν ὁ μὲν Πανουργιάς μὲ ἐξακο-
σίους Σαλωνίτας νὰ καταλάβῃ τὸ
χωρίον Μουσταφάμπε παρὰ τὴν
ὁδὸν τῶν Σαλώνων· ὁ δὲ Δυοβου-
νιώτης μὲ τετρακοσίους ἄνδρας νὰ
καταλάβῃ τὴν γέφυραν τοῦ Γορ-
γοποτάμου· ὁ δὲ Διαῖκος μὲ πεν-
τακοσίους νὰ καταλάβῃ τὴν ἐπὶ
τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ γέφυραν
τῆς Ἀλαμάνας καὶ τὴν ἄγουσαν εἰς
τὰς Θερμοπύλας ὁδόν, τὴν ἀπέ-
ναντι τῆς γεφύρας ταύτης. Συνε-
φώνησαν δὲ νὰ βοηθήσωσιν ἀλλή-
λους, εὐθὺς ὡς ἤθελε προσβάλλει αὐτοὺς ὁ ἐχθρὸς.

Ἀθανάσιος Διαῖκος

7. Δὲν εἶχον δὲ προφθάσει νὰ ὀχυρωθῶσι καλῶς, ὅτε ἐκινήθη
κατ' αὐτῶν ὁ ἐχθρικός στρατός, τὴν 22 Ἀπριλίου 1821. Πρῶ-
τοι προσεβλήθησαν ὁ Πανουργιάς καὶ ὁ Δυοβουνιώτης, καί, μὴ
δυνηθέντες ν' ἀντιστῶσιν ἐπὶ πολὺ, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ὑπὸ
τῶν πολεμίων.

8. Μόνος δ' ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁ Διαῖκος, γενναϊότατα
πολεμήσας. Περικυκλωθεὶς ὑπὸ τῆς ὅλης δυνάμεως τῶν Τούρ-
λων ἐμάχετο ἐπὶ ὥρας ὡς λέων κατὰ χιλιάδων ἐχθρῶν, μείνας
μόνον μὲ 48 συντρόφους.

9. Ἀφοῦ δὲ διεπράχθη τὸ ὅπλον τοῦ καὶ ἐθράχυσθη ἐν ταῖς

χερσὶν ἢ φονικὴ τοῦ σπάθη καὶ ἐτραυματίσθη ὑπὸ τινος Ἀλβανοῦ, ἐφώναζε τοὺς συντρόφους τοῦ «τὰ τοῦ πάρουν τὸ κεφάλι», ἵνα μὴ συλληφθῇ ζῶν. Ἀλλ' οὐδεὶς ἀπεκρίθη, διότι ὅλοι εἶχον φονευθῇ. Τότε συνέλαβον αὐτὸν οἱ Τουρκαλβανοὶ καὶ ὠδήγησαν πρὸς τὸν Ὁμέρ-Βριώνην, ὅστις τὸν ἤρώτα·

«Γίνεσαι Τοῦρκος, Διάκός μου, τὴν πίστι σου ν' ἀλλάξης;

«Νὰ παῖμος Σκᾶίς τὸ ἰζαμί, τὴν Ἐκκλησιὰ ν' ἀφήσης;»

Κ' ἐβουνίσα, ὁ Διὰρίθηκε καὶ μὲ θυμὸν τοῦ λέγει·

«Ἦῤῥται καὶ Χασσιῶ πίστι σας, μουριάταις, νὰ χαθῇτε!

«Ἐὖ Ὁ Πανουργιάς ἡττήθηκα, Γραικὸς θὲ νὰ πεθάνω».

ἦν. Ὁ δὲ Ἀθὰν

καλέος καὶ ἀτρόμητος ἐβασάνισαν τὸν Διάκον πολυτρόπως, ἵνα τῆς Δωριίδος, ὁ δὲ πῶτε δικταγὴ νὰ σοιβλισθῇ. Ἐδωκαν τῆς τῆς Πατριίδος.

3. Ὁ Ἀθανάσιος πρὸς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὁδυνηρὸν ἐργαλεῖον τοῦ θανόντος βίον ἐζήτησε, ἔρριψε κατὰ γῆς, καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς ἰσταμένους Ἀλβανούς, εἶπε· «Δεν εὐρίσκεται κανεὶς νὰ με σκοτώσῃ; Ἐγὼ κακοῦργος δὲν εἶμαι».

11. Πορευόμενος δὲ εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης τοῦ ἐστάθη καὶ ῥίψας τὸ βλέμμα περίε εἰς τὴν ἐνεκα τῆς ἐκρινῆς ἐποχῆς γελῶσαν φύσιν, εἶπε τὸ ἀληθιμόνητον δίστιχον·

«Γιὰ ἰδὲς καιρὸ πὺν διάλεξεν ὁ Χάρος νὰ με πάρῃ,

«Τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαδιὰ καὶ βγάν' ἡ γῆ χορτάρι».

12. Μετ' ὀλίγον δὲ ὑπέστη τὸν πολυώδυνον θάνατον, ἐπὶ τρεῖς ὥρας βασανιζόμενος ἐν τῷ ὀβελῷ. Τοιοῦτο τέλος ἔσχεν ὁ μάρτυς οὗτος τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος, ἄγων τὸ 33ον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

11. Ἡ μάχη τῆς Γραβιάς.

Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτος.

(1788—1823)

1. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ τῷ 1788· ἦτο δὲ υἱὸς μονογενὲς τοῦ Ἀνδρίτσου ἢ Ἀνδρούτσου, ὅστις εἶχε γεννηθῆ καὶ ἀνατρεφῆ ἐν Λιβανάταις τῆς Λοκρίδος, εἶχε δὲ ἀγωνισθῆ γενναίως κατὰ τὴν ξηρὰν ὡς κλέφτης, καὶ κατὰ θάλασσαν μετὰ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη.

2. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρίτσου ἐνέπνεε τρόμον εἰς τοὺς Τούρκους. Τούτου υἱὸς ἦτο ὁ Ὀδυσσεύς, τὸν ὁποῖον εἶχε βαπτίσει ὁ Λάμπρος Κατσώνης. Ὁ Ὀδυσσεύς ἦτο συνομήλικος τοῦ Διάκου καὶ συνεδέετο μετ' αὐτοῦ διὰ στενῆς φιλίας. Ἦτο δὲ ἀνὴρ ὠραῖος, μέτριος τὸ ἀνάστημα, ῥωμαλέος, εὐρυμέτωπος, ξανθόκο-

Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτος

μος· εἶχε πυκνὰς καὶ μεγάλας ὀφρὺς, αἵτινες ἐσχίαζον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, μεγάλους μύστακας καὶ δασύμαλλον τὸ στήθος· ἦτο βραδὺς εἰς τὸ λέγειν καὶ ταχὺς τὸ πράττειν, ὁ δὲ λαὸς ἐλάλει μετὰ θαυμασμοῦ περὶ τῆς ταχύτητος τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

3. Ὁ Ὀδυσσεύς ἐν ἀρχῇ ἐχρημάτισε σωματοφύλαξ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Κατόπιν δὲ διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ ἀρματωλὸς τῆς Λεβανδεῖας καὶ κατόπιν προήχθη εἰς γενικὸν ἀρματωλὸν τῆς Βοιωτίας, Φωκίδος καὶ Δωρίδος. X

4. Ἡ μάχη ἐν τῷ χανίῳ τῆς Γραβιάς (8 Μαΐου 1821).—Ἦρχισεν ἡ ἐπανάστασις ἐν Ἑλλάδι, ὁ Ὀδυσσεὺς εὐρίσκετο ἐν τῇ Ἑπτανήσῳ· ἔφθασε δὲ εἰς τὴν Ἀμφισσαν τὴν ἐπομένην τῆς ἐν Ἀλαμάνῃ μάχης. Ἐξωργισμένος σφόδρα κατὰ τῶν Τούρκων διὰ τὸν σκληρὸν θάνατον τοῦ φίλου του Διάκου, συνενοήθη μετὰ τοῦ Πανουργιᾶ καὶ Δουβουνιώτου καὶ κατέλαβε τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς, τὸ ὁποῖον ἔκειτο εἰς τὸ στόμιον χαράδρας καὶ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης πρὸς τὴν Ἀμφισσαν. Ἐκεῖθεν ἔμελλε νὰ διέλθῃ ὁ τουρκικὸς στρατός, ἵνα κατέλθῃ εἰς Ἀμφισσαν.

5. Ὁ Ὀδυσσεύς, πρὶν ἢ εἰσελθῇ εἰς τὸ Χάνι, εἶπεν εἰς τοὺς στρατιώτας του· «ὁ θέλων νὰ κλεισθῇ μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ Χάνι, ἅς πιασθῇ εἰς τὸν χορόν». Καὶ ἤρχισε νὰ χορεύῃ πρῶτος, τραγῶδων τὸ ἄσμα τῶν Κλεφτῶν· «Κάτω ᾽ς τοῦ Βάλιου τὰ χωριά». Ἀμέσως τότε 117 καὶ ὁ Ὀδυσσεύς 118 ἄνδρες, χορεύοντες εἰσῆλθον εἰς τὸ Χάνι.

6. Μετ' ὀλίγον ἐφάνη ὁ Ὀμέρ Βριώνης, ἄγων δεκακισχιλίους στρατιώτας· ἐπολιορκήσας δὲ τὸ Χάνι, ἀπώλεσε πολλοὺς ἄνδρας, φονευομένους ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων Ἑλλήνων. Ὁ Ὀμέρ Βριώνης τότε ἔστειλεν εἰς Λαμίαν, ἵνα φέρῃ ἐκεῖθεν κανόνια δι' ἐν μικρὸν λιθόκτιστον Χάνι!

7 Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐν ὥρᾳ νυκτός, ὅτε οἱ Τούρκοι ἐκοιμῶντο, ἐξώρμησαν ἐκ τοῦ Χανίου καί, περᾶσαντες διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν, ἔφθασαν εἰς τοὺς ἄλλους συντρόφους, ἀπολέσαντες μόνον ἔξ ἄνδρας, ἐνῶ ἐκ τῶν Τούρκων πεντακόδιοι ἐροεύθησαν καὶ διπλάσιοι ἐπληγώθησαν.

8. Οἱ Τούρκοι τοσοῦτον ἐροβήθησαν ἐκ τῆς μάχης τῆς Γραβιάς, (ἥτις ἐγένετο τέσσαρας ἡμέρας πρὸ τῆς μάχης τοῦ Βαλτετσίου), ὥστε δὲν ἐτόλμησαν, ἂν καὶ τὸ Χάνι ἐκενώθη, νὰ προχωρήσωσιν εἰς Ἀμφισσαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πελοπόννησον, ὥς

ἐσκέπτοντο, ἀλλὰ διὰ Λεβαδείας καὶ Θηβῶν προυχώρησαν πρὸς τὴν Χαλκίδα, ὅπως κατατροπώσωσι τοὺς ἐν Εὐβοίᾳ ἐπαναστάτας

9. Διὰ τῆς ἀλλαγῆς ταύτης τοῦ δρομολογίου τῶν Τούρκων, ἔνεκα τῆς μάχης τῆς Γραβιᾶς, ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τὸν Κολοκοτρώνην νὰ νικήσῃ μετὰ τέσσαρας ἡμέρας τὸν Μουσταφάμπεην ἐν Βαλτετσίῳ. (Βλέπε ἀνωτέρω § 6, σελ. 69).

12. Δημήτριος Ὑψηλάντης.

(1793—1832)

1. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς μάχης τοῦ Δραγατσανίου, φυγὼν εἰς Αὐστρίαν, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ ἐφυλακίσθη. Πρὸ τῆς ἀποτυχίας του ταύτης εἶχε στείλει εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸν ἀδελφόν του **Δημήτριον Ὑψηλάντην**, ὅστις ἐκ Τεργέστης ἐρχόμενος, ἀπειθίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ὑδραν κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς μάχης τοῦ Δραγατσανίου, ἤτοι τὴν 7 Ἰουνίου 1821. Ἐξ Ὑδρας δὲ διεπεραιώθη εἰς τὸ Ἄστρος, ὅπου οἱ Πελοποννήσιοι ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ὡς Σωτῆρα καὶ συνώδευσαν εἰς τὸ ἐν Βερβαίνοις στρατόπεδον πρὸς τὴν Τρίπολιν.

2. Ὁ Δημήτριος ἦτο ἄνθρωπος ἰσχνός, φαλακρός, τριακοντούτης σχεδόν, εἶχε δὲ τὸ σῶμα μικρὸν ἄνευ ἐπιδεικτικῆς παραστάσεως. Εἶχεν ὅμως μέγαν πατριωτισμὸν, ἦτο γενναῖος καὶ ἀτρόμητος, ἀφιλοκερδὴς καὶ τιμιώτατος. Ἐπεθύμει νὰ γείνη ὁ γενικὸς ἀρχιστράτηγος τῶν Πελοποννησίων, ἀλλ' οἱ ἄρχοντες τῆς Πελοποννήσου ἀπέκρουσαν τὴν ἀξίωσιν ταύτην τοῦ Δημητρίου.

3. Τοῦτο δυσηρέστησεν ἐν ἀρχῇ τὸν Δ. Ὑψηλάντην, καὶ οἱ φίλοι του ἤγειραν ἐμφύλιον στάσιν· ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης καθυσύχασε τοὺς στασιαστάς, παρεκάλεσε δὲ τὸν Ὑψηλάντην καὶ

ἐπανῆλθεν εἰς Βέρβαινα ἐκ Καλαμῶν, ἔνθα εἶχεν ἀποχωρήσει. Τοσοῦτον δ' ἐμίσησε τοῦ λοιποῦ τοὺς φατριασμοὺς τῶν ἀρχηγῶν, ὥστε, ἀδιαφορῶν πρὸς τὴν φιλαρχίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἰδίαν, ἐξηκολούθει νὰ μάχεται γενναίως καὶ τιμίως μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος, ἐκτελῶν οὕτω τὸ ὕψιστον πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκον.

13. Ἡ μάχη τῶν Βρυσακίων. (15 Ἰουλίου 1821)

1. Εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Ὁμέρ-Βριώνης ἀπὸ τῆς Γραβιᾶς ἐπορεύθη διὰ Λεβαδείας καὶ Θηβῶν πρὸς τὴν Χαλκίδα. Ὁ δὲ Μεχμέτ Πασᾶς ἔμεινε ἐν τῇ Στερεᾷ, ἐξακολουθῶν τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν.

2. Ὁ Ὁμέρ-Βριώνης, φθάσας εἰς Χαλκίδα, ἐξεστράτευσε τὴν ἐπομένην, ἥτοι τὴν 15 Ἰουλίου 1821, κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἦσαν ὠχυρωμένοι εἰς τὰ **Βρυσάκια**. Ἀλλὰ, μετὰ δῖωρον μάχην, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Χαλκίδα κατῃσχυμένος καὶ καταδιωκόμενος, ἀρῆσας καθ' ὁδὸν καὶ δύο κανόνια.

14. Πολιορκία καὶ πτώσις τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν. — Ἀναχώρησις Ὁμέρ-Βριώνη καὶ Μεχμέτ-πασᾶ.

1. Οἱ Πελοποννήσιοι, αἰσθανόμενοι, ὅτι τὸ πᾶν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ ἀγῶνος ἐν τῇ Στερεᾷ, ὅπως ἀπασχολῶνται ἐν αὐτῇ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα καὶ μὴ ἔλθωσιν εἰς Τρίπολιν, ἔστειλαν εἰς Ἀττικὴν κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου τοῦ **1821** ἀξιόλογον ἐπικουρίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κυριακούλη καὶ τοῦ Ἠλία Μαυρομιχάλη.

2. Κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον οἱ ἐν Ἀθήναις Τοῦρκοι εἶχον καταφύγει ἐν τῇ Ἀκροπόλει καί, ἀποκλεισθέντες, ἐπολιορκοῦντο ἐν

αὐτῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν μῆνας. Ἐστερήθησαν δὲ τροφῶν καὶ διέτρεχον τὸν κίνδυνον ν' ἀποθάνωσιν ἐκ τῆς πείνης. Διεμήνυσαν τοῦτο εἰς τὸν ἐν Χαλκίδι Ὁμέρ-Βριώνην, ὅστις τὴν ἐπομένην τῆς μάχης τῶν Βρυσακίων ἀνεχώρησε δι' Ἀθήνας.

3. Οἱ πολιορκηταί, ὀλίγοι ὄντες, ἔμαθον ὅτι ἐπλησίαζεν ὁ Ὁμέρ-Βριώνης, ἐγκατέλιπον τὴν πολιορκίαν καὶ τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπῆλθον εἰς Αἰγιναν, Σαλαμῖνα καὶ ἄλλα μέρη.

4. Τοιοῦτοτρόπως οἱ μὲν ἐν τῇ Ἀκροπόλει πολιορκούμενοι Τοῦρκοι ἡλευθερώθησαν, ἡ δὲ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἐλαφυραγωγῆθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Βριώνη τὴν 20 Ἰουλίου 1821.

5. **Ἀναχώρησις Ὁμέρ-Βριώνη καὶ Κιοσὲ-Μεχμέτ.** — Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως, περὶ τῆς ὁποίας ἀμέσως κατωτέρω γίνεται λόγος, οἱ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι ἐμφωλεύοντες ὑποστράτηγοι Ὁμέρ-Βριώνης καὶ Κιοσὲ Μεχμέτ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ Ἰωάννινα, χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ σώσωσι τὴν Τρίπολιν, ἃν καὶ δι' αὐτὴν κυρίως εἶχον ἀποσταλῆ. Ἀνεχώρησαν δ' ἐκ τῆς Ἑλλάδος τὸ τέλος τοῦ Σεπτεμβρίου, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως.

6. Οἱ διεσκορπισμένοι Ἀθηναῖοι Χριστιανοὶ ἐπανῆλθον τότε εἰς Ἀθήνας. Οἱ Τοῦρκοι ἐκλείσθησαν πάλιν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ οὕτω ἤρχισεν ἡ δευτέρα πολιορκία αὐτῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου τοῦ **1821**. Πάσχοντες δὲ λειψυδρίαν, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι κατὰ Ἰούνιον μῆνα τοῦ **1822**, ὄντες ἐν συνόλῳ **1200**. Ἐκ τούτων οἱ ἡμίσεις ἐφρονεύθησαν ἢ ἀπέθανον ἐξ ἀσθeneiῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἀνεχώρησαν ἐπὶ πλοίων εἰς Σμύρνην.

15. Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως.

(26 Σεπτεμβρίου 1821)

1. ἦλθε καὶ ἡ ὥρα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ πολεμικοῦ σχεδίου τοῦ Κολοκοτρώνη, ἡ πολιορκία καὶ ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη.

2. Ἡ Τρίπολις, καὶ τότε Τριπολιτσα καλουμένη, κεῖται ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Πελοποννήσου· ἐπὶ Τούρκων δὲ ἦτο πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου καὶ περιεβάλλετο τότε ὅλη ὑπὸ ἰσχυρῶν τευχῶν, τὰ ὅποια εἶχον ἑπτὰ μεγάλας πύλας. Ἐν αὐτῇ δὲ εἶχον καταφύγει πλείστοι Τούρκοι, ὥστε ἡ πόλις περιεῖχε κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς πολιορκίας τριάκοντα χιλιάδας ψυχῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγοι ἦσαν Χριστιανοὶ καὶ τινες Ἑβραῖοι. Δεκακισχιλιοὶ δὲ περίπου ἦσαν οἱ ἐν αὐτῇ ὀπλοφόροι, Ἀλβανοὶ, Ἀσιανοὶ καὶ Τούρκοι ἐκ Πελοποννήσου. Τροφὰς δὲ ἡ πόλις εἶχεν ὀλίγας.

3. Ὁ Μουσταφάμπεης, μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Βαλτετσίου, εἶχεν ἐκπέσει ἐν τῇ συνειδήσει τῶν πολιορκουμένων· οὗτοι δὲ ἦσαν διηρημένοι εἰς τρία κόμματα, ὧν τὸ μὲν ἐζήτει ἀσφάλειαν, τὸ δεύτερον τιμὴν, τὸ τρίτον χρήματα. Καὶ οὕτως ἤριζον μετὰ τῶν. Ἡ δὲ πείνα ἐμάστιζε τὰ πλῆθη.

4. Ὁ στρατὸς τῶν πολιορκητῶν εἶχε τότε αὐξηθῆ εἰς δώδεκα χιλιάδας. Οἱ πολιορκούμενοι, στενοχωρηθέντες πολὺ, ἤρχισαν διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Ἑλλήνων περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως. Ἀλλὰ συμβιβασμὸς δὲν ἐπῆλθεν, ἐπεὶ οἱ Τούρκοι ἤθελον νὰ ἐξέλθωσιν ἐνοπλοὶ καὶ νὰ διαπορθευθῶσιν ἀσφαλῶς εἰς τὰς πατρίδας των ὡς ἐκ τούτου αἱ ἐχθροπραξίαι ἐπαυλῆθησαν.

5. Τότε οἱ Ἀλβανοὶ στρατιῶται προέτειναν ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Κολοκοτρώνην ν' ἀναχωρήσωσι μετὰ τῶν ὀπλῶν καὶ τινῶν

προκρίτων καὶ γυναικῶν. Ὁ Κολοκοτρῶνης ἐδέχθη τοῦτο, ἵνα ἀφαιρέσῃ δύναμιν ἀπὸ τοὺς πολιορκουμένους. Οἱ δὲ Ἀλβανοὶ ἔστειλαν τὰ πράγματα τῶν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Κολοκοτρῶνη καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πολιορκουμένης πολέως.

6. Ἐν τῷ θορυβῷ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Ἀλβανῶν, οἱ πολιορκούμενοι ἀφῆκαν ἀφρούρητον τὸ πρὸς τὴν καλουμένην πύλην τοῦ Ναυπλίου κανονιοστάσιον.

7. Ἐκεῖ 50 Ἕλληνες, πατήσαντες ὁ μὲν ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ δέ, ἀνέβησαν ἐπάνω εἰς τὸ τεῖχος καὶ ἀμέσως ὕψωσαν τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν· ἤνοιξαν δὲ συγχρόνως τὴν ἀφρούρητον πύλην τοῦ Ναυπλίου. Διὰ ταύτης δὲ εἰσῆλθον καὶ οἱ πλησιέστεροι ἐκ τῶν συναγωνιστῶν των.

Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης.

8. Οἱ Τούρκοι, ἰδόντες τοὺς εἰσελθόντας Ἕλληνας, ἐφώρμησαν κατ' αὐτῶν, καὶ ἤρχισεν ὁ ἄγων. Οἱ ἐν τῷ περικοπέδῳ ὄντες Ἕλληνες ἔμαθον ἀμέσως τὰ διχτρέποντα, καὶ λυσσαλέοι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν πολλαχόθεν. Ἀτρόμητοι ἀνέβαινον τὰ τεῖχη καὶ ἦνοιγον καὶ ἄλλας πύλας ὑπὸ τὸν σφοδρὸν τουφεκισμόν καὶ κανονιοβολισμόν τῶν ἐχθρῶν.

9. Οἱ Ἀλβανοὶ ἔμειναν οὐδέτεροι διότι διετέλουν ὑπὸ συνθήκην. Χίλιοι δὲ καὶ ὀκτακόσιοι ἐν ὅλῳ τῇ τῶν Ἀλβανῶν ἀπεπέμφθησαν ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρῶνη. ἔχοντες συνοδὸν τὸν Παπούταν, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Τούρκοι ἐμάχοντο ἀκόμη ἐντὸς

τῆς πόλεως. Οἱ ἀποπεμφθέντες οὗτοι Ἀλβανοὶ ἔφθασαν μέχρι τῆς Βοστίτης, διεβιάσθησαν ἐκείθεν ἀτραλῶς εἰς τὴν ἀπέναντον Στερεάν Ἑλλάδα, καὶ ὁδοιποροῦντες ἔφθασαν εἰς Ἡπειρον. Τριουτρόπως ἀπῆλθον οἱ Ἀλβανοὶ ἐκ τῆς Τριπόλεως.

10. Ἡ ἡμέρα αὕτη τῆς ἀλώσεως ἦτο ἡ **26 Σεπτεμβρίου 1821**. ὑπῆρξε δὲ ἡμέρα φοβερᾶς λεηλασίας, καταστροφῆς, πυρκαϊᾶς καὶ αἵματος. Τὸ ἔδαφος ἐστρώθη ὑπὸ πτωμάτων. Τρεῖς ἡμέρας διήρουν τὰ δεινὰ ταῦτα. Οἱ Ἕλληνες ἐξεδικοῦντο τὰ ἀδικήματα τεσσάρων αἰώνων! Διακόσιοι ἦσαν οἱ ἐν μέσῳ τῆς ἀλληλομαχίας ταύτης πεσόντες Ἕλληνες, δεκακισχίλιοι δὲ πάσης ἡλικίας οἱ ἀπολεσθέντες Ὀθωμανοί, Ὀθωμανίδες καὶ Ἑβραῖοι· οἱ δὲ λοιποὶ ἡμιχλωτίσθησαν.

11. Ὁ Κιαμήλμπεης καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι Τοῦρκοι συνελήφθησαν ζῶντες. Ὁ δὲ Μουσταφάμπεης, διασωθεὶς τότε, ἐρονεύθη βραδύτερον ἐν Φαναρίῳ τῆς Ἡπείρου τὴν **22 Ἰουλίου 1822**.

12. Τριουτρόπως ἡλώθη ἡ Τρίπολις, οἱ δὲ Ἕλληνες ἠνδραγύθησαν, δοξάσαντες καὶ πάλιν τὰ ὅπλα των. Μέγας δὲ φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τότε ὅλους τοὺς Τούρκους.

**16. Ἀλώσις Ἀκροκορίνθου.—Σαμιακά.
Καρά-Ἀλῆς.**

1. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως ἐπολιορκήθη καὶ ἐκυριεύθη βραδύτερον (κατὰ τὰ τέλη Ἰανουαρίου 1822) ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου ὁ **Ἀκροκορίνθος**. Ὡσαύτως παρεδόθησαν ἄλλα τινὰ φρούρια.

2. Ἡ νῆσος **Σάμος** εἰχὲν ἐπαναστατήσει. Κατ' αὐτῆς ἐπλευσεν ὁ Καρά-Ἀλῆς, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποβιβασθῇ,

ἕνεκα τῆς γενναίας ἀντιστάσεως τῶν Σαμίων, ἀναγκασθεὶς ν' ἀποπλεύσῃ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὁ ἐλληνικὸς δὲ στόλος, συναντήσας μεταξὺ Σάμου καὶ Μικρᾶς Ἀσίας ἐννέα φορτηγὰ πλοῖα, ἐπυρπόλησεν αὐτὰ πάντα.

3. Ὁ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον δὲ πλεύσας τουρκικὸς στόλος ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Ἑλλάδος, εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον κατέστρεψεν ἐν τῷ ὄρμῳ τοῦ Γαλαξειδίου τὴν μικρὰν ἐκεῖ μοῖραν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἑλλήνων. Κατόπιν δὲ κατέπλευσεν ἀνενόχλητος εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως διαχειμάσῃ ἐντὸς λιμένος ἀσφαλοῦς.

4. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ θάλασσαν. Τὸν δὲ Καρὰ-Ἀλὴν προήγαγεν ὁ Σουλτᾶνος εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ **Καπετὰν-Παδᾶ**, ἥτοι **ναυάρχου**.

~~~~~
17. Ἡ πρώτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐν
Ἐπιδαύρῳ.

Τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως συνηθροίσθησαν εἰς τὸ **Ἄργος** τὴν **1 Δεκεμβρίου** οἱ ἐπισημότεροι τῶν Ἑλλήνων, ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα· ἐξ Ἀργους δὲ μετεβησαν εἰς τὴν **Ἐπίδαυρον** (Πιάδαν) ὡς εἰς τόπον ἡσυχώτερον, ὅπου συνεκρότησαν τὴν λεγομένην **πρώτην Ἐθνικὴν Συνέλευσιν τῶν Ἑλλήνων**, ἀρχίσασαν τὰς ἐργασίας **τῆς 20 Δεκεμβρίου**.

2. Ἡ Συνέλευσις αὕτη συνέταξε στοιχειώδεις τινὰς **νόμους**, συμφώνως πρὸς τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ κυβερνᾶται προσωρινῶς ἡ Ἑλλάς. Συνέστησε δὲ ἐν Συνέδριον, τὸ **Βουλευτικόν**, διὰ νὰ συντάσῃ καὶ ψηφίσῃ τοὺς νόμους· καὶ ἕτερον, τὸ **Ἐκτελεστικόν**, διὰ νὰ ἐκτελῇ τοὺς νόμους. Τὸ

Ἐκτελεστικὸν δὲ ἐξέλεξε τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ἵνα βοηθῇ τὴν ἐκτέλεσιν.

3. Ἡ Συνέλευσις ὥρισε προσέτι ὡς προσωρινὴν ἔδραν τῆς Κυβερνήσεως τὴν **Κόρινθον** καὶ διελύθη τὴν 15 Ἰανουαρίου τοῦ 1822.

Ταῦτα εἶναι τὰ ἐπισημότερα γεγονότα τοῦ ἔτους 1821.

18. Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ 1821.

Λοιπὸν τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως 1821 ἐκηρύχθη ἡ ἐπανάστασις ἐν Μ. λδοβλαχίᾳ διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου· ἔγεινεν ἡ ἐν Δραγατσάνῳ ἀτυχὴς μάχη· συνελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ ἐφυλακίσθη ὁ Ἀλέξ. Ὑψηλάντης· ἐπανεστάτησεν ἐπισήμως ἡ Πελοπόννησος τὴν 25 Μαρτίου· ἀπηγγονίσθη ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος· διεσκορπίσθησαν οἱ περὶ τὴν Καρύταιναν ἐξασχιχίλοι Ἑλληνες· ἀπεδοκιμάσθη τὸ πρῶτον καὶ ὕστερον ἔγεινεν ἀσπαστὸν τὸ μέγα σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη περὶ πολιορκίας καὶ ἀλώσεως τῆς Τριπόλεως· ἔγεινεν ἡ μάχη τοῦ Βαλτεσίου καὶ ἡ μάχη τῶν Δολιανῶν.

Ἔτι δὲ ἐπανεστάτησαν αἱ νῆσοι· ἠνδραγάθησαν τὰ πλοῖα Σπετσῶν, Ψαρῶν καὶ Ὑδρας, καύσαντα διὰ τοῦ Ψαριανοῦ Παπανικόλῃ, μέγα τουρκικὸν πλοῖον ἐν Ἐρεσῶ τῆς Λέσβου· ἐπολέμηтен ἀνδρείοτατα ὁ Ἀθανάσιος Διάκος εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουττος εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς· κατῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης· ἐπολιορκήθη καὶ ἡλώθη ἡ Τρίπολις, ὁ Ἀκροκόρινθος καὶ ἄλλα τινὰ φρούρια· ἐπυρπολήθησαν ἐννεα φορτηγὰ πλοῖα τοῦ Καρᾶ-Ἀλῆ παρὰ τὴν Σάμον· ἐκυριεύθη ὑπ' αὐτοῦ τὸ Γαλαξείδιον καὶ κατεστράφη ἡ ἐκεῖ μικρὰ ναυτικὴ μοῖρα τῶν Ἑλλήνων· τέλος δὲ συνεκροτήθη ἐν Ἐπιδαύρῳ ἡ πρώτη τῶν Ἑλλήνων Ἐθνικὴ Συνέλευσις.

Ταῦτα εἶναι τὰ ἐπισημότερα γεγονότα τοῦ πρώτου ἔτους 1821 τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

1822

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

19. Θάνατος 'Ηλίας Μαυρομιχάλη.

20 χ' (13 'Ιανουαρίου 1822).

1. Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ 'Ηλίας Μαυρομιχάλης, ὁ ἥρωας τοῦ Βαλτετσίου, εἶχε σταλῆ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἵνα ἀπασχολῇ ἐκεῖ τὸν 'Ομέρ-Βριώνην καὶ τὸν Κιοσέ-Μεχμέτ.

2. Οἱ Καρύστιοι ἐπαναστάται, ἔχοντες ἀνάγκην ἀρχηγοῦ, ἔστειλαν καὶ παρεκάλεσαν τὸν 'Ηλίαν. Οὗτος, μεταβάς μετ' ἀνδρῶν εἰς Εὐβοίαν, ἐπολιόρκει τὴν Κάρυστον. Ἀλλὰ, συμπλακείς τὴν 13 'Ιανουαρίου 1822 μετὰ τὰ στρατεύματα τοῦ 'Ομέρ-μπεη, πασᾶ τῆς Εὐβοίας, ἐκλείσθη ἐντὸς ἀνεμομύλου, ὅστις ἐκαλεῖτο Κοκκινόμυλος, μετὰ 7 μόνον συντρόφων· ἐπιχειρήσαντες δὲ οὗτοι νὰ ἐξέλθωσιν, οἱ μὲν 5 ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ 2 διεσώθησαν, ὁ δὲ εὐγενὴς 'Ηλίας, ἵνα μὴ συλληφθῇ ζῶν, ἐνέπηξεν ὁ ἴδιος τὸ ξίφος εἰς τὸ στῆθός του καὶ ἀπέθχεν.

3. Ὁ δὲ Κυριακούλης, ὁ θεῖος τοῦ 'Ηλία, σωθεὶς, μετέβη εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἠγωνίσθη καὶ ἀπέθχεν ἐν κλεῶς, ἀλλὰ πρωίμως, φονευθεὶς τὴν 4 'Ιουλίου 1822 ἐν Φαναρίῳ τῆς 'Ηπείρου.

20. Ἀνδρέας Μιαούλης.

(1769—1835)

20 χ' 1. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ κατὰ θάλασσαν ἔργα. Ἄλλος ἥρωας τῆς θαλάσσης ἔζη τότε, ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης, ὅστις εἶχε γεννηθῇ ἐν Ὑδρᾷ τῇ 20 Μαΐου 1769. Τὸ πρῶτον

ἐπαγγελμά του ἦτο τὸ διὰ θαλάσσης ἐμπόριον. Ἦτο δὲ ἀνὴρ κυματοχαρής, γιγάντιος δὲ τὸ σῶμα.

2. Ὁ Μισούλης κατ' ἀρχὰς εἶχε γνώμην, ὅτι δὲν ἦτο ἀκόμῃ

Ὁ Μισούλης

καιρὸς ἐπαναστάσεως. Κατόπιν ὁμῶς μετέβαλε γνώμην, κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ 1821 ἀνηγορεύθη **ναύαρχος** τῶν Ὑδραίων, τῇ ὑποδείξει τοῦ Λαζάρου Κουνιουριώτου, ὡς ὁ ἰκανώτατος καὶ ὁ ἀτρομητότατος πάντων. Ἐνῶ δὲ πρότερον ἦτο μέχρι καταχρήσεως οἰνοπότης καὶ καπνοπότης, τότε ἀμέσως ἔχυσεν ὅλον τὸν ἐν τῇ ἀποθήκῃ του οἶνον, ἔθραυσεν ὅλας τὰς καπνοσύριγγάς του, καὶ οὔτε οἶνον ἐπὶ πλέον οὔτε ἐκάπνισε μέχρι τέλους τῆς ἐπαναστάσεως. Τόσῃν ἰσχὺν

θελήσεως εἶχε !

3. Τὰ κατὰ θάλασσαν πολεμικὰ κατορθώματα τοῦ Μισούλη εἶναι πολλὰ καὶ μεγάλα, ὡς θέλομεν ἰδεῖ. Ὅ,τι ἦτο ὁ Κολοκοτρώνης κατὰ ξηράν, τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ Μισούλης κατὰ θάλασσαν.

21. Ἡ πρώτη ναυμαχία τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ Κόλπῳ τῶν Πατρῶν. (20 Φεβρουαρίου 1822)

1. Ὁ Μισούλης, ἐξελθὼν μετὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, ἐξήκοντα τὸν ἀριθμὸν, συνήντησε τὴν 20 Φεβρουαρίου 1822 ἐν τῷ Κόλπῳ.

τῶν Πατρῶν, ἐν ὧρα σφοδρᾶς τρικυμίας, τὰ ἐχθρικά πλοῖα ὑπὸ τὸν *Καπετὰν* πασῶν *Μιχμέτ*, ναύαρχον.

2. Ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, διεσκόρπισεν αὐτὸν καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ φύγῃ κακῶς ἔχων εἰς *Ζακυνθόν* καὶ ἐκεῖθεν εἰς *Ἀλεξάνδρειαν*. Ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπανῆλθε νικητὴς εἰς *Ὑδραν*. Χ

22. Ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου.

(30 Μαρτίου 1822)

1. Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1822 ἐπανεστάτησε κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἡ νῆσος **Χίος**, ἔχουσα τὴν βοήθειαν διςχιλίων καὶ πεντακοσίων Σαμίων. Ὁ χρόνος ὅμως ἐκεῖνος ἦτο ἀκατάλληλος, ἐπεὶδὴ ὁλος ὁ τουρκικὸς στόλος ἦτο ἕτοιμος πρὸς πόλεμον. Ἐπλευσε λοιπὸν οὗτος, συγκείμενος ἐκ 46 πλοίων, ὑπὸ ναύαρχον τὸν *Καρὰ-Ἀλῆν*, καὶ ἔρθασεν εἰς Χίον ὀλίγας μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἡμέρας, τὴν 30 Μαρτίου, Μεγάλῃ Πέμπτῃ, καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀνηλεῆ σφαγὴν πάντων τῶν Ἑλλήνων τῆς Χίου, ἀποβιβάσας εἰς τὴν νῆσον ἑπτὰ χιλιάδας στρατιωτῶν, διαπορθμεύσας δὲ καὶ πάντα τὰ εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συνηθροισμένα τουρκικὰ στρατεύματα.

2. Οἱ Σάμιοι στρατιῶται ὑπὸ τὸν Λυκοῦργον Λογοθέτην ἀντέστησαν μὲν ἐπ' ὀλίγον, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἠττησάμενοι νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Χίον.

3. Τότε ἡ πλουσία πόλις τῆς Χίου μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρείπιων. Ἄνδρες, γυναῖκες, παῖδιά, γέροντες, μοναχοί, ἀσθενεῖς ἐν τοῖς νοσοκομείοις, φρενοβλαβεῖς, τυφλοὶ καὶ κωφάλαλοι, πάντες κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων· ἡ δὲ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐκείνον θάλασσα ἐκοκκίνισεν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν σφαζομένων.

4. Οἱ σφαγέντες ἀνῆλθον εἰς 23 χιλιάδας, οἱ δὲ αἰχμα-

λωτισθέντες, οἵτινες βραδύτερον ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι εἰς Αἴγυπτον καὶ Τύνιδα, ἀνῆλθον εἰς **47** χιλιάδας ψυχῶν ! Ἐνῶ δὲ ἡ Χίος ἠρίθμει πρὶν ὑπὲρ τὰς **100** χιλιάδας κατοίκων, τὸν Αὐγουστον δὲν ὑπελείποντο ἐν αὐτῇ εἰ μὴ μόνον **δύο** χιλιάδες!

5. Τὸσχύτην δεινὴν καταστροφὴν ὑπέστη ἡ πρὶν ἀνθοῦσα καὶ εὐώδης καὶ πλουσία νῆσος Χίος ! Ὁ δὲ τουρκικὸς στόλος παρέμεινεν ἐν τῷ λιμένι αὐτῆς, ἵνα ἐορτάσῃ τὸ **Μπαϊράμιον**.

6 Ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ἐξελθὼν πρὸς ναυμαχίαν, ἐπανῆλθε καὶ ἠγκυροβόλησεν εἰς τὰ **Ψαρά**.

23. Κωνσταντῖνος Κανάρης.

Ἐκδίκησις τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου.

(6 Ἰουνίου 1882).

1. Τὰ **Ψαρά** εἶναι μικρὰ νῆσος πρὸς δυσμὰς τῆς Χίου. Οἱ **Ψαριανοὶ** εἶχον ἐπαναστατήσει ἐκ τῶν πρώτων, ὡς καὶ αἱ **Σπέτσαι** καὶ ἡ **Ἰδρα**.

2. Τὰ **Ψαρά** ἐγέννησαν τὸν φανερόν πυρπολητὴν **Κωνσταντῖνον Κανάρον**, ὅστις ἐν ἀρχῇ ἦτο μικρὸς ἐμποροπλοίαρχος. Ἐγεννήθη τῷ **1790**, καὶ ἀπέθανε τῷ **1877** εἰς ἡλικίαν **87** ἐτῶν.

3. Οἱ **Ψαριανοὶ** καὶ λοιποὶ νησιῶται ἠθέλησαν νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς Τούρκους διὰ τὴν φρικτὴν καταστροφὴν τῆς Χίου. Ὁ Κανάρης δὲ ἐνέλαβε τὸ τολμηρότατον τοῦτο ἔργον.

4. Οἱ Τούρκοι, ἀφ' οὗ κατέστρεψαν τὴν Χίον, παρέμειναν ἐν τῷ λιμένι αὐτῆς, ἵνα ἐορτάσωσι τὸ **Μπαϊράμιον**. Τὴν τελευταίαν δὲ ἡμέραν τοῦ **Ραμαζανίου** (τῆς νηστείας), ἐν ᾧ οἱ Τούρκοι ἐώρταζον τὴν ἐσπέραν τὸ **Μπαϊράμιον**, ἔφθασεν ἐν καιρῷ νυκτὸς ὁ **Ψαριανὸς Κωνσταντῖνος Κανάρης** μετὰ **32** γενναίων ἀνδρῶν, μετ' αὐτοῦ δὲ ἐπὶ δευτέρου πλοίου καὶ ὁ **Υ-**

δρακίος Ἀνδρέας Πιπίνος μετὰ 10 ἀνδρῶν, ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἐκ Ψαρῶν.

5. Ὅπισθεν τῶν δύο πλοίων των ἔσυρεν ἑκάτερος τὸ πυρπολικόν* του. Εἰσελθόντες δὲ κρυφίως εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου, προεχώρησαν ὁ μὲν Κανάρης εἰς τὴν καταρῶτιστον διὰ φανῶν καὶ πανηγυρίζουσιν **ναυαρχίδα** τοῦ Κερά-Ἀλῆ, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶχον συναχθῆ πάντες οἱ ἐπίσημοι Τούρκοι, ὁ δὲ Πιπίνος εἰς τὴν ἐπίσης ὀλοφῶτιστον καὶ πανηγυρίζουσιν **ὑποναυαρχίδα**.

Κωνσταντῖνος Κανάρης

6. Ὀλίγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐκόλλησεν καὶ οἱ δύο τὰ πυρπολικὰ των, ἀναφλέξαντες αὐτὰ. Ἀλλὰ τὸ μὲν τοῦ Πιπίνου ἐξεκόλλησε καὶ ἑκάιστο, κυμαίνόμενον ἐν τῇ θαλάσῃ· τὸ δὲ τοῦ Κανάρη μετέδωκεν ἀκαριαίως φοβερωτάτας φλόγας εἰς τὴν ναυαρχίδα.

7. Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε πάντας τοὺς Τούρκους. Οἱ μὲν ἑκαίοντο, οἱ δὲ, πίπτοντες εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπνίγοντο. Αὐτὸς δὲ ὁ Κερά-Ἀλῆς, φεύγων ἐπὶ λέμβου, ἐτραυματίσθη βαρέως εἰς τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τινος καέντος εἰς τὴν ῥίζαν καὶ καταπεσόντος ἱστοῦ (καταρτίου) καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέπνευσεν ἐν

* Πλοῖον πεπαλαιωμένον, πλήρες διαφόρων εὐφλέκτων ὑλῶν.

τῇ ξηρᾷ. Δισχίλιοι δὲ Τούρκοι, συνηγμένοι ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, ἐκάησαν ἢ ἐπνίγησαν σχεδὸν πάντες.

8. Ὁ Κανάρης δὲ ἀπομακρυνθεὶς ὀλίγον τῶν ἐχθρικῶν (πλοίων ἐφώναξεν· « Ἰδέτε, τί ὥραία φωτοχυοία! » καὶ παρετήρει χαίρων τὴν καιομένην ναυαρχίδα καὶ τὴν γινομένην εἰς τοὺς Τούρκους μεγάλην καταστροφὴν. Τὰ πυροβόλα θερμανθέντα ἐξεπυρσοκρότουν μόνα· μετὰ μίαν δὲ ὥραν ἀνεφλέχθη ἡ πυριτιδαποθήκη, ἠκούσθη κρότος μέγιστος, τὸ πλοῖον ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα καὶ οὐρανομήκης στήλη πυρὸς ἐφώτισεν ὅλον τὸν οὐρανόν.

9. Τὴν πρωίαν δ' ἐπανῆλθον οἱ πυρποληταὶ πάντες εἰς τὰ Ψαρά, μετέβησαν δὲ ἀμέσως ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐδοξολόγησαν τὸν Θεόν, τὸν εὐλογήσαντα τὸ τόλμημά των.

10. Ὁ δὲ ἀντιναύαρχος τοῦ τουρκικοῦ στόλου Μεχμέτ, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου, ἔσπευσε νὰ κρυφθῇ ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ. Τοιουτοτρόπως ὁ Κανάρης ἐξεδικήθη τὴν σπαρακτικὴν καταστροφὴν τῆς Χίου. Τὰ μετὰ ταῦτα δὲ πυρπολικά ἔργα του εἶναι πάλπολλα. Ἀπέθανε δὲ γέρων (87 ἐτῶν) ἐν Ἀθήναις τῷ 1877, ὢν Πρωθυπουργὸς τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἑλλάδος.

24. Ἡ καταστροφὴ τοῦ Δράμαλιν. (25-27 Ἰουλίου 1822).

1. Ἐπανερχόμεθα πάλιν εἰς τοὺς κατὰ ξηρὰν ἀγῶνας τοῦ 1822.

2. Εἴπομεν, ὅτι ὁ κατὰ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ ἀγὼν τοῦ Σουλτᾶνου ἐτελείωσε τῷ 1822. Τότε τὰ ἐν Ἠπείρῳ τουρκικὰ στρατεύματα ἐστράφησαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Μαχμουὺτ πασᾶς τῆς Δράμας, ὁ ἐπικαλούμενος Δράμαλινς, ἐπῆλθε κατὰ

Ἰούλιον τοῦ **1822** κατὰ τῆς Πελοποννήσου, ἄγων **30** χιλιάδας στρατοῦ. Ἦτο δὲ περιώνυμος διὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ γένους του καὶ τὰ μεγάλα πλούτη του.

3. Διῆλθε δὲ διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, πανταχοῦ θριαμβεύων, καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ Ἄργος. Ἄλλ' ἔκαμε τὴν ἀνοησίαν νὰ ἐκστρατεύσῃ ἄνευ τροφῶν, ἐλπίζων νὰ εὕρῃ τοιαύτας ἐν Ἑλλάδι. Διηυθύνετο δὲ κατὰ τῆς Τριπόλεως.

4. Ἐν Ἄργει ὅμως οἱ Ἕλληνες ἔκαυσαν ὅλους τοὺς δημητριακοὺς καρπούς, οἱ δὲ στρατιῶται τοῦ Δράμακῃ, πεινῶντες, ἔτρωγον ἁώρους σταφυλάς, καὶ ἀσθενοῦντες ἀπέθνησκον σωρηδόν. Ἐνεκκ τούτου περιῆλθεν ὁ Πισσῆς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπανακκίμῃ εἰς τὴν Κόρινθον.

5. Ἐν ᾧ λοιπὸν ὁ Δράμακῃς ἐπέστρεφεν εἰς Κόρινθον, ὁ Ἀντώνιος Κολοκοτρώνης, ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, ὁ Δημ. Ὑψηλάντης, ὁ Νικήτας Στματελλόπουλος ἡ Τουρκοφάγος, ὁ Παπαφλέσας, ἐπιτεθέντες κατέστρεψαν κατ' ὁδόν, ἐν τῇ στενῇ τῶν Δερβενακίων (ὅπου εἶναι ὁ Ἅγιος Σώστης νῦν), τὸν στρατὸν αὐτοῦ.

6. Τὴν δὲ ἐπομένην ἡμέραν, ἦτοι τὴν **27** Ἰουλίου, καταλαβόντες οἱ Ἕλληνες τὸ ἕτερον στενόν, τὸ τοῦ Ἀγινόριου, κατέστρεψαν καὶ τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν τοῦ Δράμακῃ, ἀποφασίσαντα νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ Ἀγινόριου.

7. Αὐτὸς δὲ ὁ Δράμακῃς ἀσθενήσας ἀπέθανεν ἐν Κορίνθῳ περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου τοῦ **1822**. Τὰ δὲ ἐλεεινὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ του, ἐλαττωθέντα εἰς **4** μόνον χιλιάδας, μετέβησαν διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Ἀκράτῃ, ὅπου ἔπαθον νέας συμφοράς. Οἱ δὲ περιλειπόμενοι κατῴρωσεν νὰ σωθῶσιν ἐπὶ πλοίων, τὰ ὅποια ἔφερον ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖ ὁ φρούραρχος τῶν Πατρῶν Ἰουσοῦφ Πισσῆς. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δράμακῃ καὶ τὸ οἰκτρὸν τέλος αὐτῆς.

25. Τὸ ἡρωϊκὸν Σουλι.

Θάνατος Κυριακούλη Μαυρομιχάλη.

Ἡττα τῶν Ἑλλήνων ἐν Πέτα.

1. ^{οὐχί} Εἶπομεν, ὅτι οἱ Σουλιῶται κατεστράφησαν τῷ 1803 ὑπὸ τοῦ αἰμοδόρου Ἀλῆ πασᾶ. Καὶ ὁμως τῷ 1820, (ἀφοῦ ἐπὶ 17 ἔτη περιαλγεῖς ἔτρωγον τὸν ἄρτον τῆς ἐξορίας ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις), συνεμάχησαν μὲ αὐτὸν τὸν καταστροφέα των Ἀλῆν κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος των. Διότι ὁ Ἀλῆς ὑπεσχέθη ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν πατρίδα των ἐλευθέραν, ἐὰν ᾔθελον τὸν βοηθήσει κατὰ τοῦ Σουλτάνου.

2. Ἀλλ' ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἐνικήθη καὶ ἐφονεύθη. Οἱ δὲ Σουλιῶται, ἐξακολούθησαντες ἡρωικῶς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Χουρσίτ νὰ ἀναχωρήσωσι πάλιν ἐκ τῆς πατρίδος των.

3. Φεύγοντες, ἐταμπουρώθησαν εἰς τὴν Κιάφραν, ὅπου τοὺς ἐπολιόρκησεν ὁ Ὁμέρ-Βριώνης. Οἱ Ἕλληνες ἔστειλαν ἐκ Μεσολογγίου ἐπικουρίας εἰς τοὺς Σουλιώτας. Πρῶτος ἀπεστάλη ὁ ἥρως τοῦ Βαλτετσίου **Κυριακούλης Μαυρομιχάλης**, ὅστις καὶ ἐφονεύθη ἐκεῖ ἐν Φαναρίῳ τὴν 4 Ἰουλίου 1822, μετεκομίσθη δὲ καὶ ἐτάφη λαμπρῶς ἐν Μεσολογγίῳ. Εἶναι δὲ τὸ Φανάριον λιμὴν πρὸς μεσημβρίαν τῆς Κιάφρας, ἀπέχων αὐτῆς ἕξ περίπου ὥρας.

4. **Ἡ μάχη τοῦ Πέτα.** — Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς 4 Ἰουλίου ὁ στρατὸς τοῦ Μεχμέτ-Ρεσίτ Πασᾶ, τοῦ ἐπονομαζομένου Κιουταχῆ, ἐπέπεσε κατὰ τῶν ἐν Πέτῳ Ἑλλήνων· εἶναι δὲ τὸ Πέτα χωρίον, κείμενον παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀράχθου ποταμοῦ ἐπὶ χθαρμᾶτις τινας πεδιάδος, μεταξὺ δύο σειρῶν ὀρέων.

5. Οἱ Ἕλληνες ὑπεχώρησαν διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν, ξιφοκτονοῦντες καὶ ξιφοκτονούμενοι· πολλοὶ δὲ φιλέλληνες Ἴταλοί, Πολωνοί, Γάλλοι, Γερμανοὶ ἐφρονεύθησαν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πέτα.

6. Οἱ ἐν Πέτᾳ ἡττηθέντες Ἕλληνες ἐφυγον, ὅσοι ἐσώθησαν, εἰς Μεσολόγγιον, ὅπου ἀπὸ τοῦ Σουλίου κατεκρημνίσθη διὰ μιᾶς ἡ ἐπανάστασις. Μεταξὺ τῶν σωθέντων ἦτο ὁ **Μαυροκόρδατος**, ὁ **Μπότσαρης** καὶ ἄλλοι.

7. Οἱ δὲ Σουλιῶται, συνθηκολογήσαντες πρὸς τὸν Ὁμέρ-Βριώνην, κατέλιπον πάλιν σὺν γυναιξὶ καὶ τέχνοις τὸ ἡρωϊκὸν Σοῦλι καὶ εὗρον ἄσυλον ἐπὶ τῶν Ἰονίων νήσων. Ἐλείθεν διέβησαν βραδύτερον εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, ἀγωνιζόμενοι γενναίως καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως.

26. Ἡ πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου. (30 Ὀκτωβρίου—25 Δεκεμβρίου 1822).

1. Εἴπομεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ Σουλίου ἡ ἐπανάστασις κατεκρημνίσθη διὰ μιᾶς εἰς τὸ **Μεσολόγγιον**, ὅπου εἶχον συναχθῆ οἱ Ἕλληνες.

2. Ὁ Ὁμέρ-Βριώνης καὶ ὁ Κιουταχῆς, συνθηκολογήσαντες πρὸς τοὺς Σουλιώτας, ὠδήγουν δωδεκακισχιλίους στρατιώτας κατὰ τοῦ Μεσολογγίου, ἐνώσαντες τὰς δυνάμεις των. Ἐλθόντες δέ, ἐπολιόρκουν αὐτὸ περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου τοῦ 1822. Ὁ δὲ Ἰουσοῦφ Πασῆς τῶν Πατρῶν ἀπέκλειε καὶ ἐπολιόρκει τὴν πόλιν ταύτην διὰ πλοίων ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

3. Τοιοῦτοτόπως ἤρχισεν ἡ **πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου**, ἥτις ἐλύθη μετὰ δύο σχεδὸν μῆνας, ὡς ἐξῆς. Οἱ μὲν Ἕλληνες εἶχον τροφοδοτηθῆ καὶ ταμπουρωθῆ καλῶς ἐν τῇ πόλει. Ὁ δὲ Ὁμέρ-Βριώνης, ἀποκαμὼν, ἀπεφάσισε γενικὴν ἐφοδὸν τὴν νύκτα τῆς 24 πρὸς τὴν 25 Δεκεμβρίου.

ἐορτὴν τῶν *Χριστουγέννων*, ὅτε οἱ Ἕλληνες θὰ ᾔσαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

4. Καὶ ὄντως τὴν **2** ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐπεχείρησε τὴν ἔφοδον. Ἀντεπετέθησαν ὁμως ἔσθθεν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐνίκησαν τοὺς πολεμίους, τρέψαντες αὐτοὺς εἰς φυγὴν, πλείστους δὲ φονεύσαντες. Διαδοθέντος δέ, ὅτι ἐπέρχεται καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ μεγάλου στρατοῦ, ἀνεχώρησαν οἱ ἐχθροὶ δρομαῖοι τὴν **1** Ἰαννουαρίου εἰς Ἀγρίνιον, ἐκεῖθεν δὲ διεπεραιώθησαν εἰς Καρβασαρᾶν, ἀλλ' ἐπνίγησαν **500** ἐντὸς τοῦ πλημμυρήσαντος Ἀχελώου· ἐκ Καρβασαρᾶ δὲ διεπεραιώθησαν εἰς Πρέβεζαν ἐν ἐλευνῇ κατχαστάσει.

5. Τοιοῦτοτρόπως ἐτελείωσεν ἡ πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου, ἣτις ἐδόξασε τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα καὶ ἔσωσε τὸ κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα προπύργιον τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος· ἡ σωτηρία δ' αὕτη ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Μαυροκορδάτου, ὡς ἀμέσως κατωτέρω θέλομεν ἰδεῖ.

27. Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

(1791—1863)

1. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ **1791**, ἐσπούδασε δὲ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐγνώριζε καλῶς τέσσαρας γλώσσας, ἥτοι ἑλληνικὴν, ἀγγλικὴν, ἰταλικὴν καὶ τουρκικὴν. Διαιτρίβων ἐν Εὐρώπῃ, ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν, ἠγόρασε δὲ δι' ἰδίων χρημάτων καὶ διὰ συνεισφορᾶς ὅπλα καὶ πολεμοφόδια, καὶ τὴν **20** Ἰουλίου **1821** ἀπεβιβάζετο εἰς Μεσολόγγιον.

2. Διαικρούσης τῆς πρώτης πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, πολλοὶ εἶπον εἰς τὸν Μαυροκορδάτον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Μεσολόγγιον, διὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν του. Ἐκεῖνος ὁμως, παλῶς γνω-

ρίζων τίνα σημασίαν εἶχε τὸ προπύργιον ἐκεῖνο τοῦ ἀγῶνος, ἀπεκρίθη ταῦτα·

— «Ἐνόσω εἰς καὶ μό-
νος ἀνὴρ πρὸς πόλεμον ὑπάρ-
χει, θά μένω ἐν Μεσολογ-
γίῳ. Διότι, ἂν ἐγκαταλειφθῇ
τὸ Μεσολόγγιον, ὁ ἐχθρὸς θά
περάσῃ ἀνεμπόδιστος εἰς τὴν
δεινοπαλοῦσαν Πελοπόννη-
σον, καὶ τότε τὸ πᾶν ἀπόλ-
λυται. Ἐγὼ θά ἀποθάνω
ἐδῶ». — «Κ' ἐγὼ ἐπίσης» —
προσέθεσεν ὁ Μᾶρκος Μπό-
τσαρης. «Ομοίως ὁ Τζαβέλλας».

Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

3. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐσώθη τότε τὸ Μεσολόγγιον καὶ ὁ
ἐλληνικὸς ἀγὼν. Ὁ δὲ Μαυροκορδάτος ἡγωνίσθη καθ' ὅλον
τὸν ἀγῶνα διὰ τε τῶν σπλῶν καὶ τῆς παιδείας του, καὶ τέλος
ἀπέθανε τῷ 1863, ἰδὼν τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν καὶ πολλάκις
γενόμενος Ὑπουργὸς αὐτῆς, καὶ πρέσβυς διορισθείς.

28. Τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα.

Χρηματικαὶ θυσίαι τῶν νήδων.

1. Ὁ ἐλληνικὸς στόλος, ὑπὸ τὸν ναύαρχον *Μιαούλην*, ἔτρε-
ψεν εἰς φυγὴν τὸν τουρκικὸν ἔμπροσθεν τῆς Ὑδρας καὶ τῶν Σπι-
τσῶν, ἐρχόμενον νὰ τροφοδοτήσῃ τὸ πολιορκουμένον Ναύπλιον.
Κατέφυγε δὲ αὐτὸς εἰς τὴν μετὰ Τενέδου καὶ Τρωάδος θά-
λασσαν, ἐνθα προσωρμίσθη. Τὸ δὲ Ναύπλιον ἐκυριεύθη ὑπὸ
τῶν Ἑλλήνων τὴν 30 Νοεμβρίου 1822.

2. Ὁ Κανάρης κατεδίωξεν εἰς Τένεδον τὸν ἐχθρικὸν στόλον

καὶ ἐπυρπόλησεν ἐν ὥρᾳ νυκτὸς τὴν ὑπονauαρχίδα μετὰ 1600 Τούρκων. Ἐπανάπλευσε δὲ κατόπιν εἰς Ψαρά.

3. Οἱ δὲ νησιῶται, Ὑδραῖοι καὶ Ψαριανοὶ καὶ Σπετσιῶται, μεγίστας χρηματ. κ.τ. θυσίας ἔκαμαν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος. Μόνος ὁ οἶκος τῶν Κουντουριωτῶν ἐδ.π.άνησεν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος δύο ἑκατομμύρια δρχ.μῶν. Ὡσαύτως οἱ Τομπαζαῖοι καὶ οἱ Βουδουραῖοι. Ἐκ δὲ τῶν Σπετσιωτῶν οἱ Ἀνάργυροι, οἱ Μέξαι καὶ οἱ Μποτασαῖοι. Καὶ ἐκ τῶν Ψαριανῶν οἱ Κοτζικάδαις καὶ οἱ Ἀποστόλαι.

4. Ἡ ἀπελευθερωθεῖσα Ἑλλὰς ἀνεγνώρισεν ἐπισήμως ὡς δαπανηθέντα ἐννέα μὲν ἑκατομμύρια ὑπὸ τῆς Ὑδρας, πέντε δὲ ὑπὸ τῶν Σπετσῶν καὶ τέσσαρα ὑπὸ τῶν Ψαρῶν. Ὡσαύτως δὲ ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ἐδ.π.άνησαν πολλὰ χρήματα. Ἡ Στερεὰ δὲ ὀλιγώτερα.

Ταῦτα συνέβησαν διαρκούντος τοῦ ἔτους 1822.

29. Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ 1822.

Λοιπὸν κατὰ τὸ δευτέρον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως 1822 ἐγένετο ἡ εἰς Καρυστίαν ἀτυχὴς ἐκστρατεία τοῦ Ἡλία Μαυρομιχάλη, καθ' ἣν οὗτος ἐφόνευσεν αὐτὸς ἑαυτόν· ἐγένετο ναύαρχος ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης· συνεκροτήθη ἡ πρώτη τακτικὴ ναυμαγία κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Πατρῶν· κατεστράφη ἀπαισιωπῶς ἡ Χίος· ἐπυρπολήθη ὁ Κανάρης τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα ἐν Χίῳ· ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ κατεστράφη ὁ ποσὰς Δράμαλης· ἠνδραγάθησε πάλιν τὸ ἡρώϊκον Σοῦλι, ἐφονεύθη ὁ Κ. ριακούλης Μαυρομιχάλης ἐν Φαναρίῳ, κατεστράφησαν ἐν Πέτᾳ οἱ Ἑλληγες καὶ οἱ φιλέλληνες, καὶ ἐσυνθηκολόγησαν οἱ Σουλιῶται μετὰ τοῦ Ὁμέρ-Βριῶν· ἐγένετο ἡ πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου· ἐξεσιώχθη ἐκ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου ὑπὸ τοῦ Μιαούλη ὁ τουρκικὸς στόλος· ἐκυρεύθη τὸ Ναύπλιον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἐπυρπολήθη παρὰ τὴν Τένεδον ὑπὸ τοῦ Κανάρη ἡ τουρκικὴ ὑπονauαρχίς.

Ταῦτα εἶναι τὰ ἐπισημότερα γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν διαρκούντος τοῦ δευτέρου ἔτους 1822 τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

1823

ΤΡΙΤΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

30. Ἡ ἐν Ἀστροὶ δευτέρα Ἐθνικὴ Συνέλευσις.

Ἡ μάχη τοῦ Καρπενησίου.

Ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη.

(9 Αὐγούστου 1823)

1. Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως 1823 ἡλαττώθησαν μὲν ὀλίγον οἱ ἀπὸ τῶν Τούρκων κίνδυνοι, ἠϋξήσαν δμως αἱ ἐσωτερικαὶ ἀντιζηλῖαι καὶ ἔριδες μεταξὺ τῶν ὀπλαρχηγῶν

2. Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1823 συνήλθεν εἰς τὸ Ἀστρος ἡ δευτέρα Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ἐψήφισε διαφόρους ἀποφάσεις περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων τοῦ Ἐθνους. Ἀλλὰ ἐξ αὐτῆς ἠϋξήσαν ἔτι μάλλον αἱ ἀντιζηλῖαι καὶ ἔριδες.

3. Ὁ Ὁμέρ-Βριώνης ἐξεκίνησε πάλιν τῷ 1823, ἵνα ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος μὲ πολὺν στρατόν· συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Μουσιαῆς πιασὲς τῆς Σκόδρας, ἄγων ὀκτακισχιλίους Ἀλβανούς. Ἀλλ' ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης ἐξῆλθε πρόθυμος ἐκ Μεσολογγίου καὶ συνήντησε τοὺς ἐχθροὺς ἐν Καρπενησίῳ. Ἐκεῖ ἐν καιρῷ νυκτός ἐπέπεσε, τὴν 9 Αὐγούστου 1823, κατὰ τῶν πολεμίων μὲ τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας του καὶ προὔξενεσε μεγαλὴν σφαγὴν.

4. Ἀλλὰ δυστυχῶς σφαῖρα ἐχθρική, κτυπήσασα τὸν Μᾶρκον εἰς τὸ μέτωπον, ἐν ᾧ κατεσκόπευεν ἐκ μάνδρας τινὸς τὴν σπη-

νὴν τοῦ Τσελαλεδῆ-Μπέη, ἐφόνευσεν αὐτόν. Οἱ Ἕλληνες μετέφεραν τὸ πτώμα του εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἔθαψαν ἐν πομπῇ.

5. Ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Καρπενησίου ἐφονεύθησαν 50 Ἕλληνες καὶ 1000 Τούρκοι. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Μπότσαρη οἱ Τούρκοι, θάψαντες τοὺς νεκροὺς παρὰ τὰς ἰτέας τοῦ Καρπενησίου, προὐχώρησαν πρὸς τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἐπολιορκήσαν τὸ πλησίον νησυδριον **Αἰτωλικὸν** ἢ **Ἀνατολικὸν** τὴν 5 Ὀκτωβρίου τοῦ **1823**, ἀλλὰ κατόπιν ἀνεχώρησαν τὴν 30 Νοεμβρίου ἔνευ ἀποτελέσματος ὁ μὲν Ὁμέρ Βριώνης εἰς Ἄρταν, ὁ δὲ Μουσταῆς πασᾶς εἰς Σκοδραν.

6. Ὁ **Μᾶρκος Μπότσαρης** ἦτο υἱὸς τοῦ Κίτσου Μπότσαρη, γεννηθεὶς ἐν Σουλίῳ τῷ **1790**. Ἠγωνίζετο ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τοῦ Σουλίου, τῷ δὲ **1800** συνεμάχησε, χάριν τῆς Πατρίδος, καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ κατὰ τοῦ Σουλτάνου.

7. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τὴν ἥτταν τῶν Ἑλλήνων ἐν Πέτῃ, οἱ Σουλιῶται, συνθηκολογήσαντες πρὸς τὸν Ὁμέρ-Βριώνην, κατῆλθον οἱ πλεῖστοι εἰς Μεσολόγγιον, τὸ ὁποῖον, κατελθὼν ἐπολιορκήσεν ὁ ἐχθρὸς Ὁ Μπότσαρης εὐρίσκετο ἐκεῖ μαχόμενος.

8. Κατόπιν δὲ διωρίσθη στρατηγὸς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔλαβον καὶ ἄλλοι διπλώματα στρατηγίας, ὁ Μᾶρκος ἔσχισε τὸ ἰδικόν του ἐνώπιον πολλῶν, εἰπὼν· «Ὅποιος »εἶναι ἄξιος λαμβάνει διπλωμα μεθ' αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ». Καὶ τὴν ἐπαύριον ἐξεστράτευσεν εἰς Καρπενήσιον, ὅπου ἐπολέμησε μὲν ἀνδρείοττα, ἀλλ' ἐδολοφονήθη, μετηνέχθη δὲ καὶ ἐτάφη ἐν Μεσολογγίῳ λαμπρῶς, ὡς εἶπομεν.

31. Ὁ λόρδος Βύρων.
(1788 — 1824)

ειρήν

1. Πολλοὶ Ἴταλοὶ καὶ Γάλλοι καὶ Ἀγγλοὶ καὶ Γερμανοὶ φιλέλληνες, θιασῶται τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐμάχοντο ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς.

2. Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1823 κατῆλθεν εἰς Ἐπτάνησον καὶ ὁ μέγας ποιητὴς τῆς Ἀγγλίας **Λόρδος Βύρων**, συμ-

Ὁ λόρδος Βύρων.

παθῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Τὴν 24 Δεκεμβρίου δὲ διέβη εἰς Μεσολόγγιον, ὅπου ὑπεδέχθη καὶ ἐφιλοξένησεν αὐτὸν ὁ φίλος του Ἀλέξ. Μυροκορδατός.

3. Ὁ Βύρων εἰς τὰ ποιήματά του εἶχεν ἐξυμνήσει τὴν Ἑλ-

λάδα. Νῦν δὲ ἔδαπάνᾳ δισχιλία τάλληρα καθ' ἑβδομάδα πρὸς διατροφήν τοῦ στρατοῦ Ἀλλὰ δυστυχῶς, καταβραχεῖς ἐν περιπάτῳ τὴν 28 Μαρτίου 1814, προσεβλήθη ὑπὸ κακοήθους πυρετοῦ καὶ ἐξέπνευσε τὴν 7 Ἀπριλίου, μόλις εἰσελθὼν εἰς τὸ 37ον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

4. Ψυχorroγῶν δὲ εἶπεν· «Ἐλλάς! σοὶ ἔδωκα πᾶν ὃ, τι ἠδύναται νὰ δώσῃ ἄνθρωπος· τὴν περιουσίαν μου, τὸν καιρόν μου, τὴν ὑγείαν μου, καὶ αὐτὴν τώρα τὴν ζωὴν μου. Εἴθε καὶ θυσίαι μου ν' ἀποβῶσιν εἰς τὸ ἀγαθόν σου!» Περὶ δὲ τὴν ἐσπέραν εἶπεν εἰς τὸν κλαίοντα ὑπηρέτην του· «Τώρα πηγαίνω νὰ κοιμηθῶ.» Καὶ ἐβυθίσθη εἰς ὕπνον βαθύν, χωρὶς νὰ ἐξυπνήσῃ πλέον ποτέ.

5. Οἱ Ἕλληνες, περιαλγεῖς, ἔθαψαν αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς ἐν τῷ **Ἡρόφ** τοῦ Μεσολογγίου, πλησίον τοῦ Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, τοῦ Μάρκου Μπότσαρη καὶ ἄλλων ἡρώων.

Ταῦτα εἶναι τὰ ἐπισημότερα γεγονότα τοῦ ἔτους 1823.

32. Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ 1823.

Λοιπὸν κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως 1823 συνεκροτήθη ἡ ἐν Ἀστρεὶ δευτέρα Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων· ἀνεπτύχθησαν ἀντιζηλταὶ καὶ ἔριδες μεταξύ τῶν προχρίτων· ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης ἐπολέμησεν ἀνδρείως ἐν Καρπενησίῳ, ὅπου καὶ ἐφονεύθη· ἐπολιορκήθη τὸ Αἰτωλικόν· καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ λόρδος Βύρων, ὅστις καὶ ἀπέθανε τὴν 7 Ἀπριλίου 1824. Καὶ οὕτως ἐτελείωσε τὸ 1823.

1824

TETARTON ETOS THS EPANAΣTACEΩS

33. Συμμαχία Σουλτάνου μετὰ Μεχμέτ-᾽Αλῆ.

Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν.
 20X1 (24 Ἰουνίου 1824)

1. Ὁ Σουλτᾶνος περιῆλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συμμαχήσῃ μετὸν Μεχμέτ ᾽Αλῆν τῆς Αἰγύπτου κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Μεχμέτ δὲ ἀπέστειλεν εἰς βοήθειαν τῶν Τούρκων τὸν θετὸν υἱόν του Ἰβραήμ μετὰ μέγαν στόλον καὶ στρατόν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος ὑπέταξεν εὐκόλως καὶ κατέστρεψε τελείως τὴν νῆσον Κάσον τὴν 7 Ἰουνίου 1824.

2. Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν. — Μετ' ὀλίγον δὲ μέγας τουρκικὸς στόλος ἐκ 230 πλοίων ἀπεστάλη κατὰ τῶν Ψαρῶν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Χοσεφ πασᾶν, μετὰ 14 χιλιάδων στρατιωτῶν. Οἱ Ψαριανοὶ εὐρέθησαν ἄνευ βοηθείας. Καὶ ὁμῶς ἀντεστάθησαν μόνοι γενναϊότατα. Τέλος δὲ ἐβόλαν πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην τοῦ Παλαιοκάστρου, ὁπότεν ἐμάχοντο, καὶ ἀνετινάχθησαν ὅλοι εἰς τὸν ἀέρα, ἵνα μὴ πέσωσι ζῶντες εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν. Τρισχίλιοι μόνον διεσώθησαν, δεκαεπτακισχίλιοι δὲ ἐφονεύθησαν ἢ ἡχμαλωτίσθησαν. Ἐκ τῶν Τούρκων δὲ ἐφονεύθησαν ἑπτὰ χιλιάδες περίπου. Ταῦτα δὲ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς 20 μέχρι τῆς 24 Ἰουνίου 1824. Θλιβερωτάτη εἶναι ἡ καταστροφὴ αὕτη τῶν Ψαρῶν!

34. Ἡ δωτηρία τῆς Σάμου.

Ἡ περὶ τὴν Ἀμπλιανὴν μάχην.

20X1 (14 Ἰουλίου 1824)

1. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἐπλευσεν ἐκ Ψαρῶν εἰς Μυτιλήνην

τῆς Λέσβου, ἐώρτασεν ἐκεῖ τὸ Μπαϊράμιον τοῦ 1824 καὶ κατόπιν ἐπλευσεν, ἵνα καταστρέψῃ τὴν νῆσον **Σάμον**. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Ὑδραῖον ἀντιναύαρχον **Σαχτούρη** καὶ τὸν **Κανάρον** ἐνίκησαν καὶ κατεδίωξαν πολλάκις τὸν τουρκικὸν στόλον κατὰ Αὐγούστον τοῦ 1824. Ἡ δὲ Σάμος ἐσώθη.

2. Κατόπιν δὲ ὁ ναύαρχος **Μιαούλης** ἐνίκησεν εἰς πολλὰς ναυμαχίας τὸν ἐνωθέντα στόλον *Τουρκίας καὶ Αἰγύπτου*, ἀπὸ Αὐγούστου μέχρι τέλους Νοεμβρίου τοῦ 1824, ἕως οὗ διεσκόρπισεν αὐτόν, μὴ δυνηθέντά ν' ἀποβιβάσῃ τὸν στρατὸν εἰς Πελοπόννησον. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ θάλασσαν.

3. Κατὰ ξηρὰν δὲ οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὸν **Πανουργιᾶν**, καὶ τοὺς **Κίττον Τζαβέλλαν**, **Δῆμον Σκαλτσᾶν**, **Ἰωάννην Νοταρᾶν** καὶ ἄλλους ὀπλαρχηγούς ἐνίκησαν περὶ τὴν **Ἀμπλιανν** (μεταξὺ Σαλώνων καὶ Γραβιῆς) τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν τὴν 14 Ἰουλίου 1824, ὑπὸ τὸν **Ὀμέρμπεην** τῆς **Καρύστου**.

4. Κατόπιν δέ, τὴν 3 Αὐγούστου 1824, ἐνίκησαν πάλιν τὸν **Ὀμέρμπεην** ἐν Ἀθήναις παρὰ τοὺς στύλους τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ ἠγάγησαν αὐτόν ν' ἀπέλθῃ εἰς Εὐβοίαν.

Ταῦτα εἶναι τὰ κυριώτερα γεγονότα τοῦ ἔτους 1824.

35. Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ 1824.

Λοιπὸν κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως 1824 συνέμαχισαν οἱ Τούρκοι μετὰ τῶν Αἰγυπτίων· κατεστράφη τελείως ἡ Κᾶσος· κατεστράφησαν φρικτῶς τὰ Ψαρά· ἐνίκηθη ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος παρὰ τὴν Σάμον· ἐνίκηθη ὁ τουρκικὸς στρατὸς περὶ τὴν Ἀμπλιανν, κατόπιν δὲ ἐν Ἀθήναις παρὰ τοὺς στύλους τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς. Ἔως ἐδῶ τελειώνει τὸ ἔτος 1824.

1825

ΠΕΜΠΤΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

36. Ἀπόβασις Ἰβραήμ εἰς Πελοπόννησον.

Πρώσις Σφακτηρίας. — (26 Ἀπριλίου 1825).

1. Οἱ πρόκριτοι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ ἔτη 1823 καὶ 1824 εἶχον δυστυχῶς ἐριδας μετὰ τῶν καὶ ἐμπυλίων παραχὰς, ἐνεκὰ φιλαρχίας. Ὁ Ἑλληνικὸς δὲ στόλος σχεδὸν διελύθη, ἐνεκὰ ἐλλείψεως μέσων καὶ τροφῶν.

2 Πρώσις Σφακτηρίας. — Μετὰ τὰ Σαμιακὰ τοῦ 1824, ὁ Ἰβραήμ ἐπλευσεν εἰς Κρήτην, ὅπου διεχείμασε. Τὴν 11 δὲ καὶ 12 Φεβρουαρίου τοῦ 1825 ἀπεβίβασεν ἀνεμποδίστως εἰς Πελοπόννησον δεκαχιταχιλίους πεζοὺς καὶ χιλίους ἵππους καὶ κατέλαβε τὸ φρουρίον τῆς Μεθώνης ἐν Μεσσηνίᾳ· μετ' ὀλίγον δὲ καὶ τὸ τῆς Κορώνης· συγχρόνως δὲ ἐπολιόρκει τὴν Πύλον, τῆς ὁποίας οἱ Ἕλληνες κάτοικοι εἶχον κλεισθῆ εἰς τὸ φρούριον τῆς Πύλου καὶ εἰς τὸ τοῦ Ναβαρίνου ἢ Νεοκάστρου, ἐναντι τῆς Πύλου.

3. Πρὸ τῆς Πύλου ὑπάρχει ἀσφαλέστατος λιμὴν, τοῦ ὁποίου τὸ στόμιον φράσσει καλῶς ἡ στενὴ καὶ ἐπιμήκης νῆσος Σφακτηρίας. Ἡ Μεθώνη δὲ καὶ ἡ Πύλος ὀλίγας μόνον ὥρας ἀπέχουσιν ἀλλήλων.

4. Τότε συνήχθη κατὰ Ἀπρίλιον πάλιν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Μισούλην καὶ εἶχε πλεύσει εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου· ἀπεβίβασε δὲ ἐπὶ τῆς νήσου Σφακτηρίας ὀκτακοσίους μόνον ἄνδρας, ἐν οἷς ἦσαν ὁ Τσυχιδὸς, ὁ Σχχτούρης, ὁ Μυροκοροδῆτος, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Ἰταλὸς φιλέλλην Σάντα-Ρόζας καὶ ἄλλοι. Ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἔμειναν ἐκεῖ πέντε μόνον πλοῖα· τὰ δὲ λοιπὰ ἐπλευσαν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς Κρήτην.

5. Ὁ ἐχθρικός δὲμος στόλος καὶ στρατὸς ἐπέπεσε κατὰ τῆς νησιῶδς Σφακτηρίας καὶ ἤρχισε νὰ κανονικοῦλῃ τοὺς ἐπ' αὐτῆς ὀκτακοσίους Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους καὶ κατενίκησε μετὰ σφοδρὰν μάχην τὴν 26 Ἀπριλίου 1825. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐφα-

νεύθησαν ὁ Τσαμαδός, ὁ Σαχίνης, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ φιλέλλην Σάντα-Ρόζας.

37. Ὁ «Ἄρης» τοῦ Τσαμαδοῦ.

1. Ἐκ τῶν 5 Ἑλληνικῶν πλοίων, τὰ ὅποια ἦσαν ἐν τῷ λιμένι τῆς Πύλου, τὰ μὲν 4, κόψαντα τὰς ἀγκύρας, ἐσώθησαν ὡς ἐκ θαύματος· τὸ δὲ πέμπτον, ὁ «Ἄρης», τοῦ Τσαμαδοῦ, βραδύναν, περιεκυκλώθη ὑπὸ πάντων τῶν ἐχθρικῶν. Ἐντὸς τοῦ πλοίου τούτου εὐρίσκοντο ὁ Σαχτούρης, ὁ Βῶκος καὶ ὁ Μανροκορδαῖος.

2. Τότε συνέβη πάλιν μοναδικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ναυμαχιῶν. Ἐν μόνον πλοίῳ, ὁ «Ἄρης» κανονιοβολῶν καὶ κανονιοβολαύμενος ἔμπροσθεν, ὀπισθεν, δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ἐπολέμησεν ἐπὶ 6 ὥρας κατὰ 40 ἐχθρικῶν, ἕως οὗτος τέλος, εὐρὼν εὐκαιρίαν, διέσχισε περὶ τὴν ἐσπέραν τὰ ἐχθρικά καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ἀπολέσας δύο μόνον ἄνδρας.

38. Ἐμπροσμός ἐχθρικῶν πλοίων.

1. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας, ἐν ᾧ ὁ στρατὸς τοῦ Ἰβραήμ ἐθριάμβευεν, ἐλθὼν ὁ Μιαούλης εἰς τὴν ἔμπροσθεν τῆς Μεθώνης ἡγχυροβολημένην μοῖραν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἔκαυσε διὰ πυρπολικῶν δέκα ἐχθρικά πλοῖα. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐξεδικήθη τὴν πτῶσιν τῆς Σφακτηρίας. Ἡ πολιορκουμένη δὲ Πύλος ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰβραήμ τὴν 6 Μαΐον. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ φρούριον τοῦ Νεοκάστρου.

2. Μετὰ τινας δὲ ἡμέρας ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης, ἀπκνήσας εἰς τὸ μεταξὺ Εὐβοίας καὶ Ἀνδρου στενὸν (παρὰ τὸν Καφηρέα) τὸν τουρκικὸν στόλον ἐκ 51 πλοίων, ἐρχόμενον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, κατέστρεψε 2 πολεμικά καὶ συνέλαβεν ὀκτὼ φορηγὰ.

3. Ὁ δὲ Κανάρης μετὰ τοῦ Τομπάζη καὶ Κριεζῆ ἐξέπλευσαν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας, ἵνα πυρπολήσωσιν ἐκεῖ τὸν στόλον τοῦ Μεχμέτ-Ἀλῆ· ἀλλὰ τὰ πυρπολικά των ἀπέτυχον, ἔνεκα τοῦ ἐναντίου ἀνέμου, οὗτοι δὲ ἐπανῆλθον εἰς Ὑδραν.

39. Ὁ Ἰβραήμ καθυποτάσσει τὴν Πελοπόννησον.

1. Ὁ Ἰβραήμ, κυριεύσας τὴν Πύλον, ἐπορεύθη κατὰ τοῦ **Παπαφλέσσα**, ἄγων ἑξακισχιλίους Ἀραβας. Συνήντησε δὲ αὐτὸν ἐν **Μανιακίῳ**, τρεῖς ὥρας μακρὰν τοῦ Νεοκάστρου· κατενίκησε δὲ καὶ ἐφόνευσεν αὐτὸν τὴν 20 Μαΐου 1825. Ἐκεῖθεν δ' ἐπέστρεψεν εἰς τὸ *Νησίον* καὶ ἔκαυσεν αὐτό, ὡς καὶ τὰς *Καλάμας*.

2. Ἐκ Καλαμῶν ἀνέβη εἰς Τρίπολιν, τὴν ὁποίαν εὗρεν ἔρημον κατοίκων καὶ πυρπολουμένην ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ Τριπόλεως δὲ κατῆλθεν εἰς Ἄργος καὶ Ναύπλιον. Ἐκεῖθεν δέ, ἀφοῦ ἐπυρπόλησε τὸ Ἄργος, ἐστράφη εἰς τοὺς ἑναντι τοῦ Ναυπλίου λερναίους **Μύλους**, ἔνθα 350 Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Δημ. Ὑψηλάντην, Κωνστ. Μαυρομιχάλην καὶ Μακρυγιάννην ἀπέκρουσαν ἀνδρείως τὸν στρατὸν τοῦ Ἰβραήμ καὶ ἠνάγκασαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Τρίπολιν. Ὅπωςδὴποτε ὁμοῦς ὁ Αἰγύπτιος στρατάρχης καθυπέταξεν ὅλην σχεδὸν τὴν Πελοπόννησον μέχρι τῶν μέσων τοῦ Σεπτεμβρίου 1825, προσβαλὼν καὶ τὰ τῆδε κακίσει ὠχυρωμένα μικρὰ ἑλληνικὰ σώματα.

40. Φυλάκιδις καὶ ἀποφυλάκιδις Κολοκοτρῶνῃ.

1. Κατὰ τοὺς πρώτους θριάμβους τοῦ Ἰβραήμ, ποῦ ἦτο ὁ ἀρχιστράτηγος Κολοκοτρῶνης; Διὰ τί δὲν ἀκούομεν τὸ ὄνομά του;

2. Αἱ ἔριδες μετὰ τῶν προκρίτων ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταδίκην τοῦ Κολοκοτρῶνῃ τῇ 6 **Ἰανουαρίου 1824** ὑπὸ τῆς τότε προσωρινῆς καὶ ἀκαταστάτου Κυβερνήσεως καὶ τὴν φυλάκισιν αὐτοῦ. Μετὰ τοῦ Κολοκοτρῶνῃ ἐφυλακίσθησαν οἱ τέσσαρες ἀδελφοὶ Δεληγιανναῖοι, ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς, ὁ Θεόδωρος Γρίβας καὶ ἄλλοι τινές. Ἐφυλακίσθησαν δὲ τὴν 2 **Φεβρουαρίου 1825** ἐν Ὑδρᾷ, ἐν τῇ ἐκεί Μονῇ τοῦ προφῆτου Ἠλ.:οῦ.

3. Θριαμβεύοντος τοῦ Ἰβραήμ, ὅλος ὁ λαὸς ἐκραύγαζε κατὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐζήτει τὸν **πατέρα** τοῦ Κολοκοτρῶνῃ. Τότε ἡ Κυβέρνησις ἐκήρυξε τὴν 18 Μαρτίου *γενικήν*

ἀμνηστειάν (δηλαδή συγχώρησιν) τῶν ἐν φυλακῇ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς· ἀνηγόρευσε δὲ τὸν Κολοκοτρώνην ἀρχισιράτηγον τῆς Πελοποννήσου. Ταῦτα ἔγειναν δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ἐν Μαινακίῳ μάχης.

4. Ὁ Κολοκοτρώνης, στρατολογήσας ὄσους ἠδυνήθη Πελοποννησίους, ἀντεπεξῆλθε κατὰ τοῦ Ἰβραήμ, πορευομένου κατὰ τῆς Τριπόλεως μετὰ τὴν πυρπόλησιν Καλαμῶν καὶ Νησίου, ἀλλ' ἐνίκηθη τὴν 6 Ἰουρίου 1825 ἑξῶς· τῆς Τριπόλεως καὶ ὑπεχώρησεν· ὁμοίως ὑπεχώρησε παρὰ τὰ Τρίκορφα, ὅτε ὁ Ἰβραήμ ἐπέστρεφε μετ' ὀλίγον ἐκ Μύλων εἰς Τρίπολιν.

5. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Ἰβραήμ κα' ὑπέταξε τὴν Πελοπόννησον. Δὲν καθυπέταξεν ὅμως τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἵτινες ἠγωνίζοντο ὑπὲρ ἐλευθερίας, οὐδὲ τὰς καρδίας αὐτῶν.

6. Τότε ἦλθε διαταγὴ τοῦ πατρὸς τοῦ Μεχμέτ· Ἀλλ' καλοῦσα τὸν Ἰβραήμ εἰς ἄλλο στάδιον δόξης καὶ κινδύνων, εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ Μεσολογγίου.

41. Ἡ δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου.

αὐτοῖς (Ἐναρξίς τὴν 15 Ἀπριλίου 1825)

1. Ἡ πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου ἐγένετο τῷ 1822, ὡς εἵπομεν, ὑπὸ τοῦ Ὁμέρ-Βριώνη καὶ τοῦ Ῥεσίτ-πασσά, τοῦ ἐπονομαζομένου Κιουταχή.

2. Τώρα δὲ ὁ Σουλτᾶνος ἐκάλεσε πάλιν τὸν αὐτὸν Ῥεσίτ, καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· «Ῥεσίτ, ἢ τὸ Μεσολόγγι ἢ τὴν κεφαλὴν σου», δηλαδή «ἢ καταστρέφεις τὸ Μεσολόγγιον ἢ σὲ ἀποκατεφάλλω».

3. Ὁ Κιουταχῆς, ἐλθὼν ἐξ Ἰωαννίνων μετὰ 20 χιλιάδων στρατιωτῶν, ἐπολιορκεῖ δευτέραν φορὰν τὸ Μεσολόγγιον κατὰ ξηρὰν ἀπὸ τῆς 15 Ἀπριλίου 1825. Μετὰ δύο δὲ περὶ πού μῆνας ἐπολιορκήθη καὶ κατὰ θάλασσαν ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Χοσρέφ, ἔχοντος στόλον ἐκ 55 πλοίων, ἀλλ' αἱ ἐφοδοὶ τοῦτου ἀπεκρούοντο πάντοτε ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, κανονισθολούντων ἐκ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως.

4. Ἡ κατὰστασις δὲ αὕτη τῆς πολιορκίας διήρκει μέχρι τέ-

λους Δεκεμβρίου. Καθ' ἅπαν δὲ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ὀκταμήνου πολιορκίας οἱ μὲν Ἕλληνες εὐδοκίμουν καὶ ἀπέκρουον νικηφόρως πάσας τὰς ἐφοδους τῶν ἐχθρῶν, ὁ δὲ Κιουταχλῆς ἀπηλπίζετο καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἀπέθνησκειν ἢ ἐλιποτάκτει· δὲν ἐλησμονεῖ ὅμως καὶ τοὺς λόγους τοῦ Σουλτάνου «ἡ τὸ Μεσολόγγι ἢ τὴν κεφαλὴν σου». Κατὰ Ἰούλιον δέ, προσβληθεὶς αἰφνιδίως, ἔσωθεν μὲν ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων ἔξωθεν δὲ ὑπὸ τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τοῦ Τζαβέλλα, ὑπέστη ἀπωλείας μεγάλης.

5. Ἐν ταύτοις οἱ πολιορκούμενοι Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ φοβῶνται ἄλλον ἐχθρὸν φοβερώτερον, τὴν **πεινάν**. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατὰστρεφίς λήγοντος τοῦ ἔτους 1825 καὶ ἀρχομένου τοῦ 1826.

42. Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ 1825.

Λοιπὸν κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως 1825 ἀπεβιάσθη ὁ Ἰβραήμ εἰς τὴν Πελοπόννησον· κατέλαβε τὰ φρούρια Μεθώνης καὶ Κορώνης· ἐνίκησε τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ Ἕλληνας· ἐκυρίευσεν τὴν Πύλον καὶ τὸ φρούριον τοῦ Ναυαρίνου· ἐφονεύθησαν οἱ Τσαμαδός, Σαχλίνη, Ἀναγνωσταράς καὶ Σάντα· Ῥόζας· ἐκαυματούργησεν ὁ «**Ἄρης**» τοῦ Τσαμαδοῦ· ἐπυρπόλησεν ὁ Μιαούλης ἐν τῷ λιμένι τῆς Μεθώνης δέκα ἐχθρικά πλοῖα, ὁ δὲ Σαχτούρης δύο παρὰ τὸν Καφηρέα καὶ συνέλαβεν ὀκτὼ φορτηγά· ὁ Κανάρης ἀπεπειράθη νὰ καύσῃ τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον ἐν τῷ λιμένι τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ἔτι δὲ συνεκροτήθη ἡ ἐν Μανιακίῳ μάχη, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ Παπαφλέσσας· ὁ Ἰβραήμ ἐπυρπόλησε τὰς Καλάμας καὶ τὸ Νησίον, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον Τρίπολιν, κατέβη εἰς Ἄργος, τὸ ὁποῖον ἐπυρπόλησεν, ἐστράφη εἰς τοὺς λερναίους Μύλους, ὁπότεν ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων· ἀνέβη δὲ πάλιν εἰς Τρίπολιν, νικήσας τοὺς Ἕλληνας παρὰ τὰ Τρίκορφα καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ καθυπέταξε πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐφυλακίσθη καὶ ἀπεφυλακίσθη ὁ Κολοκοτρώνης. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἤρχισεν ἡ τρισένδοξος πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου ὑπὸ τοῦ Κιουταχλῆ, παραταθεῖσα καὶ ἐπὶ μῆνός τινος τοῦ 1826.

Ταῦτα εἶναι τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τοῦ πέμπτου ἔτους 1825.

1826

ΕΚΤΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

218 43. Ἐξακολούθησις τῆς δευτέρας πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου καὶ πτώσις αὐτοῦ.

(Πτώσις 10 Ἀπριλίου 1826)

1. Ἐξακολουθεῖ ἡ πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου, ἀρχομένου τοῦ 1826. Τώρα ὅμως προστίθεται εἰς τοὺς πολιορκητάς καὶ ὁ φοβερός **Ἰβραήμ**, κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς του, περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1825, μετὰ 10 χιλιάδων Ἀράβων.

2. Ὁ Ἰβραήμ κάμνει πολλὰς ἐφόδους κατὰ τῶν πολιορκουμένων, ἀλλ' ἀποκρούεται ἰσχυρῶς, ὑφιστάμενος μεγάλας ἀπωλείας. Περὶ τὰ τέλη ὅμως Φεβρουαρίου οἱ Τούρκοι κυριεύουσι τὸ Βασιλάδι καὶ τὸ Αἰτωλικόν, τὰ ὅποια εἶναι νησίδια ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Μεσολογγίου.

3. Ἐτερον νησίδιον εἶναι ἡ Κλείσσοβα, πλησίον τοῦ Μεσολογγίου, ἐν τῇ πρὸ αὐτοῦ λίαν ἀβυθθεὶ λιμνοθαλάσσει. Ἐπὶ τῆς Κλείσσοβας ὁ Κίττος Τζαβέλλας μετὰ 130 ἀνδρῶν ἐνίκησε νικην λαμπροτάτην τὴν 25 Μαρτίου 1826, φονεύσας 1400 ἐχθρούς.

4. Ἐχθρὸς ὅμως φοβερώτερος τοῦ Κιουταχῆ καὶ τοῦ Ἰβραήμ, ἡ **πεΐνα**, ἠνάγκασε τοὺς πολιορκουμένους, ἀφοῦ ἔφρχον καμήλους, ἡμιόνους, ὄνους, ποντικούς, γάττους, σκυλλοὺς καὶ φύκη τῆς θαλάσσης, νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἐξοδὸν ξιφτέρεις διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν τὴν νύκτα τῆς 10 Ἀπριλίου 1826, μετὰ δωδεκάμηνον πολιορκίαν.

5. Κατὰ τὴν φοβεράν ταύτην ἐξοδὸν ἔπαθον δεινὴν καταστροφὴν. Ὀλίγιστοι διασώθησαν ἐξ ἑνακισχιλίων ψυχῶν, καταφυγόντες εἰς Ἀμφισσαν, Νεχύπλιον καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ Τούρκοι, κατὰ τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας, ἀπώλεσαν δεκακισχιλίους ἀνδρας. Τὸ Μεσολογγιον ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ἡ δὲ Ἐπικράστεισις ἐκινδύνευε νὰ κατασβεσθῇ. Οἱ ἀπανταχοῦ Ἕλληες ἤρχισαν νὰ ἀπελπιζονται.

44. Τὰ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου.

1. Τοιοῦτο ὑπῆρξε τὸ φρικτὸν τέλος τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου. τὸ ὅποιον ἐδοξασε τὴν Ἑλλάδα ζῶσαν καὶ ἀνέστησεν αὐτὴν πεσοῦσαν· διότι κατέπεισεν ὅλην τὴν Εὐρώπην, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ συμβιώσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς Ἕλληνες καὶ Τούρκοι. Ἡ δὲ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία, κινουμένη ὑπὸ συμπαθείας, ἀπεφάσισαν νὰ προστατεύωσι τοὺς Ἕλληνας διὰ τῶν ὀπλων. Πλείστοι δὲ φιλελληνικοὶ Σύλλογοι ἐν Εὐρώπῃ ἐδέχοντο καὶ ἐστελλον εἰς Ἑλλάδα πολλὰ χρηματικὰ καὶ ἄλλα βοηθήματα.

2. Τὴν 6 Ἀπριλίου δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἶχε συγκροτηθῇ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἡ τρίτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πανούτσου Νοταρᾶ, ἀλλὰ διέκοψε τὴν 16 τὰς ἐργασίας τῆς, ὡς ἤκουσε τὸ ἐν Μεσολογγίῳ τραῦμα. Συνέστησε δὲ τὴν κληθεῖσαν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ζαΐμη καὶ τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Συνελεύσεως, ἥς κύριον ἔργον ὠρίσθη ἡ διαπραγματεύσις συμβιβασμοῦ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Ἀλλ' ὁ Σουλτᾶνος οὐδὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ περὶ συμβιβασμοῦ, νομίζων ὅτι κατεβλήθη ἡ Ἐπανάστασις πανταχοῦ.

3. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου, ὁ μὲν Ἰβραὴμ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐρημῶν καὶ καταστρέφων πανταχοῦ τὴν χώραν, ἀλλὰ παρενοχλούμενος πανταχοῦ ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ὑπὸ τῶν Μανιατῶν διὰ μικροπολέμων. Ὁ δὲ Κιουταχῆς ἐξεστράτευσεν μὲ δεκακισχιλίους κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπολιόρκει τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας καὶ ἐκυρίευσεν τὴν 3 Αὐγούστου 1826 μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ ἀπωλείας. Οἱ δὲ στόλοι ἀπέπλευσαν ὁ μὲν Τουρκικὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ δὲ Αἰγυπτιακὸς εἰς Νεόκαστρον καὶ ἐκείθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

---

45. Γεώργιος Καραϊσκάκης (1782 — 1827)

1. Ἐν ᾧ ὁ ἀγὼν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἐκινδύνευε νὰ κατασβεσθῇ τελείως, παρουσιάσθη σωτὴρ αὐτοῦ ὁ Γεώργιος

Καραϊσκάκης. Οὗτος εἶχε γεννηθῇ τῷ 1782 ἐν Σκουλη-
καριᾷ, κώμῃ τῆς Ἀρτης.

2. Ὁ ἥρως οὗτος, ἰσχνὸς καὶ νευρικός, εἶχεν ἀδάμαστον
ἥρωισμόν καὶ σιδηρᾶν θέλησιν, εἶχε δὲ ζήσει ὡς κλέφτης. Εἶχεν
ἐκστρατευσεῖ εἰς Πελοπόννησον. Εἶχε δὲ ἐνισχύσει καὶ τὸ Με-
σολογγιον, βλάπτων ἐξωθεν τοὺς πολιορκητὰς αὐτοῦ.

3. Τέλος δὲ ἡ ἐν Νχυπλίῳ Διοικητικῇ Ἐπιτροπῇ τῆς Ἑλ-
λάδος διώρισεν αὐτὸν Γενικὸν
Ἀρχηγὸν τῆς Σιερεᾶς Ἑλ-
λάδος κατὰ τὸ 1826, (μετὰ
τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου),
διὰ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ
ικανότητα.

Γεώργιος Καραϊσκάκης.

4. Ὁ Καραϊσκάκης, συλ-
λέξας ἐν Ναυπλίῳ, ἔνθα εἶχε
μεταβῆ, ὅσους ἡδυνήθη ἄν-
δρας, ἦλθεν εἰς Σαλαμίνα
καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἐλευσίνα,
ὅπου κατώρθωσε νὰ συγκεν-
τρώσῃ τρισχιλίους καὶ πεντα-
κοσίους μαχητὰς.

5. Ἡ μάχη τοῦ Χαΐ-
δαρίου. — Ἐπετέθη δὲ
τὴν 6 Αὐγούστου 1826 ἐν
Χαϊδερῖῳ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ
τοῦ ἐπελθόντος Κιουταχῆ,
(ὅστις εἶχε καταλάβει μὲν τὰς

Ἀθήνας, ἐπολιορκεῖ δὲ τὴν Ἀκρόπολιν), καὶ προὔξενησε μεγά-
λας ζημίας εἰς αὐτόν. Κατόπιν δ' ὑπεχώρησεν εἰς Ἐλευσίνα,
παρενοχλῶν ἐκεῖθεν συχνάκις τὸν ἐχθρόν.

6. Ἡ μάχη τῆς Ἀραχώβης. — Περὶ τὰ τέλη δὲ
Ὀκτωβρίου 1826, ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὰ τῆς πολιορκουμένης
Ἀκροπόλεως καὶ τὰ τοῦ στρατοπέδου του ἐν Ἐλευσίνῃ, ἐξε-
στράτευσεν αὐτοπροσώπως ὁ Καραϊσκάκης μὲ 2,500 ἄνδρας
εἰς τὴν Σιερεάν, ἐπολιορκήσας τὴν Δομβραϊναν καὶ περιέζωσε
τὰ Σάλωνα· κατέλαβε δὲ τὸ Δίοτομον καὶ τὴν Ἀράχωβαν,

καταστρέψας ἐν αὐτῇ, ἀπὸ τῆς 19 μέχρι τῆς 24 Νοεμβρίου 1826. ὅλα τὰ ἐκλεκτὰ στρατεύματα τοῦ Μουσιάμπη, ὅστις κατήρχετο ἐξ Ἀλβανίας κατ' αἵτησιν τοῦ Κιουταχῆ καὶ ὅστις ἐφονεύθη ἐκεῖ ἐν Ἀραχώβῃ, ὡς καὶ ὁ Κεχαγιάμπης καὶ δύο ἕτεροι ἔτι στρατηγοὶ Τοῦρκοι. Ἐκ δισχιλίων Τοῦρκων διεσώθησαν τετρακόσιοι μόνον, ἐνῶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ὀκτὼ μόνον ἐφονεύθησαν καὶ ἐννέα ἐπληγώθησαν.

7. Μετὰ τὴν φονικὴν ταύτην μάχην οἱ Ἕλληνες συνήθροισαν πολλὰς κεφαλὰς τῶν φονευθέντων ἐχθρῶν καὶ ἐσχημάτισαν πυραμίδα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ Καραϊσκάκης διέταξε νὰ τεθῇ ἡ ἐπιγραφή: «Τρόπαιον ἰῶν Ἑλλήνων κατὰ ἰῶν βαρβάρων».

8. Μετὰ τὴν περιφανῆ ταύτην νίκην, ὁ Καραϊσκάκης κατετρόπωσε τοὺς ἐχθροὺς εἰς πολλὰς ἄλλας μικροτέρας μάχας, προχωρήσας μέχρι σχεδὸν τοῦ Μεσολογγίου. Μετὰ τέσσαρας δὲ μῆνας ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐπανῆλθε νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος πάλιν εἰς Ἐλευσίνα τὴν 28 Φεβρουαρίου 1827. Ὁ Κιουταχῆς ἐπολιόρκει ἀκόμη τὴν Ἀκρόπολιν.

9. Τοιοῦτοτρόπως ἐπέτυχε λαμπρῶς τὸ στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη νὰ παρεμποδίσῃ τὰς ἐχθρικὰς ἐπικουρίας ἀνεζωογονήθη δὲ σπουδαίως ἡ Ἐπανάστασις ἐν τῇ Στερεῇ Ἑλλάδι.

46. Ὁ Φαβιέρος ἐνισχύει τὴν Ἀκρόπολιν.

Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Καραϊσκάκη ὁ Γάλλος φιλέλλην **Φαβιέρος** κατώρθωσεν ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, τὴν 30 Νοεμβρίου, ξιφῆρης διὰ μέσου τῶν πολιορκητῶν νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν 600 στρατιώτας, κομίζοντας ὑπὲρ τὰς τέσσαρας χιλιάδας ὀκάδων πυρίτιδος. Ἐκ τούτων ἐφονεύθησαν μόνον ὀκτὼ, ἐτραυματίσθησαν δὲ δέκα τέσσαρες, ἐν οἷς καὶ ὁ Φαβιέρος ἀκινδύνως.

47. Θαλάσσιοι ἀγῶνες.

1. Κατὰ θάλασσαν δέ, μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Μεσολογγίου, ὁ Σαχτούρης ἀπέκρουσε τὸν τουρκικὸν στόλον, προσεχλόντα τὴν Σάμον κατὰ Ἰούλιον μῆνα, καὶ ἔσωσεν αὐτὴν πάλιν. Ὁ Κανάρης κατεφόβησε πάλιν τὸν ἐχθρὸν διὰ τῶν πυρπολικῶν του, ἀλλ' ἐτραυματίσθη σοβαρῶς εἰς τὴν κεφαλὴν. Ὁ δὲ Μια-

ούλης, τὴν 29 Αὐγούστου 1826, κατέδιωξε τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα ἀπὸ Μυτιλήνης μέχρι Σμύρνης καὶ ἔβλαψεν αὐτὰ μεγάλως.

2. Κατέπλευσε δέ, κατὰ Σεπτέμβριον, εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυπλίου ὑπὸ ἀγγλικὴν σημαίαν τὸ πρῶτον ἐλληνικὸν ἀτμό-πλοιον ὀνόματι «**Καρτερία**».

Ταῦτα εἶναι τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τοῦ ἔτους 1826.

48. Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ 1826.

Λοιπὸν κατὰ τὸ ἕκτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως 1826 ὁ Ἰ-βραήμ, ἐλθὼν εἰς Μεσολόγγιον, ἠνώθη μετὰ τοῦ Κιουταχῆ καὶ ἐξη-κολουθήσαν τὴν πολιορκίαν· οἱ πολιορκούμενοι πολλάκις ἀπέκρουσαν τὰς ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν· ὁ Κίττος Τζαβέλλας ἐνίκησε περιφανῶς ἐν τῇ νησίδι Κλείσοβα τοὺς ἐχθρούς· ἡ πείνα ἠνάγκασε τοὺς πολιορκου-μένους εἰς ἔξοδον τὴν νύκτα τῆς 10 Ἀπριλίου, καθ' ἣν ἔπαθον δεινὴν συμφορὰν· ὁ Ἰβραήμ ἐπανῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, καταστρέφων αὐ-τήν, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης παρηνώγει καὶ ἔβλαπτεν αὐτόν· οἱ ἐχθρι-κοὶ στόλοι ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια· ὁ Κιουταχῆς ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Ἀκρόπολιν Ἀθηνῶν· ἡ Εὐρώπη πᾶσα συνεπάθησεν, ἰδίως δὲ ἡ Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ῥωσία ἀπεφάσισαν νὰ προστατεύσωσι τὸν ἐλληνικὸν ἀγῶνα διὰ τῶν ὀπλων.

Ἐπεὶ δὲ συνεκροτήθη ἐν Ἐπιδαύρῳ ἡ τρίτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις· διωρίσθη ὁ Καραϊσκάκης Ἀρχιστράτηγος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος· συνήψεν οὗτος τὴν μίχην τοῦ Χαϊδαρίου· ἐπεχείρησε τὴν τετράμηνον εἰς Ῥούμελιν ἐκστράτειαν του, κατατροπώσας τοὺς ἐχθροὺς πολλα-χοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀραχώβῃ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἐλευσίνα τὴν 28 Φε-βρουαρίου 1827· ὁ Φαβιέρος ἐνίσχυσε τοὺς ἐν τῇ Ἀκροπόλει πολιορ-κούμενους· κατὰ θάλασσαν δὲ κατεναυμάχησαν οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐχθροὺς περὶ Σάμον καὶ ἐν Μυτιλήνῃ· καὶ κατέπλευσεν εἰς Ναύπλιον τὸ ἀτμόπλοιον «Καρτερία». Καὶ οὕτως ἔληξε τὸ 1826.

1827

ΕΒΔΟΜΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

49. Ἰωάννης Καποδίστριας.—Τζώρτζ. Κόχραν.

1. Ἡ τρίτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων, ἐπαναλα-βοῦσα μετὰ ἐν σχεδὸν ἔτος, ἦτοι τὴν 19 Μαρτίου 1827, ἐν Τροιζῆνι τὰς διακοπείσας ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐργασίας της, ἀνη-γόρευσε Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἰωάννην Κα-

ποδίστριαν, ὅστις εἶχε χρηματίσει Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν Ῥωσίᾳ, ἦτο δὲ Κερκυραῖος τὴν πατρίδα, ἐπιφανὴς τὸ γένος, διαπρεπέστατος ἐν Εὐρώπῃ διπλωμάτης καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ σοφός.

2. Ἡ αὐτὴ Συνέλευσις διώρισε προσέτι γενικὸν ἀρχιστράτηγον μὲν τὸν Ἀγγλον στρατηγὸν **Τζώρτζ**, ἀρχιναύαρχον δὲ τὸν ἐπίσης Ἀγγλον ναύαρχον **Κόχραν**, οἵτινες εἶχον καταπλεύσει εἰς Ἑλλάδα. Ἐπαυσε δὲ τὰς ἐργασίας τῆς τῆν 5 Μαΐου 1827.

50. Θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη (22 Ἀπριλίου 1827).

1. Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης ἐκ τῆς μεγάλης ἐκστρατείας τοῦ ἐπανελθὼν εἰς Ἑλευσίνα, μετεστάθμευσεν ἐκεῖθεν εἰς Νέον Φάληρον, ἐγγὺς τῶν Ἀθηνῶν· ἐσχεδίαζε δὲ νὰ ἐπιτεθῇ τὴν 23 Ἀπριλίου κατὰ τοῦ Κιουταχῆ καὶ νὰ μεταβάλλῃ αὐτὸν ἀπὸ πολιορκητοῦ εἰς πολιορκούμενον.

2. Ἀλλὰ τὴν προτεραίαν, ἦτοι τὴν 22 Ἀπριλίου, Κρητῆς τινες τοῦ ἐν Φαλήρῳ στρατοπέδου μεθύοντες ἐπουροβόλησαν ἀκαίρως κατὰ ἀποσπάσματος Τούρκων, ἐστρατοπεδευμένου πλησίον. Οἱ Τούρκοι ἀντέπουροβόλησαν, ἔλαβον δὲ καὶ ἄλλαι μέρος, καὶ τοιοῦτότρόπως ἡ ἄσκοπος συμπλοκὴ μετεβλήθη εἰς φονικὴν μάχην.

3. Ὁ Καραϊσκάκης, πυρέσσω ἐν τῇ σκηνῇ του, ἐξώρμησεν ἑορπίπος, ἵνα ἴδῃ τί συμβαίνει. Ἀλλὰ σφαῖρα ἐχθρική τραυματίζει αὐτὸν εἰς τὴν κοιλίαν. Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν του, ὁπόθεν τὸν μετεκόμισαν εἰς τὸ ἐν Φαλήρῳ πλοῖον τοῦ Τζώρτζ, ὅπου ἐξωμολογήθη μὲν ἄφ' ἐσπέρας, ἐξέπνευσε δὲ τὴν νύκτα. Τὴν ἐπομένην δὲ μετηνέχθη καὶ ἐτάφη λαμπρῶς ἐν Σαλαμῖνι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, κατὰ τὴν ἐντολὴν του. Ἐν Φαλήρῳ δέ, ὅπου ἐτραυματίσθη, ἡ Πατρίς εὐγνωμονοῦσα ἀνέγειρα βραδυτέρον μνημεῖον αὐτοῦ· ἐτι δὲ ἐν Πειραιεὶ τὴν 23 Ἀπριλίου 1894.

51. ἦντα τῶν Ἑλλήνων (24 Ἀπριλίου 1817). Πτώσις Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν. (24 Μαΐου 1827)

1. Ἀποθανόντος τοῦ Καραϊσκάκη, οὐδεὶς ἀνεδείχθη ἄξιος διάδοχος αὐτοῦ· ἡ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγερθεῖσα Στερεὰ Ἑλλάς ἐδαμνάσθη πάλιν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐνκόλως.

2. Ὁ ἀρχιστράτηγος Τζώρτζ, ἐφορμήσας κατὰ τῶν Τούρκων τὴν **24** Ἀπριλίου ἐν Ἀθήναις, ἐνίκηθη δεινῶς, οἱ δὲ Ἑλληνες κατεστράφησαν· μετὰξὺ δὲ τῶν φονευθέντων ἦτο καὶ ὁ **Ἰωάννης Νοταρᾶς**, τὸ ἀρχοντόπουλον. Ὡστε πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος πάλιν οἱ Τούρκοι ἐθριάμβευον.

3. Ἡ ἤττα αὕτη τῶν Ἑλλήνων ἐν Φαλήρῳ ἐπήνεγκε καὶ τῆς Ἀκροπόλεως τὴν πτῶσιν τῇ **24 Μαΐου 1827** διὰ συνθηκολογίας μετὰ τοῦ Κιουταχῆ, μετὰ δεκάμηνον πολιορκίαν. Ὁ δὲ Κιουταχῆς ἀνεχώρησεν εἰς Θήβας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰωάννινα. ἀφήσας ἀντιπρόσωπον ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι τὸν Ὁμέρ-μπεην τῆς Εὐβοίας.

52. Ἡ ἐν Ναβαρίνῳ ναυμαχία (8 Ὀκτωβρίου 1827).

1. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν Πελοπόννησον.

2. Ὁ **Ἰβραήμ** τὴν ἀνοιξιν τοῦ **1827** ἐξεστράτευσεν εἰς Ἠλίδας καὶ Ἀχαΐαν, ὁ ἀκάματος δὲ Κολοκοτρώνης πανταχοῦ παρηνώχλει αὐτόν. Ἡ ἐπανάστασις ὅμως ἦτο πανταχοῦ σχεδὸν ἐσθεςμένη. Μόνον ἐν Μεσσηνίᾳ, Σπέτταις καὶ Ὑδρᾷ ἐδείκνυεν ἀκόμη ζωὴν.

3. Τότε αἱ τρεῖς **Προστάτιδες Δυνάμεις Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας** διὰ πρωτοκόλλου ὑπογραφέντος ἐν Λονδίνῳ τὴν **24 Ἰουλίου 1827**, ἀπεφάσισαν νὰ θέσωσι διὰ τῶν ὅπλων τέρμα εἰς τὸν ἀγῶνα.

4. Ἐν τῷ λιμένι τῆς Πύλου εἶχον συγκεντρωθῇ κατὰ Σεπτέμβριον **126** ἐχθρικά πλοῖα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἰβραήμ, ἐξ ὧν **82** πολεμικά, τὰ δὲ λοιπὰ φορτηγά. Εἰς τὴν αὐτὴν θάλασσαν κατέπλευσε μετ' ὀλίγον μοῖρα τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν ναύαρχον **Κοδριγκτῶνα**. Ἐντὸς ὀλίγου ἐφάνη καὶ ὁ Γάλλος ναύαρχος **Δερινύ**. Βραδύτερον δέ, τὴν **1 Ὀκτωβρίου**, ἐφθασε καὶ ἡ ῥωσικὴ μοῖρα ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον **Εὐδεν**. Οὕτω δὲ ὁ συμμαχικὸς στόλος* ἀπετελέσθη ἐξ **26** σκαφῶν, ὧν **11** ἦσαν ἀγγλικά, **7** γαλλικά καὶ **8** ῥωσικά, πάντα

* Πάντα τὰ σκάφη τότε ἦσαν ἰστιοφόρα, διότι δὲν εἶχον ἀκόμη κατασκευασθῇ ἀτμόπλοια πολλά, ὁ ἀτμός τότε ἤρχισε νὰ χρησι-
μοποιεῖται καὶ εἰς τὰ πλοῖα.

δὲ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κοδριγκτῶνος, ὡς ἀρχαιοτέρου ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ. Ἐφερον δὲ ἐν συνόλῳ **1270** τηλεβόλα.

5. Ὁ Ἰβραήμ ὠργιάζεθ' ἠθριωδῶς ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ Μεσσηνίᾳ, καταστρέφων καὶ πυρπολῶν τὰ πάντα, ἀνθρώπους, κώμας, δένδρα.

6. Τότε εἰς τὸν ἀντιπρόσωπόν του ἐν Ναβαρίνῳ ἐδήλωσαν οἱ τρεῖς ναύαρχοι, ὅτι ὁ τουρκοαἰγυπτιακὸς στόλος ὀφείλει ν' ἀναχωρήσῃ πάραυτα εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Ἀλεξάνδρειαν, νὰ παύσῃ δὲ αἱ ἐχθροπραξίαι καὶ νὰ ἐκκινωθῇ ἡ Πελοπόννησος.

7. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διαταγὴ αὕτη δὲν ἐξετελέσθη, οἱ Ἄγγλοι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Γάλλοι ἐπλευσαν ἐντὸς τοῦ λιμένος καὶ ἐπανελάβον τὰς αὐτὰς διαταγὰς τὴν 8 Ὀκτωβρίου **1827**· ἡγυροβόλησαν δὲ πολὺ πλησίον τοῦ τουρκοαἰγυπτιακοῦ στόλου.

8. Ὁ στόλαρχος τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου Μουχαρέμ Μπέης ἔστειλε καὶ παρεκάλει τὸν Ἄγγλον ναύαρχον νὰ μὴ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν λιμένα μεθ' ὅλου τοῦ στόλου. Ὁ δὲ Κόδριγκτων ἀπήντησεν ἀγερώχως· «*Ἦλθον νὰ δώσω, οὐχὶ δὲ νὰ λάβω διαταγὰς*».

9. Μετ' ὀλίγην ὥραν, ἐχθρικὸν πλοῖον ἐπυροβόλησεν ἀγγλικὴν λέμβον, καὶ οὕτω ἤρχισεν ἀμέσως δεινотάτη ναυμαχία. Μετὰ μίαν ὥραν, πνεύσαντος ἐλαφροῦ ἀνέμου ἔφθασαν καὶ τὰ ῥωσικὰ σκάφη. Τέσσαρας ὥρας διήρκει ἡ ναυμαχία. Πενήκοντα καὶ ἐπὶ πολεμικὰ πλοῖα καὶ πλείστα φορτηγὰ ἀπώλεσαν οἱ Τουρκοαἰγύπτιοι, ἄνδρας δ' ἑξακισχιλίους. Τῶν δὲ τριῶν συμμάχων ἐφονεύθησαν **170** ἄνδρες, καὶ ἐπληγώθησαν **470**· τὰ δὲ πλοῖα αὐτῶν ὑπέστησαν σπουδαίας βλάβας.

10. Ὁ Ἰβραήμ, ἐπανελθὼν εἰς Νεόκαστρον τὴν ἐπομένην τῆς ναυμαχίας, εὔρε ναυάγια ἀντὶ τῶν λαμπρῶν του στόλων.

11. Οἱ δὲ σύμμαχοι, θάψαντες τοὺς νεκροὺς καὶ διορθώσαντες ἐκ τοῦ προχείρου τὰ βεβλαμμένα πλοῖά των, ἀπέπλευσαν εἰς Μεσσίην τὴν 16 Ὀκτωβρίου.

12. Τὸν δὲ Ἰβραήμ, μὴ θέλοντα ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἐξεδίωξεν ἡ Γαλλία τὴν 23 Σεπτεμβρίου **1828**, ἀποστείλασα κατ' αὐτοῦ 14 χιλιάδας Γάλλων στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μαιζῶνα. Τοιοῦτο τέλος ἔσχεν ἡ ἐκστρατεία τοῦ φοβεροῦ Ἰβραήμ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ δὲ τῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων Αἰγυπτίων μόνον 15 ἢ 20 χιλιάδες διεσώθησαν.

53. Ἡ Ἑλλάς ἐλευθέρα.

1. Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ἑπταετοῦς πολέμου, ὁ **Ἰωάννης Καποδίστριας**, ὁ ἐκλεχθεὶς **Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος** ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζῆνι τρίτης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως καὶ ἀναγνωρισθεὶς ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τῶν Δυνάμεων προσωρινῶς, κατήλθεν εἰς Ἑλλάδα **τὴν 6 Ἰανουαρίου 1828**, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπισκέρθη διαφόρους βασιλεῖς καὶ ἰσχυροὺς τῆς Εὐρώπης. Προσωρινῇ δὲ ἔδρᾳ τῆς Κυβερνήσεως ὑπῆρξε τότε ἡ **Αἴγινα**, κατόπιν δὲ τὸ **Ναύπλιον**. Ὁ σοφὸς Καποδίστριας ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοργανώσιν τῆς Ἑλλάδος διοικητι-

κῶς. Ἐκυβέρνησε δ' αὐτὴν σοφῶς, καὶ ὡς πατὴρ ἐπὶ **44 μῆνας, μέχρι τῆς 27 Σεπτεμβρ. 1831**, ὅτε δυστυχῶς ἐδολοφονήθη ἐν Ναυπλίῳ ὁ μέγας ἀνὴρ.

2. Αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις ὑπέγραψαν Πρωτόκολλον **τὴν 10 Μαρτίου 1829**, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεκήρυττον τὴν Ἑλλάδα **Κράτος ἡμιανεξάρτητον**, δηλαδὴ φόρου ὑποτελὲς τῇ Τουρκίᾳ. Ἐνεκκ τούτου οἱ Ἕλληνες συνεκρότησαν ἐν **Ἀργεὶ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1829** τὴν **τετάρτην Ἐθνικὴν Συνέλευσιν**, καθ' ἣν ἀπεράσισαν νὰ διαμαρτυρηθῇ ὁ Καποδίστριας κατὰ

Ἰωάννης Καποδίστριας

τῆς ἡμιανεξαρτησίας καὶ νὰ ζητήσῃ **πλήρη ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος**.

3. Ἐν ᾧ δὲ ἐγίνοντο ταῦτα, ἀρξιαὶ ἐχθροπραξίαι ἐξηκολούθουν ἀκόμῃ ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι. Τότε, τὴν **12 Σεπτεμβρίου 1829**, ὁ **Δημιῆτριος Ὑψηλάντης** ἐνίκησεν, ἐν τε-

λευταία μάχη, πολυάριθμον τουρκικὸν στρατὸν εἰς τὴν θέσιν **Πέτραν**, μεταξύ **Θηβῶν** καὶ **Λεβαδείας**. Οὕτω δὲ ἡ ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἀρχίσασα διὰ τοῦ **Ἀλεξάνδρου** ἐπέπρωτο νὰ τελειώσῃ διὰ τοῦ **Δημητρίου Ὑψηλάντου**.

4. Αἱ **Δυνάμεις** τότε, εἰσακούσασαι τὴν αἴτησιν τῆς **ιεράρχης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως**, ἐκήρυξαν διὰ νέου **Πρωτοκόλλου**, ὑπογραφέντος ἐν **Λονδίῳ** τὴν **23 Ἰανουαρίου 1830**, τὴν **Ἑλλάδα Κράτος ἀνεξάρτητον**, ἐλαττώσαντες κατὰ τι τὴν προτέραν ἑκτασιν αὐτῆς· ἀνηγόρευσαν δὲ **Βασιλέα** τὸν πρίγκηπα τοῦ **Κοβούργου Λεοπόλδον Α'** (τὸν μετέπειτα **Βασιλέα** τῶν **Βέλγων**), ὅστις ὅμως δὲν ἐδέχθη τὸ ἑλληνικὸν **Στέμμα**, ἐπειδὴ εὗρισκε στενὰ τὰ ὅρια τῆς **Ἑλλάδος**.

5. Τότε αἱ **Δυνάμεις** διώρισαν νέον **Βασιλέα**, τὸν **Ὁθωνα**, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ **βασιλέως** τῆς **Βαυαρίας Λουδοβίκου**. Ὁ **Ὁθων** ἐδέχθη τὸ **στέμμα**, κατήλθε δὲ εἰς τὴν τότε πρωτεύουσταν **Ναύπλιον** τὴν **25 Ἰανουαρίου 1833**.

6. Ἐπειδὴ δὲ ὁ **Ὁθων** ἦτο ἀνήλικος, ἐκυβέρνησε τὴν **Ἑλλάδα Ἀντιβασιλεία** ἐκ τριῶν ἀνδρῶν μέχρι τῆς **20 Μαΐου 1833**, ὅτε ὁ **Ὁθων**, κηρυχθεὶς ἐνήλικος, ἀνέλαβεν αὐτοπροσώπως τὴν **Βασιλείαν**, ἔχων πλέον πρωτεύουσταν τοῦ **Κράτους** τὰς **Ἀθήνας**.

7. Διότι τὴν **1 Ἰανουαρίου τοῦ 1833** Ὁθων **Βασιλεὺς** μετετέθη ἡ καθέδρα τοῦ βασιλείου ἐκ **Ναυπλίου** εἰς **Ἀθήνας**, αἵτινες ἔκτοτε εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ **Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος**.

8. Τὸ **πολίτευμα** τῆς **Ἑλλάδος** ἦτο μέχρι τοῦ **1843 Μοναρχικόν**. Ὁ **Ὁθων** ὅμως ἐξηναγκάσθη καὶ παρεδέχθη τὴν **3 Σεπτεμβρίου τοῦ 1843** τὸ **Συνταγματικόν**, ὅπερ διέπει τὴν **Ἑλλάδα** μέχρι σήμερον.

9. Τὴν **10 Ὀκτωβρίου 1862** αἱ **Ἕλληνες** ἐξεθρόνισαν τὸν **Ὁθωνα**, ἐπειδὴ ἦτο ἀπολυταρχικός, θέλων τὰ πάντα νὰ πράττῃ αὐτός. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχε **Διάδοχον**, ὦν ἄτεκνος, τὸ **Βασίλειον** ἔμενεν ἄνευ **Βασιλέως**· μεγάλη δ' ἐπομένως ἀνωμαλία καὶ **ταραχὴ** ἐπῆλθεν εἰς αὐτὸ τότε.

10. Ἀλλὰ μετὰ ἐν περίπτου ἔτος ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν Δυνάμεων νέος βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Γεώργιος ὁ Α', δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ, Θ', πατῆσας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὀρκισθεὶς τὴν 19 Ὀκτωβρίου 1863 ὡς βασιλεὺς αὐτῆς. Τότε δὲ ἀνεθεωρήθη καὶ διωρθώθη τὸ Συνταγματικὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Πληρεξουσίων τοῦ ἔθνους.

11. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Γεωργίου ἡ Ἀγγλία, δυνάμει συνθήκης τῶν Δυνάμεων (ὑπογραφείσης ἐν Λονδίνῳ τῇ 14 Νοεμβρίου 1863), ἀπέδωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν 2 Ἰουνίου 1864 τὰς Ἰονίους νήσους. Τῷ δὲ 1881 προσετέθη ἡ Θεσσαλία καὶ μέρος τῆς Ἠπείρου. συνεπεία τῆς «Βερολινείου Συνθήκης» τοῦ 1878. Τῷ δὲ 1898 ἡλευθερώθη καὶ ἡ Κρήτη, ἔχουσα προσωρινῶς ἴδιον Ἡγεμόνα τὸν Ἑλληνα βασιλόπαιδα Γεώργιον, ἕως νὰ ἐνωθῇ καὶ αὕτη ὀριστικῶς μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

12. Πόθος δὲ ἐθνικὸς πάντων τῶν Ἑλλήνων εἶναι νὰ ἐλευθερωθῶσι καὶ οἱ Ἡπειρώται, οἱ Μακεδόνες, οἱ Θράκες, οἱ Μικρασιάται, οἱ νησιῶται καὶ λοιποὶ ἄδελφοὶ ἡμῶν, ὅσοι στενάζουσιν ἔτι ὑπὸ τὸν βαρὺν ζυγὸν τῶν Τούρκων. Πρὸς τοῦτο πρέπει πάντοτε πάντες οἱ Ἕλληνες νὰ ἐργαζώμεθα καὶ νὰ ἀγωνιζώμεθα, ἵνα οὕτω κατωρθώσωμεν ἡμέραν τινὰ ν' ἀποτελέσωμεν μίαν μεγάλην καὶ ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ὡς ἦτο αὕτη τὸ πάλαι καὶ ὡς εἶναι δίκαιον καὶ πρέπον.

13. Ὁ εὐτυχὴς Βασιλεὺς Γεώργιος, ὅστις συνετῶς ἀνάσσει μέχρι τῆς σήμερον, ἐνυμφεύθη τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1867 τὴν ὠραίαν καὶ ἐνάρετον Ὀλγαν, μεγάλην Δούκισσαν τῆς Ρωσίας Ἐξ αὐτῶν δὲ ἐγεννήθησαν τέκνα πολλὰ καὶ καλὰ, ἐξ ὧν τὸ πρωτότοκον ἐγεννήθη τὴν 21 Ἰουλίου 1868 καὶ εἶναι ὁ λατρεύμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Κωνσταντῖνος. ☐

Τ Ε Λ • Σ

Τέλος

Σωπρος & Τσιν

Τσιν

Τσιν

Αριθμ. Πρωτ. 8395
Διεκπ. *Αθήναις, τῇ 22 Μαΐου 1902*

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Θ. Ν. Ἀποστολόπουλον

(Περὶ ληψης). Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸν νόμον ΒΤΓ' κλπ., τὸ
σχετικὸν Β. Διάταγμα κλπ., τὰς προκηρύξεις περὶ διαγωνι-
σμοῦ κλπ. καὶ τὴν ἐκθεσιν τῆς οἰκείας Ἐπιτροπείας, δηλοῦμεν
ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὴν ὑφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὑπο-
βληθεῖσαν **ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**,
ὅπως εἰσαχθῇ ἐπὶ **ΠΕΝΤΑΕΤ**
βιβλίον διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν δ
δημοσυντηρητῶν καὶ ιδιωτικῶν κ

Ὁ Ὑπουργὸς

Ἄντ. Οἰκουμενερράτος

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000160706

Σ. Μ. Παρίσης

Ἡ ἀρχικὴ πώλησις ἐν τοῖς Βιβλιομπορείοις Ἀποστολο-
πούλου (ἐν Ἀθήναις, πλατεῖα Ἀγίων Θεοδώρων). Πωλεῖται
καὶ παρ' ἅπασιν τοῖς ἀνταποκριταῖς τῶν Καταστημάτων.

Τιμᾶται λεπτῶν 50

Τιμᾶται λ. 31
(κατὰ τὴν ἐκ' ἀριθμ. 104/08 διατάξιν τοῦ Ὑπουργείου)

21. Theorem of the